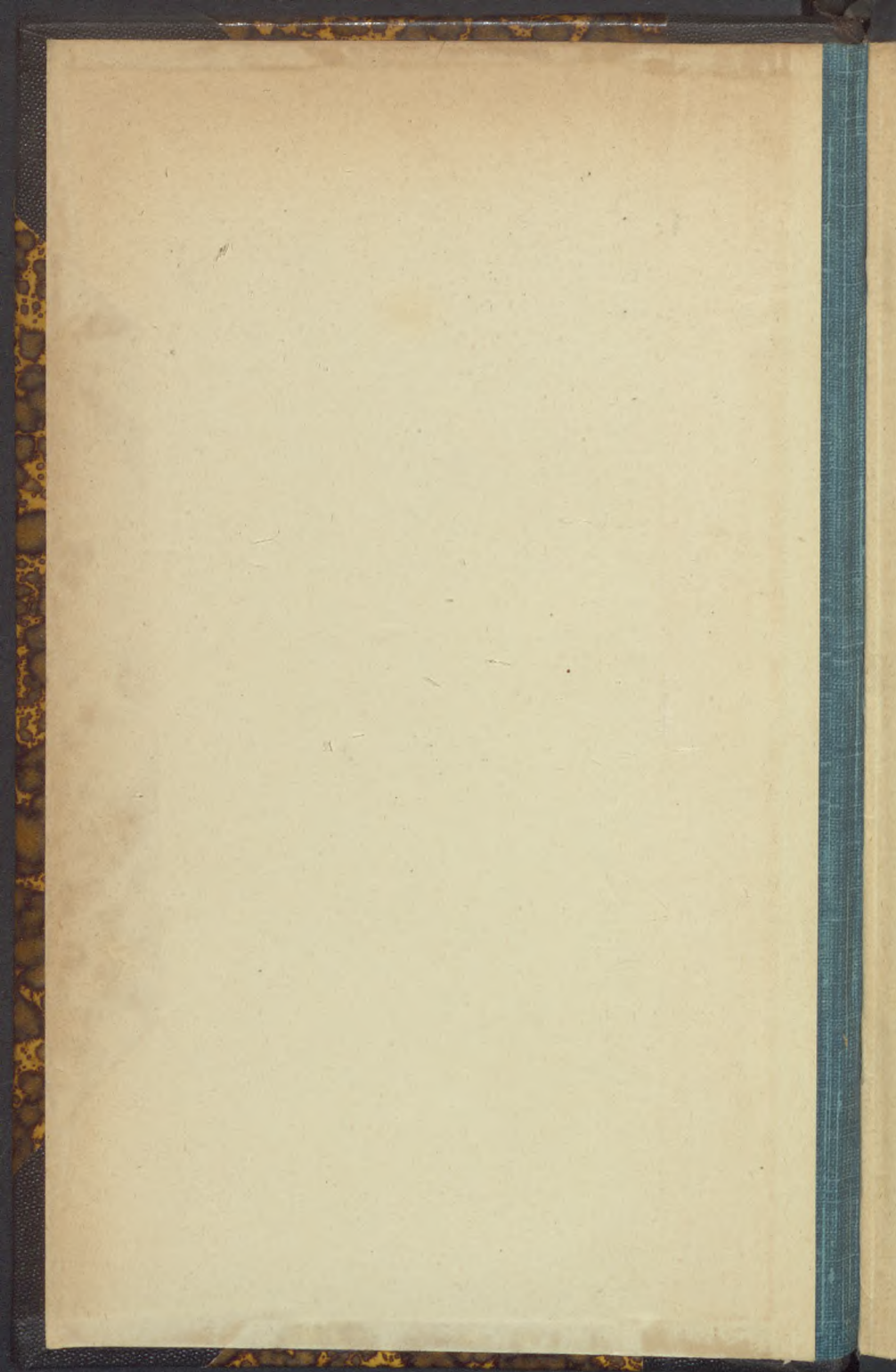
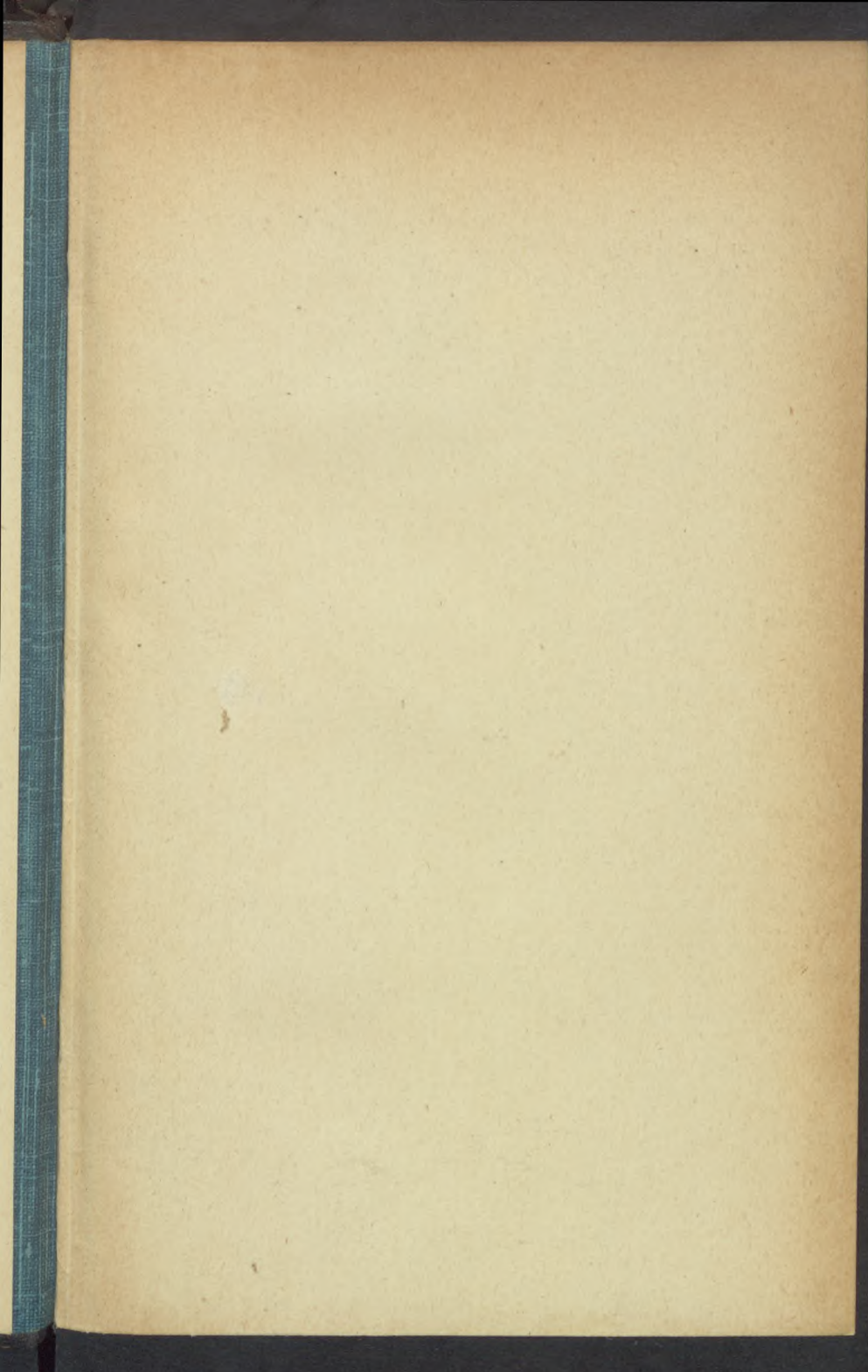

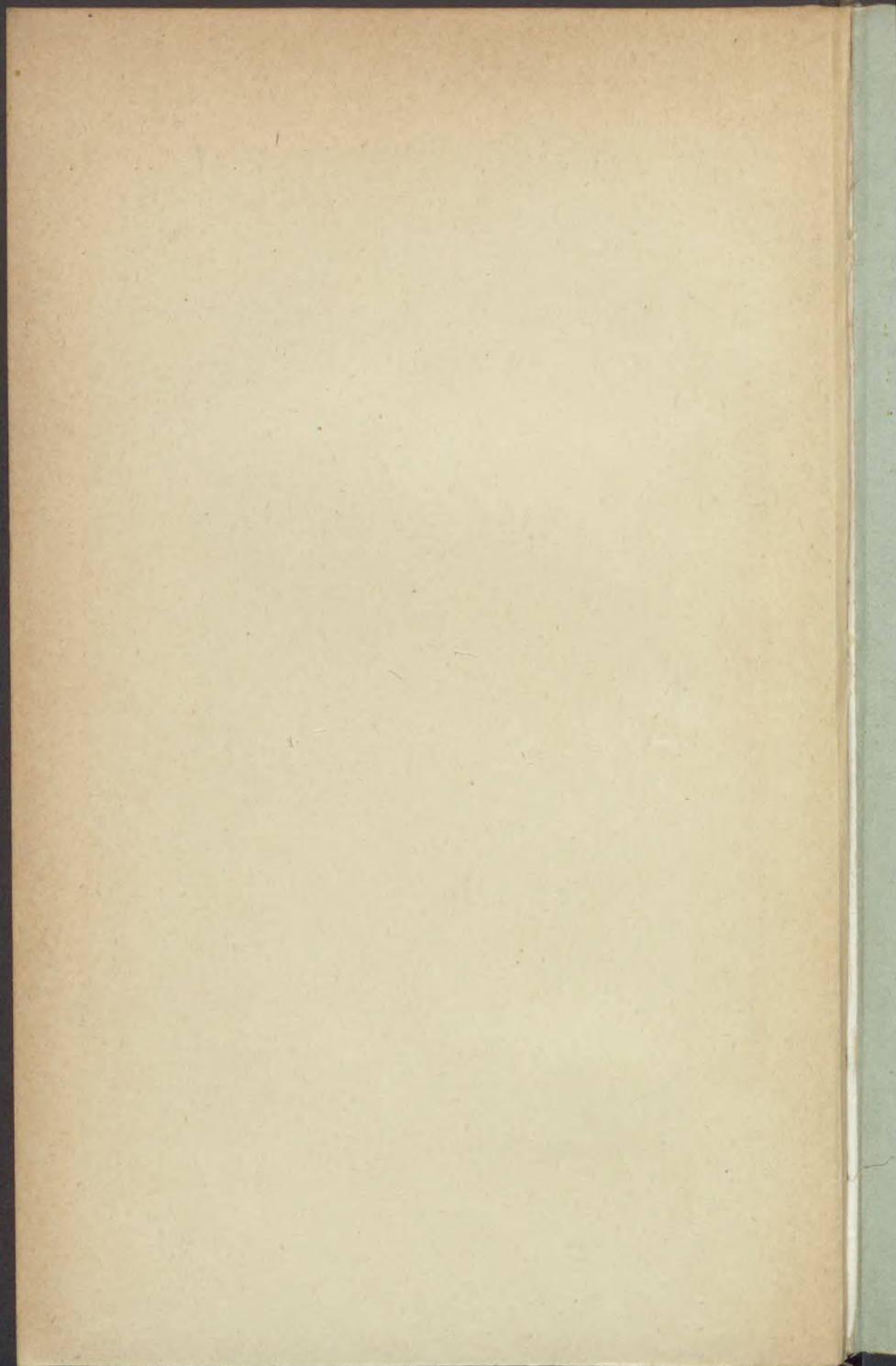
84780

VÉR MÁTYÁS

PASTELLEK

BUDAPEST, 1909
GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓVÁLLALATA
IV., VERES PÁLNÉ-UTCA 16.

VÉR MÁTYÁS

*

PASZTELLEK

A CZIMKÉPET HEGEDÜS LÁSZLÓ FESTETTE

BUDAPEST, 1909.

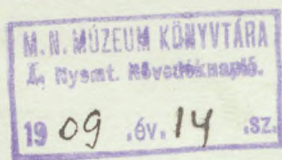
GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

IV., VERES PÁLNÉ-UTCA 16.

P. ~~hang. st.~~
1527-

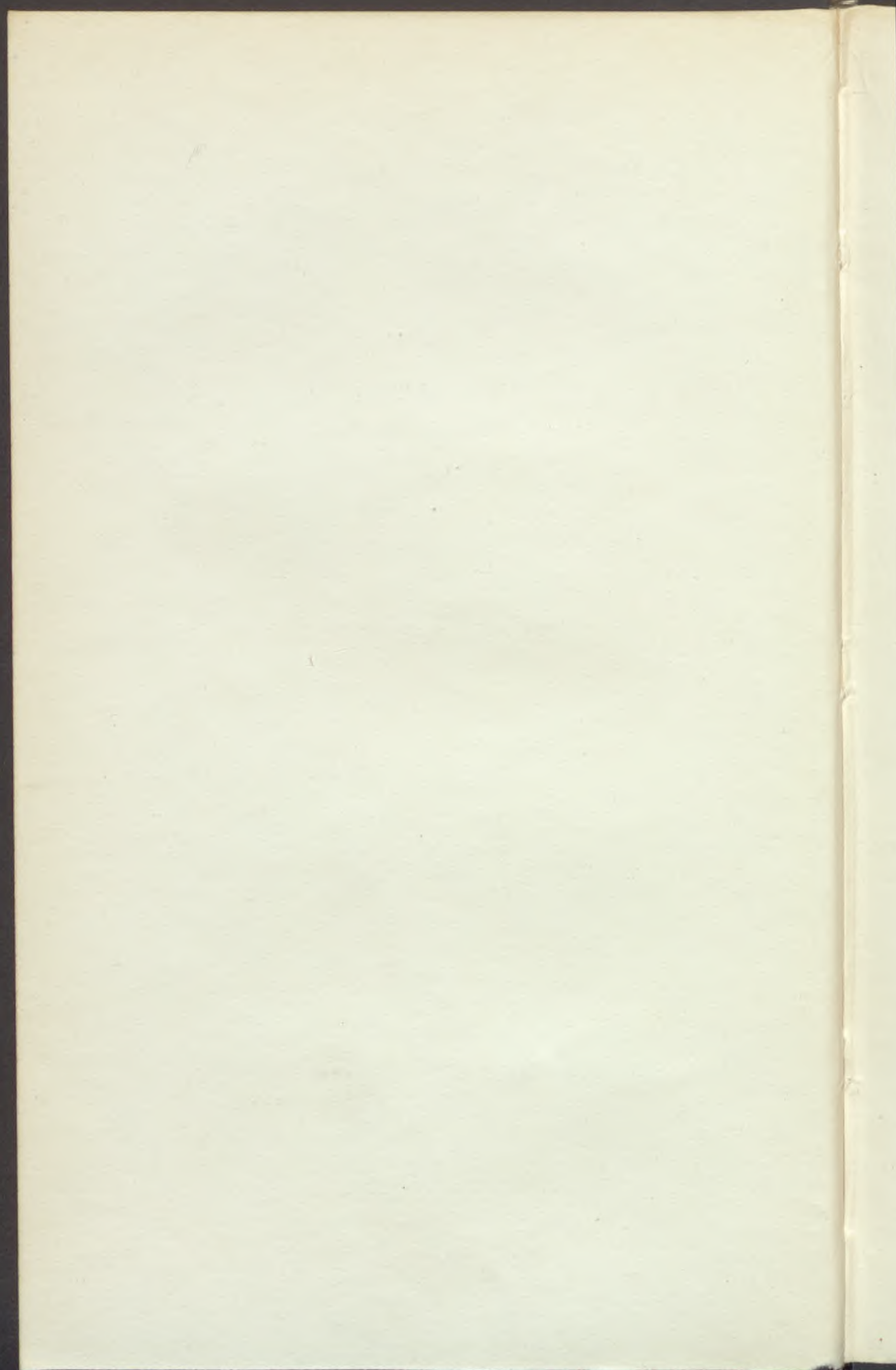
84780

LÉGRÁDY TESTVÉREK KÖNYVNYOMDÁJA, BUDAPEST.

A CSÁSZÁR PIHEN.

„Caesar fáradt, Caesar pihenni akar!”

Az örök suttogva adták tovább a parancsot, s egyszerre minden zaj elült a hajón. A lapátok nesz-telenül merültek a víz alá, s mintha a tengerré dagadt Nilus is megérezte volna, hogy a világ ura csendet parancsolt, lomha mozdulatlansággal terpeszkedett el széles ágyában, s ezüstveretű háta rabszolga engedelmességgel nyílt kétfelé a nesztelenül uszó gálya előtt.

A császár egész nap rosszkedvű volt, köszvénye bántotta. Ma már három szolgáját dobatta a Nilusba, hogy fájdalma kitöréseit némileg csillapítsa, de az enyhülés csak pillanatokig tartott. Philodorus, a görög orvos, kétségbeesett igyekezettel kotyvasztotta kenőcseit, de a császár szemrehányó pillantásokkal üzte el maga elől. Csak az imént, az est beálltával, szüntek meg kinjai s kimerülten dőlt végig a biborral borított nyugágyon. Szemeiből még mindig rémület tükröződött vissza, mintha attól félt volna, hogy a roham újból visszatér. Antinous, mint rendszeren, közelében hevert s a császár időnként végigsimitotta kedvence haját és arcát.

Mindenki hallgatott s Sabina is aggódva leste, mikor simulnak el a ráncok férje homlokán.

A császár végre fáradt, a kimerüléstől elgyöngült hangon megszólalt:

— Valóban Suetonius, a betegséget nem azért tartom rossznak, mert fájdalommal jár, hanem azért, mert elrutítja a legszebb arcot is s gyámoltatlanná, erőtlenné teszi még a császárt is. Abban látom leginkább a természet tökéletlenségét és tehetetlenségét, hogy nem képes oly módon megalkotni a szépet, hogy az mindig, minden körülmények közt szép maradjon. Az én szobrászaim olyan szobrokat formálnak, melyek századok múlva is gyönyörködtetni fogják a szemeket, az én villáim, kutjaim, palotáim és oszlopaim ezer év múlva is műremekek lesznek, még akkor is, ha csak darabokban kerülnek a késő századok emberei elé. Mig a természet remekei? Elég egy gyöngé fuvallat, hogy színüket, alakjukat elveszítsék, úgy, hogy a szemlélő el sem hiheti, hogy ugyanazt látja, mint előbb. Attól tartok, hogy ti sem a császárt láttátok bennem az imént, hanem a kinlódó, szánnalmas emberroncsot.

— Nem, hatalmas Caesar. Fájdalmaidat valóban fenséggel szenvedted végig.

—Hizelegs Suetonius, vagy vigasztalsz. Tudod, hogy egyiket sem szeretem. Igyekeztem a fájdalomkozta gyöngeséget haraggal palástolni, mert

a harag csak félelmetes, de a gyöngeség rut. S mit sem gyűlölök annyira, mint a rutat. Sokratessel tartok, aki azt mondja, hogy a rossz és rut azonos fogalmak. Inkább lássatok nagyszerűen, fenségesen kegyetlennek, mint száanalomra méltóan gyöngének. Igyekszem javítani a természet tökéletlenségén, hogy példát mutassak, miként lehet megmenteni a világot attól a sok rutságtól, melylyel az istenek megverték. S te, Suetonius, ki feljegyzed tetteimet, tanuságot tehetsz róla utódaink előtt, hogy ami tőlem telt, meg tettem. Számüztem udvaromból mindazt, ami rut. Sabinának megtiltottam, hogy gyermeket szüljön, mert nem tűröm, hogy a természet akként huzzon hasznót az én gyönyörömből, hogy elrutitsa, amit szépnek alkotott. S Antinoust, e tökéletes, isteni szépet mintául tettem elétek s elhalmoztam mindennel, mit a legszebb, a legtökéletesebb érdemel, s amit csak adhat Róma Caesara. Ő az én büszkeségem, a reménységem, s ő tartja bennem a hitet, hogy az istenek képesek hibátlant is alkotni. Ő az egyedül való, igazi férfi, az utólérhetetlen báj és az erő. Az istenek adjanak neki hosszantartó ifjuságot, halhatatlanságáról gondoskodom én. De bár szemeim nem látnak más szépséget, mint az övét, s bár nem ismerném többé az örömet, ha őt elveszíteném, mégis azt mondom Antinous, hogy inkább soha se lássalak többé, minthogy valaha azt kelljen mondanom,

hogy a gyűlöletes, az ostoba természet benned is ismételte önmagát és alacsony gondolkodásu, közönséges lelket illesztett a tökéletes formába, s hogy inkább azonnal halj meg, minthogy arcodat valaha betegségtől, vagy öregségtől eltorzulva lássam.

— Akkor halok meg, mikor parancsolod, nagy Caesar!

— Örökké élni fogsz, Antinous. Hadrianus Caesar igéri neked!

Hanem most hagyjatok magamra Suetonius-sal. Felhasználom azt a kis pihenőt, melyet a betegség enged, hogy nagy terveimet közöljem vele. Menjtek mind, térjete nyugalomra. Csönd legyen, ne háborítson semmi. Menj te is, Sabina, s te is Antinous. Rólad is beszélni akarok Suetoniussal.

A nagy terem hirtelen kiürült, a császári kíséret nyugalomra tért.

Antinous szobájáig kísérte a császárnét, s elfojtott hangon, hogy a fáklyavivők meg ne hallják, odasugta:

— Ma éjjel, Augusta!

— Ma éjjel Antinous! A kulcsot átveheted, mikor lehajolsz, hogy megcsókold ruhám szegélyét.

A hajón halálos csönd honolt, s Antinous a fedélzetre indult, hogy ott várja meg az éjfél. Különös érzés fogta el. Maga sem tudta, hogy a nilusi rózsák nehéz illata, a vizből felszálló párákból kép-

zöldő riasztó árnykép, vagy pedig valami halálos szomorúság feküdt-e lelkére. Amint végignézett a fehér lotuszszal elborított folyón, ez isteni termékenység láttára úgy érezte, mintha a habok közül az ezernevű istennő haragos arcát látná, ki eljött, hogy számonkérje terméketlen, meddő ifjúságát s hogy bosszút álljon rajta, amiért kivonta magát törvényei alól. Hirtelen úgy tűnt föl előtte, mintha a hajó egy ravatal volna, amelyen ő fekszik kiterítve, a termékenység virágaival elborítva.

S Caesar is oly különös volt ma egész nap, gondolta. Vajjon sejtene valamit? Caesar sohasem tesz, sohasem mond feleslegesen. Ma halhatatlanságot ígért. Olyan közel volna a halálom?

Alig érkezett a fedélzetre, durva kezek ragadták torkon. Szabadulni igyekezett volna, s ijedten lökte vissza támadóit, de torkát nem tudta kiszabadítani a vasmarokból.

— Nyugodj meg sorsodban, Antinous. Caesar mindent tud, s parancsot adott, hogy ma meghalj.

A holdat teljesen eltakarták a fellegek s Antinous mit sem láthatott. De a suttogó hangról is megismerte, hogy Commodus, régi ellensége tört reá. A düh, hogy gyűlölt vetélytársa töltheti be helyét, megsokszorozta erejét, s végső erőfeszítéssel kiszabadította torkát s belekiáltott az éjbe:

— Segítség Caesar! Segítség Augusta! Meggyilkolnak!

Többet nem szólhatott, mert nyolc izmos férfi kar nyalábolta át s magas ivben röpitette a Nilusba.

A födélzet hirtelen megelevenedett s fáklyák világították meg a támadókat.

A császárné is felrohant, de mielőtt szólhatott volna, Commodus elébe állott:

— Csönd, Auguszt! A császár pihenni akar.

S aztán halkán, hogy a többiek meg ne hallják, fülébe sugta:

— Nincs semmi baj, gondom volt rá, hogy kulcsod megkerüljön!

Halotthalványan vette át a kulcsot és hang nélkül tért vissza szobájába.

A császár odabent még mindig ébren volt, s tovább beszélt Suetoniusnak.

— Jegyezd fel azt is, Suetonius, hogy Hadrianus, mint minden rutat, gyűlölte a hazugságot is. Azért nem tűrte udvarában a nőket, mert jól tudta, hogy ezek hintik el a hazugság és álnokság csiráit a férfiak szívében is. Ők gyengítik a férfiak jellemét, s teszik árulóvá a leghivebb barátot.

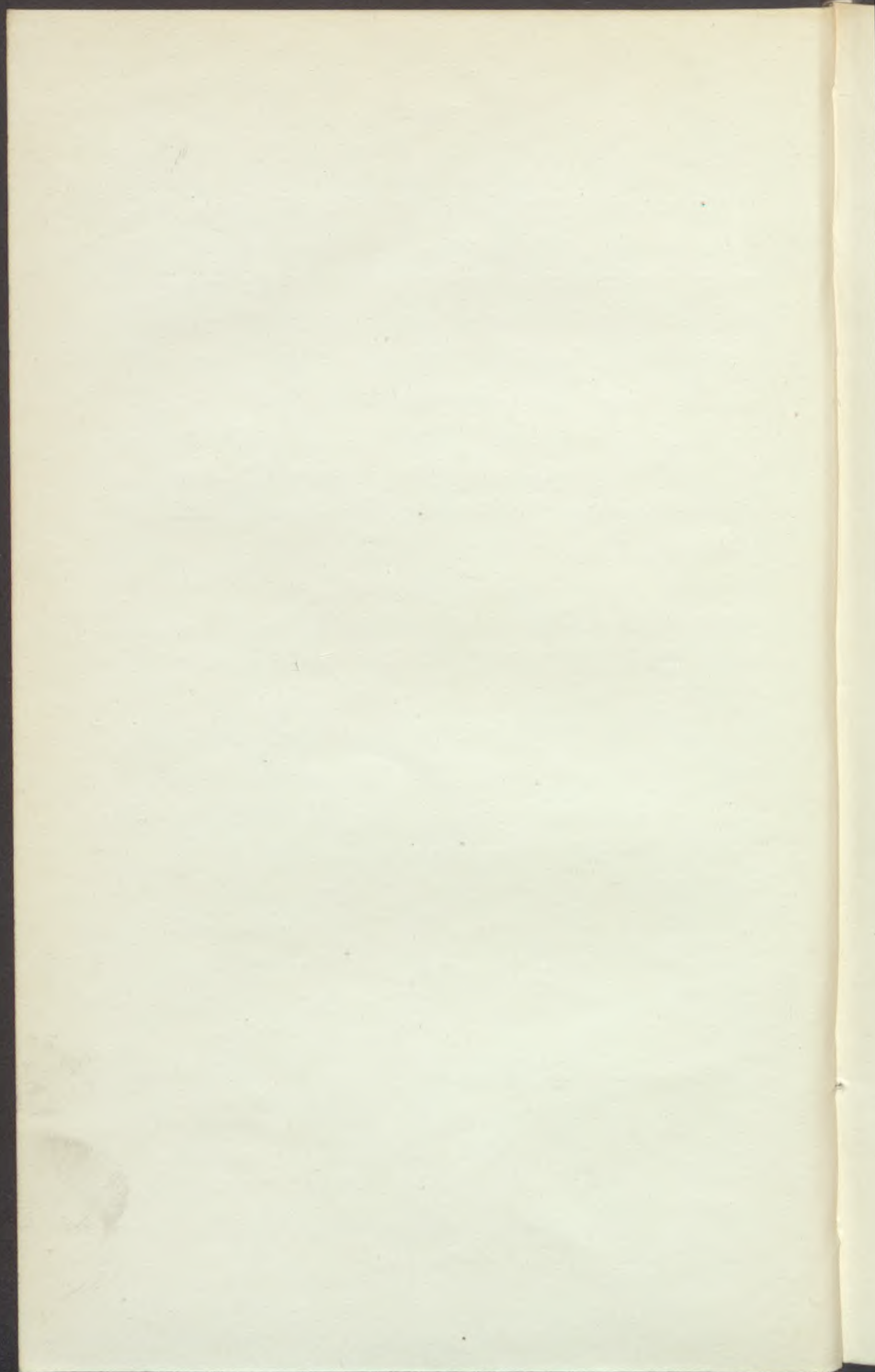
Jegyezd fel azt is, hogy Hadrianus igazságos és háládatos volt s saját fájdalma s szenvedése sohasem gátolta abban, hogy megjutalmazza mások érdemeit s istenek módjára képes volt arra, hogy

ugyanazon emberben is külön tudta választani a szépet a ruttól, a jót a rossztól s képes volt jutalmazni ugyanakkor a jóért, mikor büntetett a rosszért. S hogy mikor mérhetetlen fájdalom közepette kis időre pihenőre tért, akkor is csak azon gondolkozott, miként tegye halhatatlanná azt, kinek a legtöbb örömet s egyetlen boldogságát, az esztetikai gyönyört köszönhette. S ekkor elhatározta, hogy Antinouszról megmintáztatja a világ legszebb férfiszobrát.

Az éjszaka nagyon előrehaladt, s a császár szavai egyre halkabbak, suttogóbbak lettek. Szemei lassanként fáradtan becsukódtak, s nemsokára mély álomba merült.

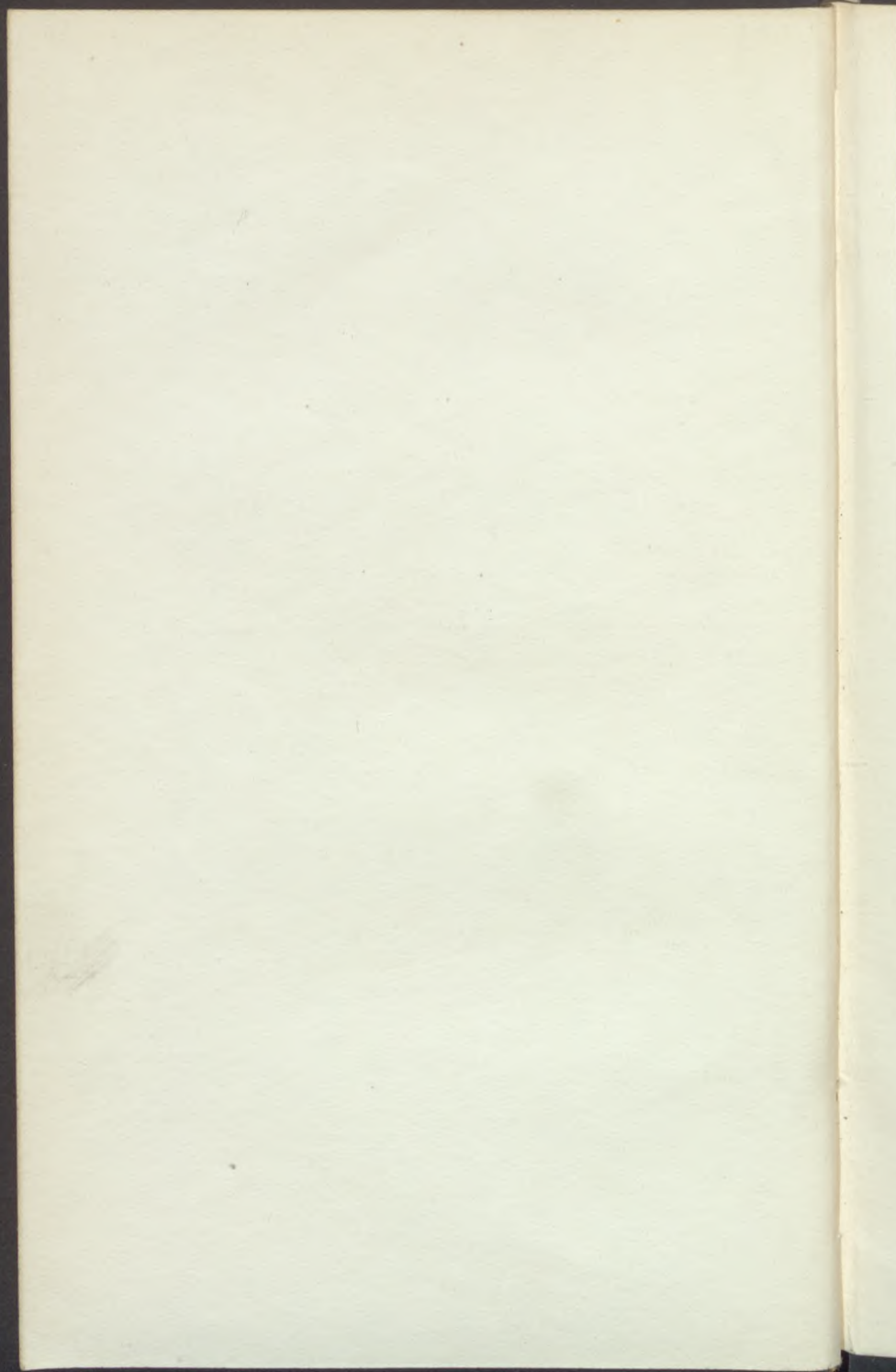
Álomba merült lassanként az egész vidék s amint a kibukkanó hold titokzatosan csillogó fénye végigrezzen a fehér hajón, úgy látszott, mintha Isis istennő kristálypalotája bukkant volna fel a mélységből.

Csak a hajót állhatatosan nyomon követő krokodilus-csapatról lehetett sejteni, hogy császári gálya uszik a vizen.

CSODA.

A nehéz, cyprusi borral telt kupák egyre sürübben keringtek, az arcok pirosabbak lettek, a beszélgetés egyre hangosabbá és élénkebbé vált.

Páter Rajmundus Lullust ünnepelték, kinek elméjét az isteni kegy annyira megvilágosítá, hogy tiz évi szakadatlan munka után el tudta készíteni azt a csodálatos készüléket, melynek segítségével mindenki előtt, még a leghitlenebb pogány előtt is szemmel láthatólag be lehetett bizonyítani, hogy az anyaszentegyház tanításai csupa igazságot tartalmaznak, s hogy e tanításokban minden igazság befoglaltatik. Bámulatos egy készülék is volt az, s ha valaki csak egyszer látta is, azonnal tisztában lehetett azzal, hogy nem gyarló emberi munka áll előtte, hanem hogy Páter Rajmundust magasabb inspiráció segítette nagy műve megalkotásában.

A nagy, boltozatos terem színültig megtelt vendégekkel, csupa tudós és nevezetes férfakkal s a bámulat és csodálkozás moraja zugott fel, mikor páter Rajmundus bemutatta mesterművét.

Nagy kerek lapok voltak egymáshoz fűzve oly módon, hogy mindeniket szabadon lehetett forgatni

jobbra-balra. Az egyes lapok legyező módjára keskeny csikokra voltak felosztva, melyeket rugók segítségével tetszés szerinti helyre lehetett állítani. Az egyes csikok tele voltak írva apróbetűs szavakkal és jelekkel, s midőn Rajmundus a készüléket az asztalra tette, minden hozzáértő ember tüstént láthatta, hogy az evangélium szavai vannak a csikokra róva. Páter Rajmundus azonban azt akarta bizonyítani, hogy az írásban minden benfoglaltatik, amit valaha csak irtak, vagy még írni fognak, s azért néhány helyen megnyomta a gépezet rugóit, mire a csikok és lapok forogni kezdtek, megcserélték helyeiket, s mikor a lapok mozgása megszűnt, tisztán lehetett olvasni az Organon szavait. Azután nehéz, sokat vitatott teológiai kérdéseket adtak fel, melyeket páter Rajmundus a gépezet lapjain tüntetett fel s ha azután megnyomott néhány rugót, tüstént el lehetett olvasni a felvetett probléma megoldását.

Mindenkit bámulat töltött el s csodálkozva nézték hol a mestert, hol a mesterművét. A dicséret, az elragadtatás szavai hangzottak mindenfelől, s a jelenlévő püspök, mikor a gépezet lapjain egyszerre csak saját művének sorait pillantotta meg, elpirult az örömtől s nem bírván visszafojtani a jóleső meglepetést, elragadtatással felkiáltott:

— Isteni művészet!

Mindnyájan utána mondták:

— Isteni művészet!

Csak páter Hilarius s a vele szemben ülő Balduin lovag hallgattak. Mindketten komoran néztek maguk elé s nem vettek részt az egyre hangosabb társalgásban. A lovag csak az előbbi napon érkezett vissza a szentföldről s minthogy már három nap óta folytonos hideget, borzongást érzett, sűrűn hajtotta fel a borral színültig megtöltött kupát, hogy a bor melegével szüntesse a hidegrázást. Mikor azonban az elragadtatás zaja elült egy pillanatra, megvető pillantást vetve a gépezetre, ő is megszólalt:

— Gyerekes játék.

Meglepetve, szemrehányó tekintettel néztek reá, de azután azt hívén, hogy a bor beszél belőle, szó nélkül elfordultak tőle s újból beszélgetni kezdtek.

Csak páter Hilarius ajkaira ült széles, megelégedett mosoly. Egész este ez volt az első kellemes pillanata, mert szívét vad harag, sértett büszkeség fogta el, mikor látta, hogy mindenki csak páter Rajmundust ünnepli, s róla tudomást sem vesz senki. Eddig ő volt a szerzet disze, büszkesége, mert ő festette János evangéliumához azt a híres iniciálét, melyen öt esztendeig dolgozott, s mely iniciále az Ur menybemenetelét ábrázolta, de ha nagyító lencsével jobban megvizsgálták, akkor látni lehetett, hogy a kép voltaképpen csodálatos apró betűkből volt össze-

állitva, mely betük az egész evangéliumot tartalmazták. Mikor munkáját bemutatta a püspököknek, akkor bezzeg őt is ünepezték s azt mondták róla, hogy örök dicsőséget szerzett Szent Ferenc rendjének, s ime, még alig mult el egy esztendő, úgy megfedkeztek róla is, munkájáról is, mintha sohasem léteztek volna. Keserőséggel gondolt az emberi hálátlanságra s megállapította, hogy voltaképpen nem érdemes nagy dolgot alkotni, mert nem teremthet a nagy elme olyan csodálatosat, hogy a közönséges emberek rövid idő alatt természetesnek, mindennapinak ne tartanák. Gyűlölettel nézte ezt az ujjongó, az elragadtatástól mámoros gyülekezetet, mely nem akarta észrevenni, hogy más nagy ember is van körülükben, nemcsak páter Rajmundus. Nagy örömet érzett tehát, mikor a lovag olyan megvetőleg nyilatkozott az annyira magasztalt munkáról s érdeklődéssel fordult feléje:

— Mondd csak, nemes Balduin lovag, hogyan van az, hogy te gyerekes játéknak tartod azt a munkát, melyen egy szent életű és nagytudományú férfiú tíz éven keresztül dolgozott s melyet annyi kitűnő és nagyhirű tudós ennyire magasztal?

A lovag kiürítette poharát, újból megtöltötte s azután megszólalt:

— Sajnálom azokat az embereket, kik a szavakban keresik a bölcsességet, mert eltávolodnak a

valóságtól. Az igazság nem a szavakban, hanem a dolgokban és cselekedetekben rejlik.

— Hogy érted ezt, Balduin lovag?

— Mikor a szentföldre indultunk, Ő szentsége megáldotta a zászlóinkat, a fegyvereinket, s azt mondotta, hogy vállalkozásunk Isten akarata, s jutalmunk az örök boldogság leszen. Szívünk szent áhítattal telt meg s alig vártuk, hogy a szent sir visszaszerzéséért vérünket hullassuk. Mikor Velencében hajóra szállottunk, két ember beszélgetését hallottam, kik kárhoztatták a Signoriát, hogy ezt a hadjáratot szervezte, mert oly olcsón vállalta el a keresztesek szállítását, hogy nem hihető, hogy haszonnal végződjek a vállalkozás. Az egyik azt is mondotta, hogy az egész hadjárat a Signoria szerencsétlen kereskedelmi politikája. Midőn Akkonnál harcoltunk, hirt kaptunk arról, hogy a dauphin, ki itthon maradt, sorra lefoglalja a király részére azoknak jószágait, kik a szent sirért harcolva elestek. Ekkor hangosan beszéltek, hogy a szent háboru nem egyéb, mint a király birtokszerzésre irányuló vállalata. Én már igazán nem tudtam, hogy melyik igaz a sok megjelölés közül s minden megjelölés alkalmával másnak láttam a mi háborunkat. Sok töprengés után rájöttem, hogy mindezek csak szavak s hogy e szavak csak arra valók, hogy eltakarják előlünk a

dolgot és tényeket. Mert végre is a sokféle szó mögött csak az az egy igazság rejlett, hogy mi harcoltunk, a vérünk hullott, a pestis befurakodott sorainkba s mi magunkkal hurcoltuk a világ minden részébe. Ezért tartom gyerekes játéknak páter Rajmundus munkáját, mert akárhogyan is rakja egymás mellé a szavakat, azzal semmit sem bizonyít, mert a szavak meghamisítják a dolgok lényegét.

Páter Hilarius felelni akart, de páter Rajmundus, kit nagyon bántott a lovag kicsinylő nyilatkozata, elébevágott:

— Ha jól értettem, Balduin lovag, te a szavaknak nem tulajdonítasz sem értelmet, sem jelentőséget. Akkor hát az evangélium szavait sem becsülöd semmire?

Nagy csönd követte e szavakat, mindnyájan feszült kíváncsisággal lesték a lovag válaszát. Páter Teofil, ki közvetlenül a püspök mellett ült s ki híres volt arról, hogy egyformán jártas ugy a kanonjogban, mint a filozófiában, odásugta a püspöknek:

— Balduin lovag nem fog tudni megfelelni. Páter Rajmundus nagyon helyesen adta fel a kérdést.

A lovag azonban csak arra várt, hogy a diakonus újból bort öntsön poharába, s miután a poharat kiürítette, megszólalt:

— Abban sem a szavak lényegesek, hanem a

tények és cselekedetek. Mindig vizsgálni kell, hogy a szó mögött micsoda dolog, vagy esemény rejlik. Ha csak a szavakat nézzük, sohasem ismerjük fel a történeteket a maguk valóságában, mert ugyanazt a dolgot és eseményt mindig másnak és másnak látjuk, ha különböző szóval jelöljük meg.

— Így hát te az evangélium szavait is vizsgálni és magyarázni akarod?

— Csak keresem a mögöttük rejlő értelmet.

Vad kiabálás támadt, mindnyájan felugrotak helyeikről s mindenfelől egyszerre kiáltották:

— Haeresis! Haeresis!

Páter Rajmundus magából kikelve dörögte:

— Istenkáromló pogány! Ha nem nézném melleden a szent keresztet, tüstént hozzád vágnám ezt a boros kupát.

A felháborodás nem akart megszűnni s egyre hangosabban és többfelől hangzott a követelés:

— Máglyára! Máglyára!

A püspök azonban békítőleg intett és megszólalt:

— Fiam, megszállott a gonosz lélek. Ne várd be Isten büntetését, hanem szállj magadba, s jelentsd ki, hogy visszavonod szavaidat, szánod cselekedetedet és undorodol bünödtől.

Mindenfelől hangzott a sürgető kiáltás:

— Vond vissza!

A lovag azonban komoran nézett maga elé s nem törődve a fenyegető szemekkel és haragosan rázott öklökkel, erős hangon szólott:

— Nem vonok vissza semmit. Én megjártam a szentföldet, hullattam véremet, s mig odajártam, elpusztították jószágaimat, bujdosóvá tették családomat s mindezt miért? Szavakért, üres szavakért, melyeket ti itt a kolostorban unalmatokban összeszedtek, egymás mellé illesztgettek, magyarázgattok s melyekről magatok is elhiszitek, másokkal is elhite-titek, hogy ez az igazság. Pedig csak szavak, egymás mellé rakott szavak.

Folytatni akarta, de hirtelen megtántorodott. Nyakán az álla alatt megduzzadtak a mirigyek, arcát vöröses foltok lepték el, melyek hirtelen sárgulni, majd feketedni kezdtek. Szemeiből rémület tükröződött, szólni szeretett volna, de a szó torkán akadt, s hirtelen kezét szívére szorítva, szótlannul elvágódott a mozaik kövezeten.

Az egyik diakonus, ki egész este a lovag háta mögött állott, magyarázólag mondta:

— A bor!

Mindnyájan feléje siettek, hogy életre keltsék, de páter Bonifacius, ki értett a gyógyítás mesterségéhez, felkiáltott:

— Hozzá ne érjete! Ez nem bor, hanem a pestis!

Halálsápadtan, elborzadva vonultak hátra a holttesttől, s a félelem verejtéke gyöngyözött az arcokon.

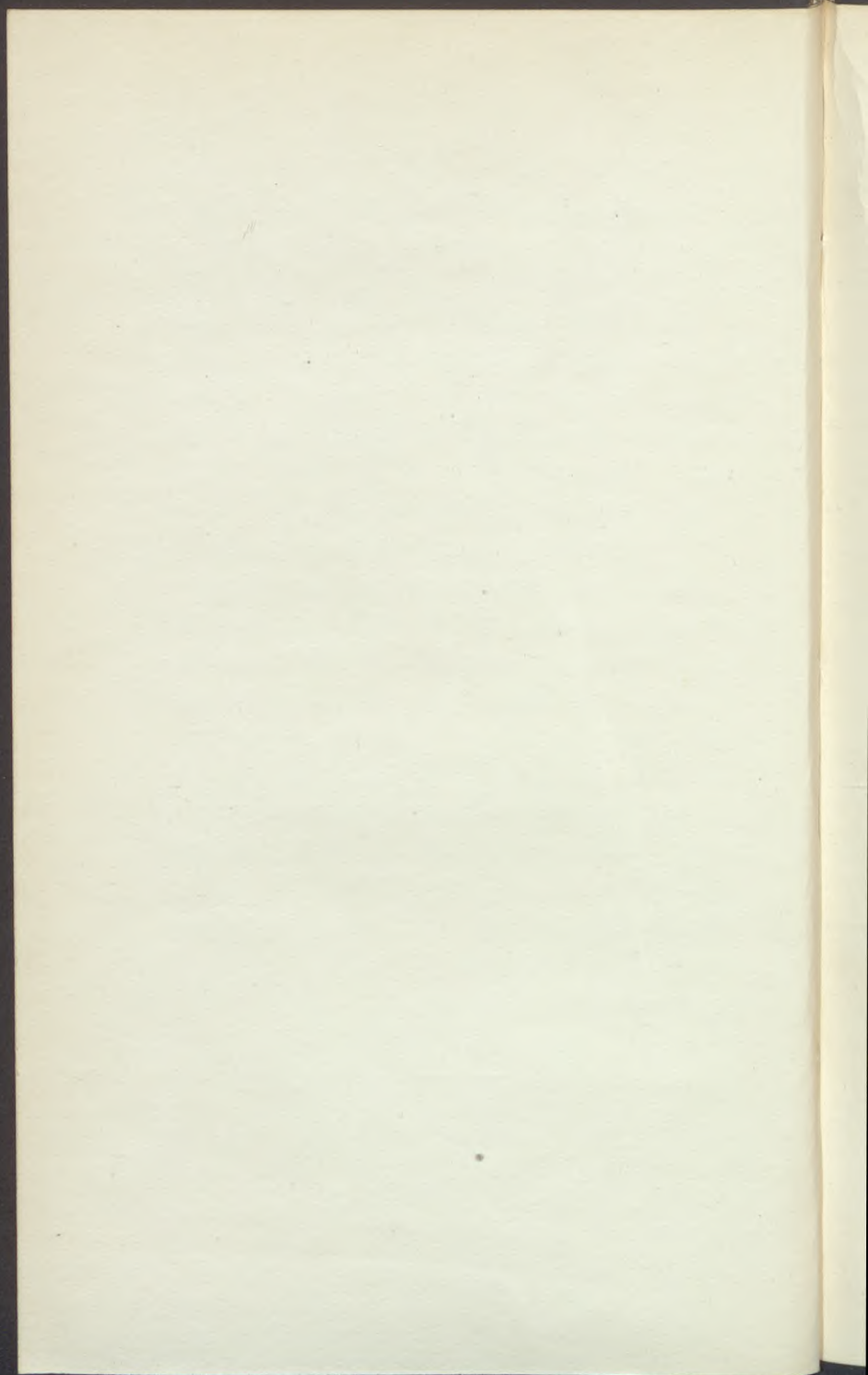
A püspök is elsápadt, de azután feddő tekintet vetve páter Bonifácusra, felemelkedett magas karosszékéből, s magasra emelve a nyakáról levett aranykeresztet, a felindulástól remegő, de erőteljes hangon felkiáltott:

— Mirákulum!

A szó harsányan zugott végig a nagyteremben s betöltötte annak minden részét. Nyomában csodálatos érzés, valami szent borzadás fogta el a lelkeket. Elcsendesedett bennük az iménti haragos indulat, eltűnt szívékből a rettenetes betegségtől való rémület, senki sem látta a földön fekvő lovagban a hullát, egyik sem gondolt arra, hogy a betegség csiráját napok óta hordhatja magában, a szó nyomán mindenik csak a csodát látta és érezte, mindenki mindent megértett, senki sem kételkedett és mintegy láthatatlan erő parancsára, egyszerre harsant fel visszhangként mindnyájuk ajkán a szó:

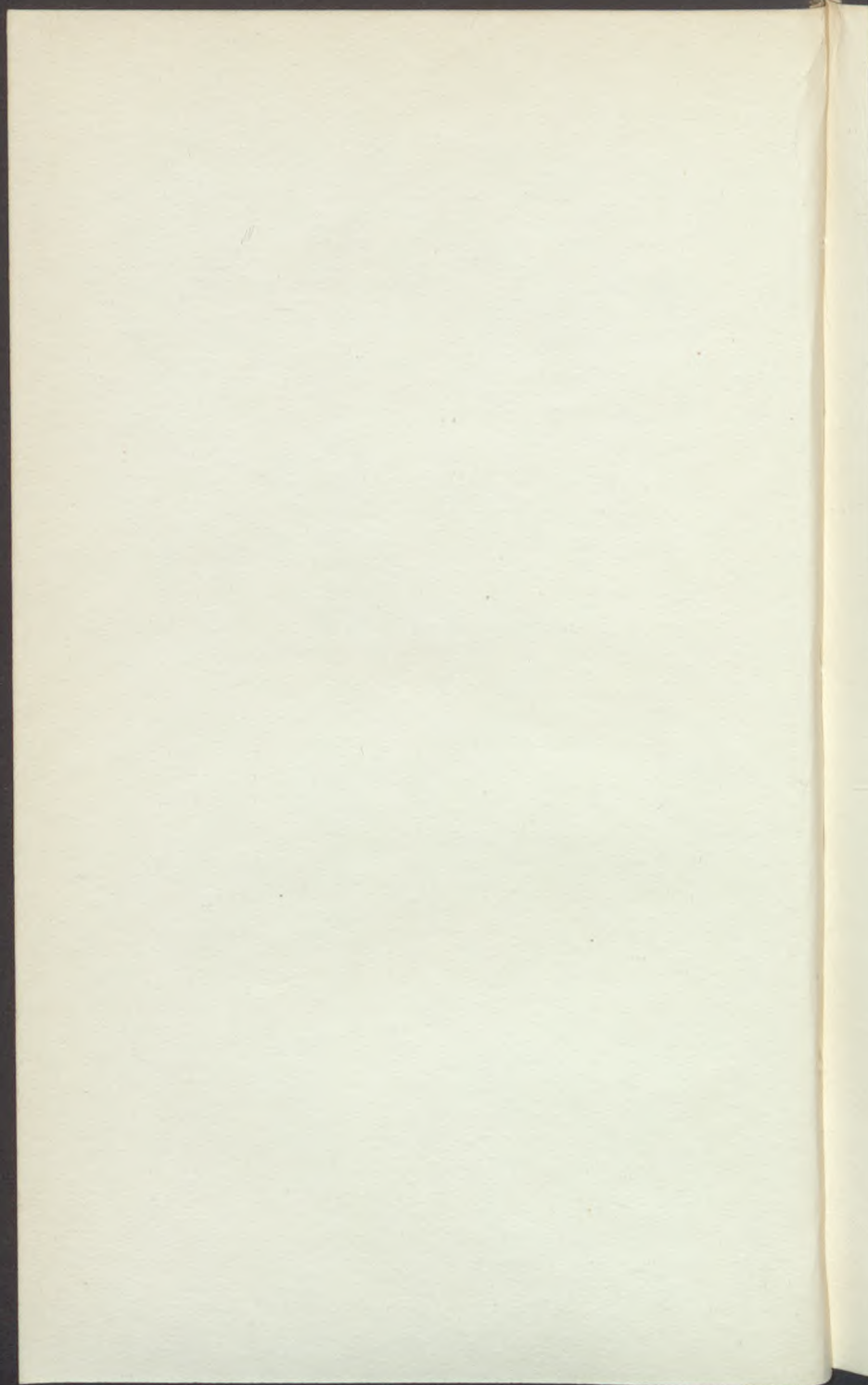
— Mirákulum!

A NÉP ERKÖLCSE.

Sir Francis Wordsworth, az angol követség csinos és fiatal attaséja elegáns mozdulattal fordult szomszédjához, a nem kevésbé csinos és fiatal Lionel de Clermont márkihoz és finom mosolylyal ajakán megszólalt:

— Kedves Lionel, bizonyára ki fog nevetni, ha elbeszélem önnek különös álmomat. Képzelve csak, azt álmodtam, hogy párbajunk volt, s hogy ön golyómtól halálosan találva, elesett.

— Igazán különös álom. Nos és mi volt a párbaj oka?

— Kérdezze inkább, hogy mi volt az álom oka. Mert párbajt vivni elvégre ok nélkül is lehet, de álmodni nem. Minthogy azonban, bármily szellemdus embernek tartom is önt különben, előre tudom, hogy ezt sohasem fogja kitalálni, inkább elmondom magam. Képzelve csak, egy éjjel, körülbelül ma négy hete volt, kissé későbbben tértem haza a klubból. Lady Wordsworth már régen aludni tért, de én — nem tudom, melyik ördög incselkedett velem — elhatároztam, hogy bejelentés nélkül meglátogatom. Kedves barátom, azt tanácsolom önnek, hogy ha valaha

szép, szőke felesége lesz, sohase lepje meg, mikor alszik, mert halálosan szerelmes lesz bele. Nem tudom, mi az oka, de én azt tapasztaltam, hogy a szőke szépség akkor hat ránk legelevenebben, mikor legöntudatlanabb. A ladyt soha sem láttam olyan szépségnek, mint akkor. Szőke haja, mint egy aranyháló fonta körül, melynek nyílásain keresztül élém csilantak hófehér vállai. A félhomályban úgy tűnt fel előttem, mintha Titánia feküdnék ott bűvös álom varázsától mámorosan s amint csöndes pihegését hallgattam, derült, mosolygós arcát szemléltem, szinte hallani véltem, amint Mab királyné végigrobog piciny kocsiján agyának sejtjein, hogy édes, kedves álmokat hintsen szerteszét. Szóval kedves barátom, szerelmesebb voltam, mint négy évi házasság után szoktunk lenni s már éppen felé hajoltam, hogy csókkal borítsam el ajkait, midőn egyszerre ez ajkak édes mosolyra nyiltak — ön látta már, hogy mikor a lady mosolyog, az úgy hat, mint mikor egy rózsabimbó pattan kétfelé — s halkán, mint egy eltitkolt sóhaj, felém suhant e piciny rózsaszirmokról egy szó, egyetlen szócska: Lionel!

— Képzelőds. Hallucinatio!

— Meglehet, kedves barátom. De minthogy még eldöntetlen kérdés, hogy mikor hall igazán jól az ember, mikor hallucinál, vagy mikor normális állapotban vannak az érzékszervei, úgy fogtam fel

a dolgot, amint hallottam. Abban elvégre is bizonyos voltam, hogy e sóhaj, e név suttogása igaz, őszinte érzésből fakad, mert szent meggyőződése, hogy álmában még az asszony sem hazudik. S egy férjre, kit Franciskának hívnak, igen kellemetlenül hat, ha a felesége álmában Lionelról susog, úgy hogy nem csodálkozhatik rajta, hogy irgalmatlan rossz éjszákám volt, s akkor álmodtam először, hogy önt megelőm . . .

— Először? Hát máskor is álmodott ily badarságokat?

— Még két ízben, kedves barátom. Másnap, mikor kinos, gyötrelmes álmok után fölébredtem, magam is szerettem volna elhíttetni magammal, hogy csak képzelődtem, de hirtelen eszembe jutott egy axioma, melyet még atyámtól, az istenben boldogult sir Robert Wordsworthtól hallottam, ki azt szokta volt mondani, hogy ha egy asszony hűtlen az urához, az becsstelenség, de természetes; ha a férj nem veszi észre, az természetes, de nevetséges; de ha nem akarja észrevenni, mikor észrevehetné, az nevetséges és becsstelenség. Nálunk, kedves márkí, családi hagyomány, hogy semmitől sem félünk, csak a nevetségestől és a becsstelenségtől és így elképzelheti, hogy minden lehetőet elkövettem, hogy reám ez axiómát ne lehessen alkalmazni. Ettől a naptól kezdve tehát éber figyelemmel kísértem a lady min-

den mozdulatát, ami, vallja be, olyan feladat, hogy egy nagykövet összes diplomáciai képességét is erős próbára tenné, nemhogy egy szerény attaséét. De a véletlen — a mi pályánkon ez az egyetlen megbízható alap — kezemre járt s egy napon, ha jól emlékszem, éppen ma egy hete, egy szánalmasan hibás angolsággal megírt levél akadt kezembe, melyben valaki mély rokonszenvéről és határtalan tiszteletéről biztosítja lady Wordsworthot és minden kétséget kizáró módon sejteti a rokonszenves gentleman, hogy afölött való határtalan fájdalomban és tehetetlen kétségbeesésében fog elpusztulni, hogy a lady egy haszontalan, önző, csélesap férj oldalán szenvedni végig a házaselet martiriumát. E levél alá Lionel de Clermont volt aláírva s bár nem vagyok tulságosan leleményes, azt mégis sejtettem, hogy e haszontalan férj csak én lehetek. Ekkor álmodtam másodszor, hogy önt megölöm.

— Rendelkezésére állok, uram.

— Ne siessen, kedves márkí, az istenért. Mi angolok az ilyen dolgokban olyan óvatosak és megfontoltak vagyunk. Mire való az izgalom, ha nincs meg rá a kellő ok. Mikor másnap higgadtan végigolvastam a levelet, az ötlött eszembe, hogy lady Wordsworth, ki Angliának egyik legszelenelesebb hölgye, bizonyára csak mosolyogni fog az együgyűségnek eme írásba foglalt bizonyítékán

— bocsásson meg kedves márkí, de magándolgaimban rossz természetem az igazmondás — s szentül meg voltam győződve, hogy a Lionel név most már rám nézve nem veszedelmes. S minthogy ön éppen ebben az időben hallatlan összegeket nyert tőlem, semmi okot sem láttam arra, hogy botrány árán akadályozzam meg, hogy egy fiatal, törekvő francia diplomata ártatlan levelek írásával gyarapítsa az angol nyelvben való jártasságát.

De kedves barátom, manapság még a babonában sem lehet hinni. A héten önt egy csinos, fiatal hölgy látogatta meg, ki az angol követség megbízásából időnkint szerelmével szokta megajándékozni különböző államok diplomatáit. A szeretetreméltó hölgy az ön fiókjában politikai tartalmu iratok után kutatott, de ehelyett egy levélre akadt, melyről tüstént megállapította, hogy Nagy-Britannia és Irland összes polgárai közül senkit sem érdekel jobban nálamnál. E levelet tegnap hozzám juttatta, s ekkor álmodtam harmadszor — s esküszöm önnek, hogy utóljára — hogy önt megölöm. A levelet tiszteletreméltó hitvesem intézte önhöz és én bámulattal győződtem meg e sorokból, hogy mennyi szépséget képes felfedezni egy nő az olyan levélben, mely őt dicsőíti. Minthogy azonban e sorok arról is meggyőzték, hogy ez idő szerint még nincs okom és jogom, hogy a ladyt a Wordsworth név viselésétől eltilthas-

sam, helyesebbnek tartom, ha a lady nevét kihagyjuk a játékból. Anglia és Franciaország között most ugyanis oly nagy a feszültség, hogy mindenki természetesnek fogja találni, ha két ilyen lelkes diplomata összetűz. És a nagykövet ő exellenciája hazafias felbuzdulásom ellenállhatatlan erejével próbálja majd mentegetni azt a menthetetlen viselkedésemet, hogy Lionel de Clermont márkit, a jellemtelen nőcsábítót, ki nem átallott gyermekkori barátja becsületére törni, itt a nagykövet estélyén, a diplomáciai kar jelenlétében arcul ütöm!

*

Jávor Lóránt nem tudott tovább parancsolni az idegeinek s a második felvonás közepén kirohant a színházból. Ugy érezte, odabenn, az előadás alatt, mintha minden szem őt figyelné s míg a színészek játszottak, egyre csak attól félt, hogy valami ostobaságot fog elkövetni, melylyel elárulja magát s hogy valami váratlan csoda jelenik meg, hogy mint az Ibikus darvai, leleplezze árulását. Aggódva nézett a Vágóék páholyába és úgy rémlett előtte, hogy az Erna arca a szokottnál sápadtabb, s hogy Vágó, a féltékeny, mogorva férj, tulságosan sötéten néz maga elé. Tovább nem tudta kitartani, s kocsibavetve magát, hazahajtatott. Eddig igazán nem gondolt arra, hogy az Erna levelei rossz kezekbe is

kerülhetnek, de most, a darab hatása alatt, meg volt győződve, hogy a rejtve tartogatott kis szekrényt feltörve találja. Csak akkor nyugodott meg kissé, mikor a leveleket mind együtt találta s addig meg sem pihent, míg egyenként a tűzbe nem vetette valamennyit. Megkönnyebbülten sóhajtott fel, s elhátározta, hogy ezentul minden levelet azonnal eléget. Átkozott darab, ugyancsak rámijsztett, gondolta, de úgy látszik, hogy ez a titkos, rejtett szerelem alaposan meggyöngítette az idegrendszeremet. Előbb arra gondolt, hogy hosszabb ideig nem keresi fel Vágókat, de azután eszébe jutott, hogy megigérte, hogy ma velük vacsorázik, s félt, hogy feltűnne, ha elmaradna. Gyalog indult a vendéglő felé, hogy teljesen visszanyerje higgadtságát, s mire odaért, már ott találta őket nagy társaság közepette. Hangosan vitatkoztak a darab fölött, úgy, hogy észre sem vették, hogy ő később érkezett.

— Igazán, már unom ezeket a francia szín-darabokat, — szól az egyik. — Örökösen ugyanazt az egy témát variálják többé-kevésbé szellemes módon. Elvégre az örökös házasságtörés untató.

— De náluk mindenkor aktuális s így mindig ujnak találják, — szól közbe a másik.

— Az író munkájában, — mondotta Vágó, — a nép erkölce tükröződik vissza. Ilyen fajta dara-

bot csak francia ember és csak Párisnak írhat. Ők ráismernek az alakokra s megértik és méltányolják az író. A párisi ember zavartalanul gyönyörködik az ilyen drámában, mert magára ismer benne s természetesnek s így erkölcsösnek találja azt, amin mi megbotránkozunk. Minket hidegen hagy az ilyen mű, mert ha érdekesnek találjuk is, csak mint különlegesség, mint exotikum hat ránk, melyet megérthetünk, de át nem érezhetünk. A mi erkölcsünk és gondolkodásunk egész más, komoly, szigorú és méltóságos, mely a tisztességes családi életre van alapítva.

Mindnyájan helybenhagyólag bólintgattak s Erna asszony vidáman, kedves elfogulatlansággal csevegett szomszédjával.

Jávor zavart mosolylyal nézte s elgondolkozott, hogy ugyan miből és hogyan alakul ki a nép erkölce, hogy az minden népnél különböző, holott az egyének erkölcstelensége oly szomorúan egyenlő. Azután, hogy zavarát észre ne vegyék, ő is beszélni akart, de a cigány játszani kezdett s ő lecsillapodva, megnyugodva, utána dudolta a friss keringőt.

A BIZONYÍTÉK.

ke
ta
m
di
n
s
vā
te
ly
na
tin
tu
do
ha
ut
vā

de
he
ne
té

Ulpianus, a híres jogtudós, lehangoltan, rosszkedvűen tért haza az auditoriumból. Mióta az államtanács elnöke lett, ritkán tartott nyilvános előadást, máskor azonban mindig üditőleg hatott rá, ha régi, dicsőséges szereplése helyén megjelent, a tanítványokkal, s a fiatalabb jogtudósokkal való vitatkozás, s mindig nagy örömet érzett, ha kedvenc tanítványa, Modestinus, olyan bonyolult kérdést terjesztett elébe, melynek megoldása az ő csodálatos mélyen gondolkozó agyát is megerőltette. Ma azonban nagyon rossz napja volt. Az előadás végén Modestinus olyan kérdéssel lepte meg, melyre sehogysem tudott feleletet találni, s úgy érezte, hogy egész tudománya haszontalan, tartalom nélküli szóhalmaz, ha nem tud e kérdésre kielégítő választ adni. Egész uton ezen törte fejét, s százszor elismételte tanítványa kérdését.

— A mi tudományunk az igazságkeresés tudománya. Hogyan van az mégis, kiváló mester, hogy ez a tudomány, annyi fényes elme terméke, nem tudott találni egy kétségtelen, döntő bizonyítékot, mely mindig tanuságot tegyen az igazság mel-

lett. Az igazság akkor is igazság marad, ha a tényeket nem tudjuk bizonyítani, kell tehát valaminek lenni, ami magát az igazságot bizonyítsa, különben azt kellene hinnem, hogy igazság nem is létezik. Mondd meg tehát nekünk, nagytudomány mester, mi az a jel, mi az a bizonyíték, melyről mi magunk felismerjük az igazságot, s melylyel másokat is meggyőzünk, hogy az igazságot hirdetjük?

Még most is érezte a kinos zavart, mely elfogta akkor, midőn belátta, hogy hiában erőlteti meg agyát, nem képes kielégítő választ adni tanítványa kérdésére. Szégyenkezett, ha rágondolt, hogy kénytelen volt kitérni a felelet elől.

— A bölcs mindig csak kérdez, az ostoba mindig csak felel. Mit akarsz elhitetni, Modestinus, hogy te bölcs vagy, vagy hogy én ostoba vagyok?

A hallgatóság nevetett, Modestinus megszégyenülten hallgatott el, ő pedig sietve hagyta el az auditoriumot.

Megkönnyebbülten lélegzett fel, hogy megszábadult a kinos helyzetből, de annál nagyobb szomorúságot érzett amiatt, hogy most, mikor már teljesen szabadon, nyugodtan gondolkozhatott, még kevésbé tudott választ találni, mint a meglepetés első pillanatában. Gyűlölettel gondolt az ő híres pandektáira, melyről azt hirdették tanítványai, hogy abban minden kérdésre meg van a felelet s most

látja, hogy annak a rengeteg anyagnak összehordása haszontalan fáradság volt, hogy egész élete, egész tudománya csak szavakkal való játék volt, s hogy minden munkáját bátran a tűzbe vethetné, ha e kérdésre megtalálná a választ.

Mire hazaérkezett, már ott várt rá a császári parancs, hogy délután menjen a palotába, mert tanácsülés lesz. Sietve evett néhány falatot s azonnal gyaloghintójába ült. Messze, kinn lakott a Janiculumon s szolgálainak ugyancsak sietniök kellett, hogy kellő időre a városba érjenek. A hosszú uton is folytonosan ezzel a kérdéssel tépelődött. Ugy érezte, mintha ő volna felelős az emberiségnek, hogy eddig még nem kapta meg e kérdésre a választ. De hát hogyan is lehetett ő olyan korlátolt, hogy azonosnak vette a jogot és igazságot? Mi élt az ő lelkében, amit eddig mindig igazságosságnak tekintett? Létezhetik-e valami, amit nem tudunk bebizonyítani? Kétkedés fogta el, hogy nincs-e igaza tanítványának, hogy talán igazság nem is létezik? De hát akkor miért érezzük, miért harcolunk érte, miért hiszünk benne?

Csak akkor riadt fel gondolataiból, mikor a Tiberis hidján átmentek. Sűrű, nagy rajokban hullámozott egy rongyos, ordító tömeg a városból a Campus Martius felé. Hangosan beszéltek, kiáltoztak, vadul röhögtek és szitkozódtak, időnként egy-egy erősebb torku ember egy-egy népszerű jelszót

kiáltott, azt a tizezer hang mennydörögte utánna. „Kenyeret a népnek!“ „Halál a pretoriánusokra!“ egyre süröbben és egyre közelebbről hangzott feléje. Máskor megvetéssel és utálattal fordult el e folyton lázongó, örökösen kenyérért és mulatságért ordító félvad csöcseléktől, melyben mindig a jogrend felforgatóját, a pax Romana megsemmisítőjét látta. Mindig gyűlölettel nézte, mikor az utcákon hömpölygött Róma salakja s soha sem jutott eszébe, hogy nem lehet egészen igazságos dolog, hogy egy félmillió ember csak akkor juthat kenyérhez, ha az éhségtől kihajtva sötét odujából, tömegbe verődve, lázadással fenyegeti a várost. Most azonban, hogy kételkedni kezdett abban, amiben eddig vakon hitt, valami szokatlan érzés fogta el e félelmetes tömeg láttára. Maga sem tudta, hogy vajjon szánalom, vagy valami rokonszenv támadt-e benne e tömeg iránt, csak olyanformán érezte, mintha valami közösségben lenne velük, mintha ezektől várhatná a megváltó szót, melyet egész nap keresett. Semmi félelmet, semmi sajnálkozást nem érzett most arra a gondolatra, hogy ezek talán felforgathatják az általa imádott jogrendet, hogy elrabolhatják a szentséges tulajdont, mert nem volt már meg benne a meggyőződés, hogy betudná bizonyítani e rend igazságosságát. S gondolkozni kezdett, hogy vajjon nincsen-e ez ordító, éhes tömeg birtokában az a bizonyíték, melyet ő

nem tudott megtalálni, hogy oly állhatatosan, fanatikusan tör a törvényes rend ellen, mintha biztos tudomása volna róla, hogy e rendben, e törvényekben nincs igazság, s mintha tudna valami jobb, helyesebb törvényről, melynek igazságát mindenki előtt bebizonyíthatná.

Már a Via Sacra körül jártak s a tömeg még egyre ömlött kifelé. Sokan feltartóztatták kocsiját s fenyegetve rázták felé öklüket, mások felismerték s bekiáltották kocsijába: „Szólj a nép érdekében, igazságos Ulpianus s fékezd meg a pretoriánusok garázdálkodását“. Nem felelt semmit, behúzódott a kocsi belsejébe, de valami megnyugvás szállta meg, hogy a nép hisz az ő igazságosságában.

Elhaladtak a castra pretoria előtt, melyet ujabban a város falain belül állítottak fel, s egy tiszt, ki valamikor tanítványa volt, odaszaladt kocsijához s fülébe sugta:

— Szavazz a prefektussal, Ulpianus, mert meggyilkolnak.

Elsápadt s nyugtalansága csak növekedett, mikor látta, hogy a császári palotát teljesen körül fogták a pretoriánus csapatok. Csak akkor nyugodott meg, mikor a trónterembe lépve látta, hogy az ifju Severus trónján ül, s hogy mellette van anyja, Mammea is. Tudta, hogy ezek jelenlétében baj nem érheti.

— Megkéstél, Ulpianus, — szólott a császár, — pedig jól tudod, hogy nélküled nem kezdhetünk ily fontos tanácskozásba.

— Bocsáss meg, felséges császár, feltartóztat-
tak. A nép százezrével tolong a Campus Martius
felé s hintómnak százszor meg kellett állani, míg
idejuthattam. A nép éhes, felséges császár, s panaszkodik,
hogy mindent elesznek előle a pretoriánusok.
A ruha rongyokban lóg róluk, s hangosan kiabál-
ják, hogy a prefectus pretorii százezer sestertiust
fizetett azoknak a festőknek, kik a pretorianusok új
egyenruhájához a rajzokat készítették.

— A pretoriánusok a császár közelében tar-
tózkodnak, — szólt a prefectus — s így nem jár-
hatnak rongyokban. Ahelyett, hogy vádaskodol, s
hogy a kloakából felszedett pletykákat idehurcolod
a felség elé, jobban tennéd, Ulpiánus, ha meggyőz-
néd a császárt, hogy azok a rendszabályok, melye-
ket te a pretoriánusok ellen kidolgoztál s melyeket
a császár életbe akar léptetni, igazságtalanok, a
pretorianusok érdekeit mélyen sértők s így az ál-
lami rend megzavarását s a birodalom felbomlását
idézhetik elő.

— A pretoriánusok érdeke még nem az állam
érdeke. E rendszabályokra szükség van, mert las-
sanként minden hatalmat magatokhoz ragadtok. A
császár már nem érintkezhetik tanácsosaival a ti

jelenlétek nélkül, s mikor fontos állami ügyekről van szó, pretoriánusok veszik körül a palotát, s itt a trónteremben egész csapat áll, hogy ellenőrizze tanácskozásainkat. Hiába dolgozunk mi ki törvényeket, hogy a nép nyomorán enyhítsünk, ha nem jut pénz reá, minthogy nektek kell adni az állam minden jövedelmét.

— S ugyan mit kezdenél a törvényeiddel, Ulpianus, ha ez a lázongó tömeg, ott a Campus Martiuson, fejébe venné, hogy megtámadja a palotát? Kihez szaladnál kérve, rimázkodva, ha nem a pretoriánusokhoz, hogy mentsek meg életedet az anynyira imádott csöcselék gyilkos ölelésétől? Ki tudná féken tartani ennek a vad, kegyetlen söpredéknek vérengző ösztöneit, ha nem a pretoriánusok jól táplált, izmos karja, s ki bírná őket arra, hogy aláztosan boruljanak térdre császári urok előtt, ha nem a pretoriánusok csillogó ruhája és kardja? S mit törődöl te ezzel a rongyos, ordító tömeggel, ha itt áll a hatalmas sereg, mely a császárt, a birodalmat, téged megvédelmez minden támadás, minden veszedelem ellen? S miért kívánod e diszes, csillogó tábort kényelmétől, fényűzésétől, ragyogásától, jó kedvétől megfosztani, hogy néhány napra kenyérrel tömd be a hitvány csöcselék ordító száját?

— Azért, mert ez a törvény, ez az igazság. Ettől én nem tágitok, s a rendeletet végrehajtjuk.

— Ime, az igazságod, — szólt a prefektus, s kirántva kardját, átszurta vele a tudóst.

A császár elsápadt, mindenki megremegett, s Ulpianus egy sóhajjal rogyott a földre.

A Tiberis felől hirtelen haragos szél támadt, s a nyitott ablakon keresztül magával hozta a lázongó tömeg mennydörgésszerű moraját.

S ekkor Ulpianus, mintha valami csodálatos változás ment volna végbe lelkében, s mintha valami váratlan öröm érte volna, mosolyra nyitotta ajkait, minden erejét összedve, felemelkedett, s valami láthatatlan alakhoz intézve szavait, felkiáltott:

— Megtaláltam, Modestinus! Az egyetlen, mindenkit meggyőző bizonyíték, ha meghalsz érette.

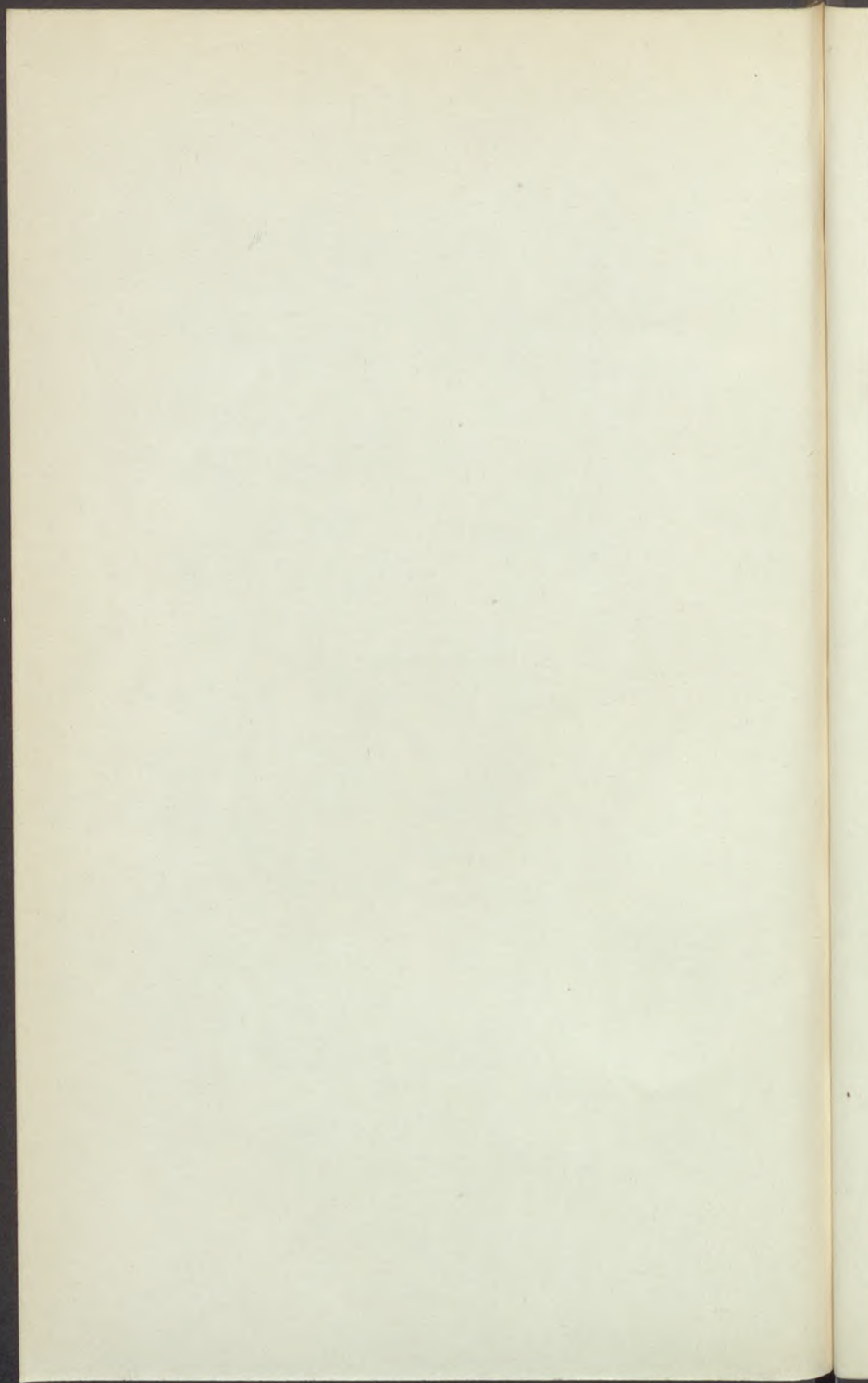
Megdöbbenve hallgatták az értelmetlen, összefüggéstelen szavakat s nem birták megérteni, hogy mit akar mondani. Nehány katona azonban azt hívén, hogy valami babona, valami varázslat rejlik e szavakban, melyekkel az istenek haragját akarja fejükre zudítani, odarohant s dühös vagdalkozás között felkoncolták.

A fiatal császár azonban mintha megértette volna. Mert leszállott aranyos trónusáról s halálsápadtan, de bátor tekintettel s szilárd, méltóságos léptekkel elhaladva a pretoriánusok sorfala között, mit sem törődve azok vészajtósló tekintetével és tiszteletlen morgásával, leoldotta válláról biborpalástját s betakarta vele a véres tetemet.

A HÁLÁTLAN.

Mire egy olyan szegény özvegy fia, mint amilyen Jobbágy László volt, felnövekedik, alaposan megismerkedik a hála fogalmával. Ezer hangos száj dolgozik és ezer szigorú szem őrködik azon, hogy a gyöngé, fogékony gyermeklélekben gyökeret verjen és ki is viruljon egy csinált virág, a hála, az emberi önzésnek e csodálatos terméke és szimbóluma, mely mindennél jobban bizonyítja, hogy az ember a jótekonyságot is csak kamat reményében képes gyakorolni. Nincs olyan alkalom, hogy jámbor szemforogatással szívére ne kötnék, hogy valahogy meg ne feledkezzék a kegyes jótevőkről, kiknek köszönheti, hogy iskolába járhat, hogy ingyen könyvet és ruhát kap, s a szegény gyermek, miközben megfeszített buzgalommal tanul, hogy kiérdemelje a jótevők kegyes elismerését, szorongó szívvel gondol arra, hogy esetleg nem lesz olyan hosszú életű, hogy ideje legyen mindenki iránt leróni háláját. Mert szíve csodálatosan megtelik a hála érzetével s minden más érzés kiszorul onnan. Tudja, hogy ő nem olyan ember, mint más, hogy élete nem az övé, hogy a munkája, a sikere mind csak arra való, hogy azon meg-

osztozzanak azok, kik vele jót tettek. Egész életét arra akarja szentelni, hogy mindenki iránt lerójjá tartozó háláját, s úgy képzei, hogy szörnyeteg volna, ha valakiről megfélekedznék, vagy ha valaha csak magára gondolna, s lelke méltatlankodással és vad keserőséggel telik meg, mikor odahaza öreg nagynénje korholja az anyját, hogy minek kinlódik, minek éjszakázik ezért a fluért, miért nem adja mesterségre, mikor tudhatná, hogy a flugyermek mind hálátlan, s hogy csak rosszassággal fog fizetni azért, hogy az ifjuságát, az egészséjét feláldozza érte.

Ma azonban, ezen a verőfényes tavaszi délelőttön, mikor a gimnázium kapuján kilépett Jobbágy László, nem gondol-e gyermekkori keserű emlékekre. Amint megindult menyasszonya lakása felé, úgy érzi, hogy az egész világ az övé s hogy az ő lelkéből kiáradó verőfény aranyozza be az utcát. Szerette volna, ha valami nagy, földöntuli hatalommal rendelkezett volna, hogy ennek a sok, körülötte tolongó embernek a lelkébe átsugározhatta volna azoknak a perzselő, vérkorbácsoló, örömteljes érzéseknek egy részét, melyek tuláradó szívet szétrepedés-sel fenyegették. Ugy érezte, hogy az egész emberiséget lopja meg, mikor magának tartja boldogsága összeségét, anélkül, hogy közölné, megosztaná másokkal. De hát a görög nyelv szerény tanárának hatalma csak az iskola falain belül van, s minden

jósága csak abban nyilvánulhat, hogy mosolyogva simogatja meg a szepegő diák arcát, ha az nem ismeri fel a második aorisztoszt. Mosolyogva gondol a gyötrődő diákokra, kiket megkinoznak a görög hexameterek, s kik semmi szépet, semmi mélyet nem látnak abban, ha Odysseus úgy köszönti a phaeák királyleányt: Boldog a te nemes atyád! Boldog a te tiszteletreméltó anyád, boldogok a te testvéreid! Ő pedig, amint a menyasszonyára gondol, úgy érzi, mintha a költő az ő lelkéből vette volna e sorokat, s hogy csak az ismerheti a boldogságot, ki az ő karcsu, szőke Nausikaája közelében élhet.

Amint az ajtón belépett, leendő apósa jött elébe. Komoly, ünnepélyes arccal közeledett, mint akinek fontos mondandója van. Szótlatlanul kezét fogott vele s helyet mutatott neki magával szemben. A fiatal ember leült, aggódó figyelemmel vizsgálta a szemben ülő férfi szokatlanul komoly arcát s várta, hogy megszólaljon. Remegve várta, mert érezte, hogy e csönd, ez ünnepélyesség nem jót jelent s tudta, hogy némelykor a szavakban a halál suhan felénk.

— Igazán nem is tudom, hogy kezdjek hozzá, szólalt meg végre, de hát te férfi vagy, László, tudod, hogy mindnyájan szeretünk s te is szeretsz bennünket. Így azt hiszem, hogy meghozod értünk az áldo-

zatot, melyre kérni akarlak s mely bizonyára erős próbára teszi szivedet.

— Mit kíván tőlem?

— Fel kell bontanunk az eljegyzést, László. Ne kiálts, ne ugorj föl, mindent megmagyarázok.

— De hát az istenért, mi történt? Mit tettem?

— Nem tettél semmit, épp úgy szeretünk, mint eddig, s szeretni fogunk ezután is. De ha nyugodtan meghallgatsz, be fogod látni, hogy igazunk van s hogy meg kell hoznod ez áldozatot értünk, Ilonkáért.

— Beszéljen!

— Ilonkát egy kivételes, nagy szerencse érte. Olyan, aminő csak a mesékben szokott előfordulni. Megkérlette a fiatal Tabajdy, a milliomos Tabajdy. Budapesten két utca az övé, palotája van Bécsben és Párisban s saját hajója van az Adrián és a keleti tengeren. Nagyobb ur, mint egy fejedelem, s halálosan szerelmes Ilonkába.

— De hiszen Ilonka az én menyasszonyom!

— Tudom fiam, hiszen éppen azért fordulok hozzád. Tisztességes ember vagyok s a te megkérdésed nélkül nem határozok ez ügyben. De azt magad is be fogod látni, hogy egy ilyen tüneményes szerencsét nem dobhatunk el magunktól csupán azért, mert neked már ígéretet tettünk. A mátkaság nem felbonthatatlan kötelék s te nem tagadod meg beleegyezésedet.

— Nem engedem. Nem egyezem bele soha. Hiszen én Ilonkát szeretem s ő is szeret engem. Vele akarok beszélni, én ismerem őt, az lehetetlen, hogy ilyen hitvány indokból szakítson velem. Hiszen mindkettőnk boldogságáról van szó. A vagyon még nem boldogság.

— A szerelem sem, fiam. De mindegyik pótolja a másikat. Én tapasztalt, idős ember vagyok s tudom, hogy az ilyen nagy vagyon tovább tart és több örömet nyújt, mint a szerelem. S nemcsak rólatok van szó, hanem rólam, a többi gyermekemről, az egész családomról. A szerelem oszthatatlan, az csak a magatoké, de e vagyon egész nemzedéket tehet boldoggá. A szerelem az önzők, a vagyon az altruisták boldogsága. S én nem úgy neveltem a lányomat, hogy csak magára gondoljon.

— De én önző vagyok. S nem hagyom a boldogságomat elrabolni. S nem engedem, hogy boldogtalanná tegye a leányát azért, hogy maguk fényben élhessenek. Ha másképp nem megy, megölöm azt a gazembert, ki ily alattomos módon, hátam mögött tört a boldogságomra.

— Csöndesebben, László. Látod, nekem ezer más módomból volna arra, hogy az eljegyzést felbontsam, hiszen könnyen találhatnék alkalmas kibuvót. De sokkal jobban szeretlek és becsüllek, sem-

hogy előttem alakoskodnék. Nyíltan megmondom, hogy áldozatot kérek tőled, s bizom benned, hogy te nem fogod ezt megtagadni. S végre is, nem olyan rettenetes, amit kérek tőled. A te sajgó szived hamarosan beheged, s sokkal fiatalabb vagy, semhogy a boldogságot újból meg ne találj. Lehetetlennek tartom, hogy olyan hálátlan légy, hogy elraboljad annak a családnak a szerencsáját, melynek mindenedet köszönheted. Emlékezz vissza, hogy ennél a háznál találtál támogatást, hogy nálunk kerested a kenyeredet, hogy nekem köszönheted, hogy megszerezted a diplomádat, s hogy én jártam ki neked a tanári állást. Gondolj ezekre, s azután határozz.

— Oh igen, a hála!

A fiatal ember arcát kezeibe temette, s csendesen zokogott. Megalázottnak, tehetetlen, erőtlen gyermeknek érezte magát, kinek bocsánatot kell kérni, ha sirni merészel, mikor elveszik tőle játékszerét. Érezte, hogy gyalázatos fegyvert szegeznek felé, de nem volt ereje, hogy ezt meg is mondja. Oda volt az erélye, a büszkesége, az önbizalma, ránehezedett multjának, gyermekkorának minden megaláztatása és keserősége, megint a régi, bátortalan, szegény diákgyerek lett, ki tudja, hogy mások könnyörületességétől függ a jövője, boldogsága.

— Beleegyezem, szólott végre elfehéredett arc-

cál. Azután köszönés nélkül megindult s letámolygott a lépcsőn.

*

Az orvos háromszor-négyszer megrázta a hőmérőt, hogy a magasra szökött higanyoszlop vissza szálljon. Azután csendes, komoly hangon megszólalt:

— Negyven fok.

Az ápolóné, mint aki tudja, hogy ez mit jelent, lemondóan bólintott fejével s csupa szokásból, anélkül, hogy szükség lett volna rá, megigazította a beteg feje alatt a vánkost.

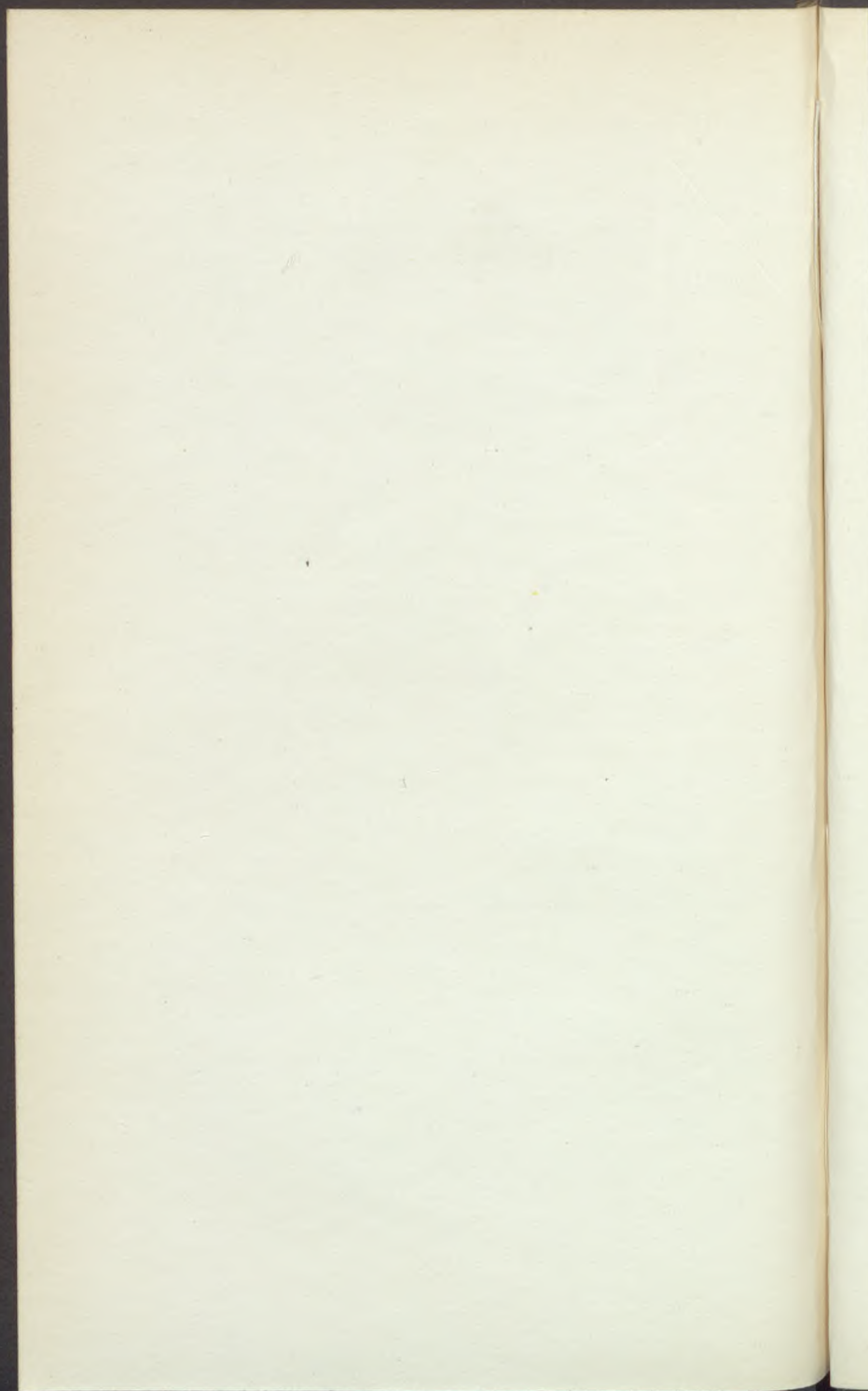
Az ágy mellett egy törődött, öreg asszony sir-dogált, a sarokból pedig egy ráncos képű, őszhajú vén leány vizsgálta szuró tekintettel a beteget, mint-ha arra várt volna, hogy felnyissa szemeit, hogy láthassa öreg nénje szigoru, korholó pillantását. De a beteg szemei csukva maradtak, s lázas, gyors lélegzetvétele volt hallható. Ijesztő, rémes volt e ziháló, gyors lélegzés, mintha e sziv és tüdő a hátralevő pár óra alatt akarta volna megtenni azt a rengeteg sok mozgást, melyet még végezhetek volna. Mikor aztán a légzés egyre akadozóbb, a hörgés egyre hangosabb lett s mikor az öreg asszony hangos zokogással borult a fia ágyára, akkor a nénje odafordult az ápolónéhoz:

— Mindig mondtam, hogy valahogy így fog végződni. Jobb is, hogy elpusztul a hálátlan fajzat. Szegény anyja az egészségét, az egész életét feláldozta érte, hogy felnevelhesse, hogy urrá tehesse, s mikor végre férfi lett belőle, mikor elkövetkezett a reménykedve várt idő, hogy anyját segíthesse, hogy meghálálhassa az önfeláldozó szeretetet, akkor fogja magát s agyonlövi magát egy leány miatt. Ugy tesz, mint valami nagy ur, a másvilágra szökik az adóságai elől.

A KASTÉLY GAZDÁT CSERÉL.

(Ódon kastély nagy, komor terme. A falakon régi, repedezett családi képek. A nyitott ablakból egyik oldalról az országut látszik, másik oldalról a hatalmas park, melynek százados fái olyan sűrű lombokkal kapcsolódnak egymásba, hogy teljesen eltakarják az eget. Az ablak közelében ül a két testvér. *György*, 22 éves, finom arcvonású, gyöngye testalkatu fiatal ember. Sápadt arcából kivillanak nagy, fekete szemei, s vérpiros ajkai, melyeket finom, keskeny szőke bajusz árnyékol. Nagy, széles homlokán a korán bevésődött ráncok mutatják, hogy sokat gondolkodik, többet, mint cselekszik. *Irén*, 16 éves, dus, szőkehaju, imáadásraméltó szelid, Madonna-vonásokkal, melyekből jóság és finomság árad. Csupán, ha sötét szemeit felveti, akkor villan elő arcából valami kegyetlen erélyesség. Mindketten tetőtől-talpig gyászban.)

György: Irénke, édes kis hugom, sird ki jól magad, ami szegény bátyánknak vége van.

Irén (inkább borzadva, mint megijedve): Meghalt?

György: Még lélegzik. De már csak pár óráig

tarthat. Az imént már majdnem megfuladt, de az orvos kése segített rajta s most egy ezüstcsövön lélegzik. Csaknem annyi, mintha már meghalt volna.

Irén: Borzasztó. De én már nem tudom siratni szegény Jánost. Annyit szenvedett, hogy azt hiszem, boldogság lesz számára a halál. (Halkabban.) Nem különös, hogy a halálban keressük számára a boldogságot? A testvérünk számára, aki annyira szeretett élni!

György (csendesesen): Talán nem is egészen az ő boldogságát keressük, Irénke.

Irén (fejét elfordítva): Gyötrelmes volt ezt a hosszú kinlódást végignézni. Hiszen hónapok óta tudtuk már, hogy élete csak haldoklás. Hat hónap óta nem mozdultunk ki ebből az elhagyott kastélyból. S hozzánk sem jött senki. Miért is hoztatok engem ide erre az elátkozott helyre, a halál tanyájára? Előbb szegény apa, most meg János! Rémekkel van tele ez a hely. A komor, boltíves folyosókon még nappal is félve futok keresztül, mert mindig úgy érzem, mintha kísértetek üldöznének. Ha éjjel remegve bujok ágyamba, úgy rémlik, mintha a park fái közül nem a szél süvöltése, nem a fák recsegése, hanem asszonyi sikongás, elfojtott zokogás törne felém, s ilyenkor úgy gondolom, hogy valami nagy bűn sulya nehezedik e vén falakra. Ha kinos remegés között elalszom, gyakorta álmodom, hogy mene-

külni akarok innét vissza a városba, oda, hol élet, fény és ragyogás várnak reám, de valahányszor nekiindulok, mindig az riaszt vissza, hogy holt testen kellene keresztül lépnem. Mondd csak György, nem követtek el valamikor e helyen valami súlyos büntetést?

György: Nem tudom, Irénke, de az ilyen nagy, ősi kastélyokat, s az ilyen nagy vagyonokat, mint a mienk, mindig nagy, véres bűnök árnyai lebegik körül, bűnöké, melyeket már elkövettek s melyeket még ezután követnek el értük. Mert míg ilyen nagy kastélyokat felépítenek, sok apró kunyhót kell rombadönteni s míg ilyen nagy vagyonokat összegyűjtenek, sok embert kell elpusztítani. A kastély hatalmas falainak üregéből az összeomlott kunyhók recsegése, az összegyűjtött kincsek csengéséből a haladók nehéz sóhajtása századokig kihallatszik. S mindig akkor hallatszik legjobban, mikor a kastély és vagyon gazdát cserél, mert az ilyen nagy kastélyok és nagy vagyonok birtokába mindig csak mások testén keresztül lehet lépni, néha holtakén, néha elevenekén.

Irén: Gondolod, hogy szegény János is hallotta?

György: Hallotta bizony. Neki a mi testünkön is át kellett lépni. Szegény apa mindent neki hagyott, amit csak lehetett, s reánk csak annyi ma-

radt, amennyit a törvény előir. Apa azt akarta, hogy a vagyon együtt maradjon, s hogy elsőszülött fia csak olyan nagy ur maradjon, mint ő volt. S kifosztott bennünket elsőszülöttjéért. János úgy érezte, hogy bűntársa e rablásban. Ezért volt ő velünk szemben olyan zárkózott, ezért vetette magát zajos tivornyákba, melyek közt tönkre tette egészségét, mert félt tőlünk, került bennünket, mert tudta, hogy kifosztott minket, s talán attól félt, hogy valamikor bosszut állunk.

Irén: Én mindig szerettem, mindig jó testvére voltam, s az maradtam haláláig.

György: Még nem tudhatod Irénke. János még nem halt meg.

Irén: Szegénynek már meg vannak számlálva a percei. Mi rosszat tehetnék már neki az utolsó percekben?

György: Ki tudja? Mindig percek szülik a nagy eseményeket.

Irén: Csak az fáj, hogy halála órájában eszébe juthat, hogy az ő testén keresztül lépünk a kastély birtokába.

György: Eszében van. S nem akarja engedni. Másodszor is ki akar bennünket fosztani.

Irén: Rémeket látsz. A testvérünk?

György: A testvérünk. Ne felejtse el, hogy most még ő e kastély ura, s a kastély ura kemény harcot

folytat azokkal, kik helyébe akarnak lépni. Mindegy, ha testvérekről van is szó.

Irén: Nem tehet semmit. Ha meghal, minden a mienk. Nincs más örököse.

György: Még lehet.

Irén: Tudsz te valamit? Vagy csak ijeszteni akarsz? Miért nem beszélsz világosan? . . .

György: Jőjj csak közelebb Irénke. Ide, egész közel. Vannak dolgok, melyekről csak suttogva lehet beszélni. Olyan halkán, hogy magunk se tudjuk egészbizonyosan, hogy mondottuk-e, vagy csak gondoltuk. Gondolniment szabad, csak a szó veszedelmes.

Irén: Mit akarsz mondani?

György: Félek, hogy János soká talál élni.

Irén: Milyen testvér vagy te, György? Sajnálod tőle e néhány percet is?

György: Mondtam már, hogy a percektől félek. A percek néha több szerencsétlenséget hoznak, mint az évek. Tartok tőle, hogy számunkra is nagy csapást tartogatnak ez utolsó pillanatok.

Irén: Amíg János meghal?

György: Amíg János él.

Irén: De hát mit tudsz? Mitől tartasz?

György: Te még gyermek vagy, Irénke, de mégis meg kell tudnod az igazat. Jobb, ha előkészítelek rá, mintha váratlanul és későn tudod meg. Jánosnak fia van.

Irén: Fia? Hiszen János nőtlen!

György: Nehéz dolog ezt neked megmagyarázni, de az idő sürget s nem várhatok tovább. De különben is meg fogsz érteni, ha meghallod, hogy miről van szó, mert az események jobban megérlelik az értelmet, mint az évek. Ott voltam a kis szalonban, a János szobája mellett. Az ajtón keresztül hallottam nehéz vívódását, fuldokló lélegzését. Nem tudta, hogy közelében vagyok, pedig érezte. Kétszer is mondta az orvosnak, hogy nézze meg, nincsen-e a másik szobában valaki, ő úgy érzi, hogy valaki ki akarja lesni a titkot, melyet reá szeretne bízni. De az orvos megnyugtatta, hogy csak képzelődik s hogy senki sem hallja, amit ők beszélnek. Én azonban lélegzetvesztve, szorongó figyelemmel hallgattam a fuldoklás által gyakran megszakított vallomást.

— Kedves doktor, — mondotta, — segítsen rajtam. Benn a városban él az én édes, szőke asszonyom, kinek életem legtöbb örömét köszönhetem. Vele van az én kicsiny fiam, rövid életem folytatása. Keveset gondoltam velük, míg a betegség le nem terített, most pedig nincs is más gondolatom. Mig az apám élt, álmodnom sem lehetett arról, hogy idehozzam őket, halála óta pedig nem hagytam el az ágyat. Egyre vártam, egyre reméltem, hogy jobban leszek, de most, mikor érzem, hogy itt van a vég, cselekednem kell. Nevet akarok nekik adni, nem

halhatok meg addig, míg nem gondoskodtam róluk. Menjen, kedves doktor, siessen, keresse fel őket, hozza ide azonnal őketsgondoskodjék mindenről, ami szükségesahhoz, hogy törvényessé tehessem frigyünket.

Az orvos sokáig hallgatott, azután csöndesen mondta:

— A város messze van.

János zokogni kezdett. Megértette, hogy késő, hogy nem élhet addig, míg az orvos megjárja a várost. Azután könnyörögni kezdett, hogy mentse meg, hogy segítsen, hogy hosszabbítsa meg az életét arra a pár órára, míg a városból visszatérhet. Az orvos habozott, aztán azt mondta, hogy megkísérli. Egy operációval talán elérheti, hogy pár órával meghosszabbítja az életét, de nem meri vállalni a felelősséget. János azonban kérte, követelte, s megeskette, hogy senkinek se szól a dologról s hogy ő maga siet a városba, mert attól fél, hogy ha valaki megtudná, hogy mi készül, meggyilkolnák.

Irén: Rettenetes. Kire gondolt?

György: Nem tudom. Az orvos engedett könnyörgésének. Megoperálta s aztán behajtatott a városba.

Irén: Szegény János! Szegény szerencsétlen testvérünk!

György: Hát mi, Irénke! Erre nem gondolsz? A testvérünk megtagadott idegenekért!

Irén: Nem tagadott meg. Csak azokat is szeretni fogjuk őket.

György: Ezután majd mi leszünk itt az idegeknek. Az a kérdés, hogy ők megtűrnek-e majd minket?

Irén: Mit beszélsz?

György: Hát nem érted? Ha János nőül veszi azt az asszonyt, mi azonnal mehetünk innét. Semmi sem a mienk, minden a fiué.

Irén: Az lehetetlen. János a mi testvérünk, s minden a mi apánké volt.

György: Az mindegy. Most minden a Jánosé, s halála után minden a fiára száll, ha megesküszik az asszonynyal.

Irén (hosszas tünődés után): Gondolod, hogy János élni fog addig, míg ideérnek?

György: Az orvos bizott benne. S nagyon sietni fognak.

Irén (gunyosan): Versenyt futnak a halállal. A kastélyért. A mi kastélyunkért. Mi meg csak várunk. (Kis hallgatás után.) János nem jó testvér volt.

György: Nem szeretett bennünket. Csak magát szerette. Halálos ágyán is csak magára gondol, háborgó lelkiismeretét akarja megnyugtatni, azzal nem törődik, hogy mi lesz velünk.

Irén: Apa végrendeletében is meghagyta, hogy

ne feledkezzünk meg a testvéri szeretetről. Mikor a végrendeletet felolvasták, azt gondoltam magamban, hogy fölösleges erre figyelmeztetni a testvéreket, hiszen azok ugyis szeretik egymást. Most azonban úgy rémlik, hogy a testvéri szeretet nem tart tovább, csak míg a végrendeletet felolvassák, ahogy könnyebb szívvvel vesztjük el egymást, mint ezt a régi kastélyt.

György: A kastély állt közibénk. A testvérek tüstént elvesztik egymást, mihelyt közjük férkőzik valami, vagy valaki.

Iré: Tőle nem sajnáltam a kastélyt. Csak az idegeneket nem akarom beengedni.

György: János minket tekint idegeneknek. Azok közelebb állanak a szívéhez, mint mi.

Iré: Mikor kicsi voltam, emlékszem, nagyon szeretett. Játszott velem, ölébe vett, folyton mesélt és csókolt.

György: Addig, míg azt az asszonyt nem ismerte. Azóta annak mesélt s azt csókolta. Téged elfelejtett.

Iré: Azt mondta, hogy olyan szőke a hajam, mint egy tündérlányé s hogy olyan büszke a tekintetem, mint egy királynőé. Azt ígérte, hogy ha meg-növök, kristálypalotát építtet számomra, gyémánt diadémmal szorítja le omló fürteimet s hat szőke apród fogja vinni az uszályomat.

György: Mire megnőttél, szebbnek találta egy idegen asszony haját, kedvesebbnek a tekintetét, annak adja az apánk kastélyát s reá akasztja az anyánk gyöngyeit.

Irén (haragosan, szinte kiáltva): Nem engedem ide azt az asszonyt soha! Inkább haljon meg János azonnal!

György (ajkára teszi kezét): Csitt! Csöndesen! Most már értesz Irénke. Ha cselekedni tudnánk —

Irén: Mit akarsz mondani?

György (sugva): János már tulajdonképpen meghalt. Nekünk már nincs testvérünk. Csak egy élettelen, ezüst cső lélegzik még. Ez a cső a mi halálos ellenségünk, mely elválasztja tőlünk a mi testvérünket, s összeköti azokkal az idegenekkel. Ha mi ezt a csövet, ezt a gyűlöletes ércet félretennők az utból, csak egy percre, egy pillanatra, ha úgy lehetne ismét, mint hajdan, hogy ne legyen köztünk és a bátyánk között semmi, ami elválaszszon, akkor —

Irén: Akkor?

György: Akkor szegény János a mi halottunk maradna.

Irén (csöndesen): S mienk maradna a kastély, a vagyon. Irtózatoss gondolataid vannak, György. Félek tőled.

György: Ne tőlem félj, hanem azoktól, kik vad rohanással igyekeznek ide, hogy elvegyenek tőled

mindent. A bátyádat is, a vagyonát is. Mondottam már, hogy János voltaképpen órák előtt meghalt, csak mesterségesen tartja életben az a cső. S azon a csövön nem is ő lélegzik, hanem azok az idegenek, a mi ellenségeink, kik romlásunkra törnek. Ha e csőtől elzárnók a levegőt, őket fojtanók meg.

Irén: Az anyánk ékszereit is elveszik?

György: Mindent, ami csak itt van. Meg a nagy, buzatermő földeket, a hatalmas, százados erdőket, a hintókat, a lovakat. Ha cselekedni tudnánk, Irénke, minden a mienk maradna. A mienk, kiket jog szerint illet s kiktől gyalázatos mesterkedés után el akarják rabolni. Bemennénk Jánoshoz mind a ketten. Te kiküldenéd az ápolónőt, csak egy pillanatra, míg imádkoznánk szegény testvérünkért. Akkor aztán már jöhetnének.

Irén: De a testvérünkről van szó, gondold meg, a bátyánkról!

György: Rólunk van szó, nem a bátyánkról. Neki már mindegy. Csak rólunk, meg azokról van szó.

(A nyitott ablakon keresztül távoli kocsirobozás hallatszik.)

— Hallod, már jönnek. Ők nem haboznak, nem gondolkoznak, hanem könyörtelenül cselekesznek. Még nekünk is lenne időnk.

Irén: És nincs más mód? Talán, ha a kaput bezáratnám.

György: Betörnék, ha vashól volna is. Az ilyen kastély megszerzéséért leküzdenek minden akadályt.

Irén: Akkor az isten irgalmazzon! Soha sem engedem be őket.

(Felállanak. E pillanatban felnyilik az ajtó, s belép az ápolónő. Ünnepeyes, meghatott hangon megszólal.)

— Imádkozzanak! Szegény testvérük kiszenvedett. (Visszamegy a halotthoz.)

(A testvérek egymást nézik, hosszasan hallgatnak.)

György (csöndesen): Az isten irgalmas volt.

Irén: Nem igaz. Meggyilkoltuk!

György: Hallgass, szerencsétlen. Nem. Nem tettünk semmit. Nem is mertük volna megtenni.

Irén: Annyi, mintha megtettük volna. Szándékoztuk.

György: A szándék semmi, a tett minden. Ha e kettő egyet jelentene, akkor most nem mi volnánk itt az urak.

Irén: Hát kik?

György: Azok ott.

(Kimutat az ablakon. Sebes vágatással közeledik egy kocsi. A négy fekete lóról omlik a fehér tájtek. A kocsiról előrehajlik egy feketeruhás asszony,

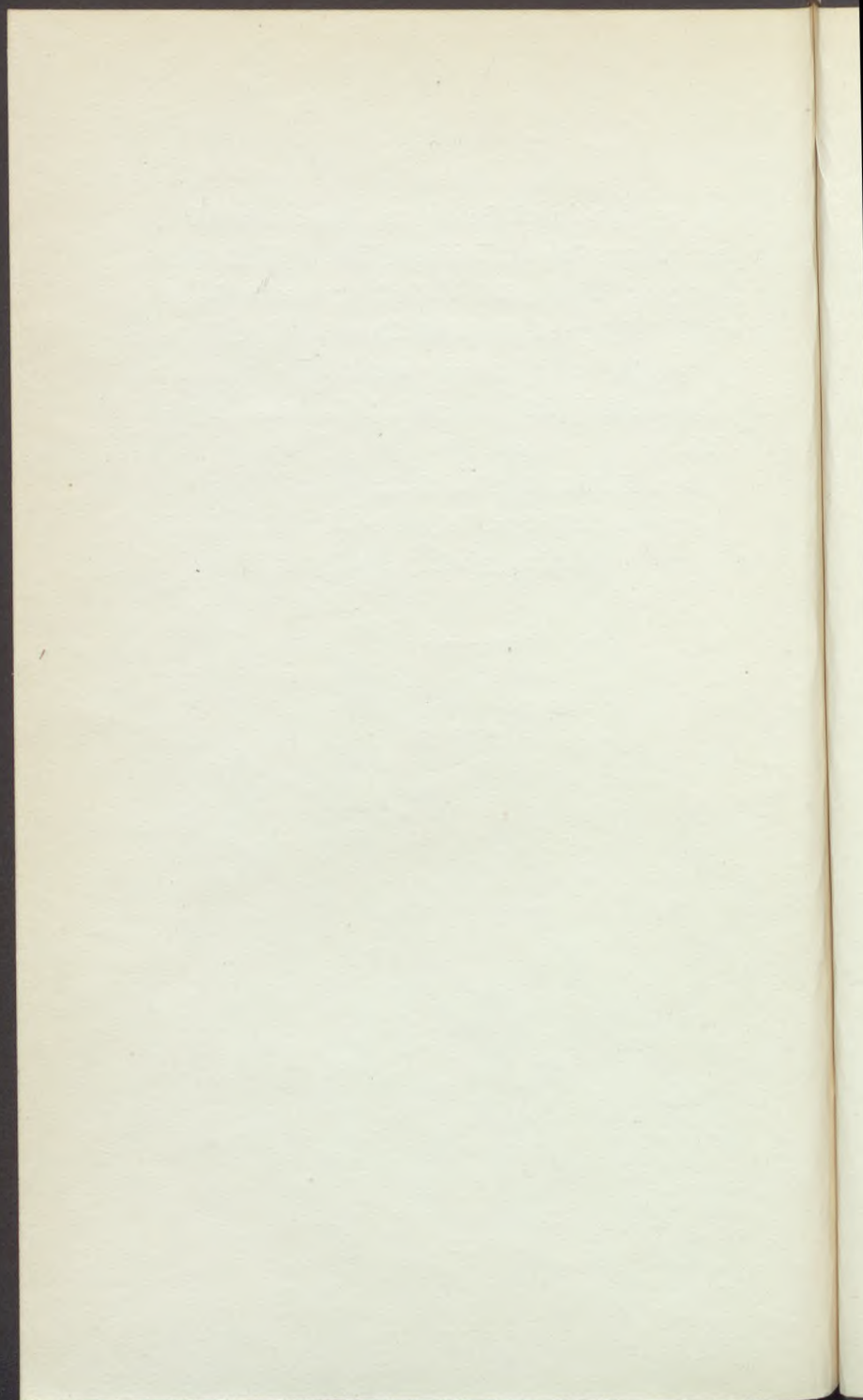
karján egy kis fiuval. Szorongva figyeli a kastélyt. A kocsi már csaknem a bejárat elé ér, e pillanatban a kastély egyik tornyából kiröpül egy hosszú fekete lobogó. Kétségbeesett sikoltás hallatszik. A kocsi hirtelen megáll, aztán lassan megfordul s a lovak lassu, gyászos lépésben megindulnak vissza, a város felé.)

Irén: Hallottad? Sikoltás hangzott.

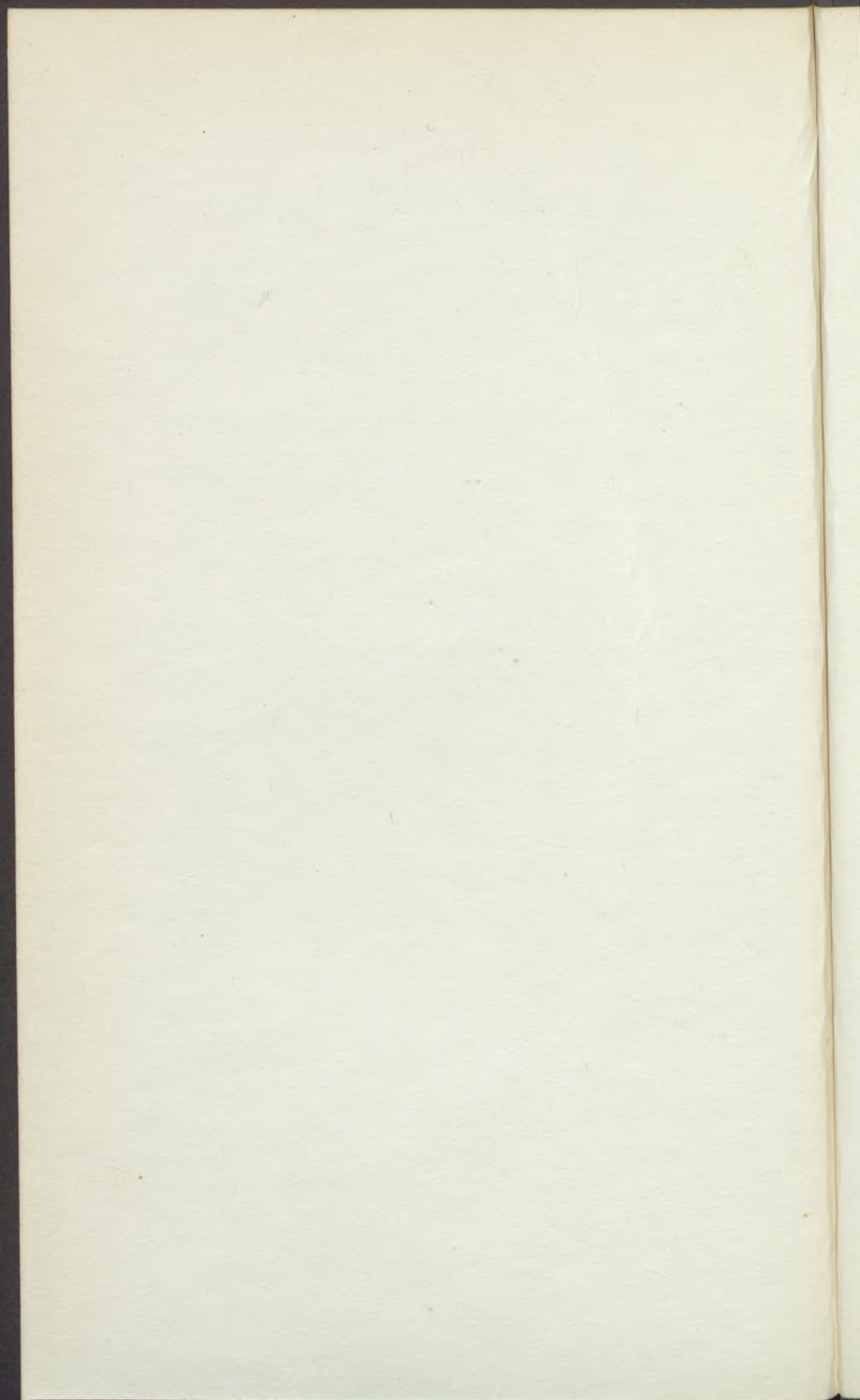
György: Hallottam. Többször is fogjuk hallani. Azt jelenti, hogy mi vagyunk a kastély új gazdái.

LEGENDA A HÜSÉGES ASSZONYRÓL.

I.

Tottenburg Kurt lovag alapjában véve meg volt elégedve a világ rendjével. Még huszonkét esztendő is alig volt, mikor maga a császár ütötte lovaggá, s ő azóta hiven követte és megcáfolhatatlan igazságnak tartotta a jelmondatot, melynek ünnepélyes elhangzása közt a császár vállát kardjával megérintette.

— Isten és Mária tiszteletére türdd ez egyet, de többet ne. Jobb lovagnak lenni, mint szolgának.

Kurt lovag már harminc éves volt és ez egy ütésen kívül más még nem érte, s négyezer jobbágyának siralmas panasza napról-napra jobban meggyőzte az igazságról, hogy jobb lovagnak lenni, mint szolgának.

Tottenburg vára messze földön híres volt a benne felhalmozott töméntelen arany-ezüst marháról, drága ékkövekről, büszke vadászparipáit a császár is megirigyelte, agarai a szellővel is versenyt futottak, s vadaskertje tömve volt ritka vadakkal. Ha pedig megunta a vadászat édes gyönyörüségét

vagy a kockajáték kiüritette kissé aranyakkal telt ládáját, olyankor lecsapott várából csatlósaival az országuton elhaladó jámbor vásárosokra, s a leg-ritkább esetben fordult elő, hogy a harcz gyönyörűségein kívül meg ne szerezhette volna magának az aranyakat is, melyekre szüksége volt.

A lovagnak tehát nem igen volt panaszra oka, s ha egy-egy kirándulás után bőséges zsákmánnyal tért haza, meglelégedtten ment házi papjához, hogy mint az egyház hü fia meggyónjon és megáldozzon és sóhajtvá mondta:

— Isten valóban bölcsen rendezte be a világot, minden jó lenne, csak Mária Immaculata természete változnék meg!

Mária Immaculata volt a lovag felesége, legnagyobb boldogsága s egyben egyetlen boldogtalansága. Mert amily szép volt, épp olyan kacér volt s válogatás nélkül csalta meg a lovagot azzal, akivel éppen lehetett. Hiába volt a lovag minden elővigyázata, hiába minden könyörgése és fenyegetése, Mária Immaculata kijátszotta az elővigyázatot, ki-nevette a könyörgést és fenyegetést és megcsalta a lovagot az év minden szakában, a leghidegebb télen és legforróbb nyáron, a legvilágosabb nappal és legsötétebb éjszakán.

Ez az egy dolog mérgezte meg Kurt lovag boldogságát és tette keserűvé nyugalmas életét s

bármint törte is a fejét, nem tudott magán segíteni.

Néha már nem birt uralkodni magán s ha a sűrűn felhajtott kupák csillogóbbá tették szemeit és közlékenyebbé szívét, kiöntötte keserűségét és bánatát barátai előtt s tanácsot kért tőlük, hogy mit tegyen.

— Verd meg, — mondta az egyik.

Kurt lovag betámolygott felesége szobájába vérben forgó szemekkel és azzal a szilárd elhatározással, hogy véresre veri.

Felesége kacagva fogadta:

— Megint mámoros vagy, lovag. Lábaid reszketnek és imbolyognak. Szemeidet véres karikák homályosítják el s leheleted borszaggal tölti meg szobámat. Aztán mégis panaszkodol, hogy nem szeretlek. Hogy kívánhatod, hogy megcsókoljalak, mikor ilyen állapotban jössz az ágyasházamba?

S aztán ismét kacagott, hangosan és édesdeden, úgy hogy a lovag szégyenkezve dobta el a kezében tartott korbácsot s leborult felesége lábai elé s magában megfogadta, hogy soha sem fogja elhinni többé, ha feleségéről rosszat mondanak.

Mária Immaculata úgy tudott kacagni, mint egy tizenhat esztendőös szüzeány, tisztán, üdén, csengőn, édesen.

Máskor ezt a tanácsot adta valaki a lovagnak:

— Öld meg!

A lovag késő éjjel belopózott felesége ágyához, mikor az már édesdeden aludt s óvatosan nyaka köré fonta a hófehér vánkost omló aranyként beárnyékoló hosszú haját, hogy azzal megfojtsa. De felesége e pillanatban felnyitotta sötét szemeit és azután újból lehunyta s mintha valami nagyon szépet álmodott volna, elmosolyodott.

A lovag megtántorodott s ahelyett, hogy megfojtotta volna, forró öleléssel odaborult az ágyra s nem mozdult onnan, míg felesége meg nem ígérte, hogy egyedül csak őt szereti.

Mária Immaculata úgy tudott mosolyogni, mint egy gyermek, ki anyjáról álmodik.

Azt is tanácsolták a lovagnak, hogy kergetse el.

Kurt lovag nagyon jónak találta a tanácsot s feltette magában, hogy követni is fogja. Szolgáinak parancsot adott, hogy csomagolják össze felesége ruháit és drágaságait s befogatott egy nagy utazókocsiba négy jó erős lovat. Azután bement a feleségéhez, hogy tudtul adja neki, hogy várából elüzi, mehet, ahova akar, s többé nem akarja ismerni.

Felesége könnyező szemekkel fogadta s heves szemrehányásokat tett neki, hogy egyedül akarja ilyen nagy, ismeretlen utra küldeni; mit fog ő csinálni, ha rablólovagok, vagy ennél is rosszabb em-

berek megtámadják s elrabolják ékköveit, vagy ami még borzasztóbb volna, a becsületét. Hevesen borult a lovag széles mellére s elárasztotta könyeivel és csókjaival.

A lovag ismét gyöngének bizonyult s felesége tovább is a várban maradt.

Mária Immaculata úgy tudott könyezni, mint az omló patak, s úgy tudott csókolni, mint egy bajor. —

Kurt lovag tehát sehogy sem tudott segíteni magán s egyre csak papjához, páter Bonifaciushoz fordult:

— Imádkozzék, tisztelendő atyám, hogy Mária Immaculata természete megváltozzék.

— Imádkozni fogok, — szolt páter Bonifacius, — bár nem igen hiszem, hogy az ima ily esetekben hathatós segítség lenne, legalább az egyházatyák sehol sem tesznek róla említést. De különben is, legjobb ily esetekben belenyugodni Isten akaratába, kinek kifürkészhetetlenek az utjai. Talán éppen próbára akar tenni téged, vagy feleségedet, Mária Immaculatát, hogy annál nagyobb dicsőséggel jussatok be az üdvösség országába.

— De hiszen, ha Mária Immaculata minduntalan megszegi a hitvesi hűséget, úgy én a féltékenység bűnébe esem, ő pedig egyenesen elkárhozik.

— Nem egészen bizonyos az, Kurt lovag. Van-

nak egyházatyák, kik bizonyos felfuvalkodottságot és kárhoztatandó kevélységet találnak abban, hogy egyes asszonyok oly nagy értéket tulajdonítanak az asszonyi hűségüknek és női erényüknek, s szinte szentségnek akarják tekinteni testüket. A kevélység bűne pedig Isten előtt nem kisebb, mint a parázna-ság bűne, s Mária Immaculata talán kedves dolgot cselekszik Isten előtt, ha jámbor keresztény alázatos-sággal testét nem őrzi úgy, mint drága kincset, hanem csak mint értéktelen semmiséget. A fő az, hogy a lélek tisztán maradjon s Mária Immaculata szorgalmasan betartsa a lelki gyakorlatokat s így joggal reménykedhetik az üdvösségben.

Kurt lovagot lecsendesítették a páter meggyőző szavai, de azért csak nem tudott teljesen megnyugodni.

— Talán mégis lehetne valamit tenni, páter Bonafacius, mert én nem birom így elviselni az életet. Félek, hogy kárt teszek magamban, vagy másban.

A pap hosszasan elgondolkozott s aztán megszólalt:

— Én igazán nem tudok e dologban segíteni. Ha egyáltalán lehet e dologon változtatást tenni, úgy arra igazhitű ember nem is vállalkozhatik, mert bűn volna Isten rendelkezésén változtatni. Hanem él Prágában, a csehek fővárosában egy híres kabba-

lista, Koppel Uriás, menj el hozzá, ő olyan tudós ember, hogy talán ebben a dologban is tud tanácsot adni és segíteni. Én mást nem mondhatok.

— Mit mondjak annak a Koppel Uriásnak?

— Csak mondd el, hogy mi a bajod, mi bántja lelkedet s ő majd megmondja, hogy mit kell tenned.

— No és nem kárhozom el, hogy egy zsidóhoz fordulok tanácsért?

— Isten kegyelme végtelen. Megbocsátja a halálos bünt is.

Kurt lovag még gondolkozott egy darabig a páter tanácsán, de mikor egy napon gyanuja támadt, hogy Mária Immaculata nagyon nyájas szemekkel nézi az új apródot, hirtelen elutazott, s három nap múlva belépett Koppel Uriáshoz.

II.

A kabbalista sokáig tünődött, midőn Kurt lovag előadta kívánságát, s aztán megszólalt:

— Nemes lovag, én olvastam „Isten titkait“, mely könyvnek szerzője Ádám s olvastam a „Teremtés könyvét“, melyet maga Jahve irt arameus nyelven. Megfejtettem, hogy a szentírás miért kezdődik a Beth betűvel, tudom, hogy miért van az emberiségnek három ősatya, ismerem Jahvenak mind a 62 nevét és 248 titkos parancsát, ismerem az elfe-

ket, silfeket és a salamandereket, értem ezeknek s az összes angyaloknak és szellemeknek a nyelvét, s birtokomban vannak a szavak és jelek, melyekkel őket szolgálatomba kényszeríthetem, de azt, amit te kívánsz, lovag, megtenni nem tudom, mert az lehetlenség.

— De hát miért nem? — kérdezte a lovag?

— Mert minden lehetséges, csak a dolgok valódi lényegét nem lehet megváltoztatni. Erre maga Jahve sem képes.

— Hihetetlen, amit mondasz. Csak nem akarsz talán segíteni?

— Mondok neked egy titkot, Kurt lovag, melyet senkinek sem mondtam még el, de neked megmondom, mert nagyon kedvemre való ember vagy. Éva nem a Jahve teremtmése. Aki kissé gondolkozni tud, magától is rájön erre, ha nem is tudós filozófus és kabbalista. A szentírásból kitűnik, hogy Jahve az egész világot, minden rajta lévő élő és élettelen lényekkel együtt a maga erejéből, az ősanyagból teremttette, anélkül, hogy bármiféle idegen erőből vagy anyagból kellett volna kölcsön kérnie. Egyedül az Éva teremtméséhez volt szüksége az Ádám oldalbordájára. Nem feltűnő, s valószínűtlen dolog az, hogyha Jahve valamit teremteni akar, úgy a már megteremtett dologból vegye hozzá az anyagot? Okos ember rögtön észreveszi, hogy az írás itt va-

lamit titokba burkol, s nem szó szerint kell venni a szavak értelmét. A titok nyitja az, hogy Éva nem Jahve teremtese, hanem más, nála alsóbb rendű szellemek alkotása, kik Évát a földre küldték, hogy Jahve alkotását, Ádámot megcsufolják. E titkot először Kerinthos fejtette meg, de kiolvasható az Marcion evangéliumából is. Valentinus pedig meg is mondja, hogy Éva két Demiurgosnak, Pathosnak és Achamothnak leánya, anyja tehát a szenvedély, atyja pedig a csalfaság s egyéb gonosz indulat szelleme. Ezért nincs hatalma Jahvenak Éva leányain, mert nem az ő alkotásai, s nem változtathat természetükön, lényegükön.

— Így hát semmit sem lehetne tenni, hogy Mária Immaculata megváltozzék?

— Volna rá egy mód, de nem ajánlom, hogy megtegyük, mert később megbánnád.

— Dehogyan bánom, dehogyan bánom. Mindent el tudok tőni a világon, csak az ő hűtlenségét nem. Segíts rajtam, tudós mester, ha van mód rá.

— A hűtlenség rémétől, s a féltékenységtől kintől meg tudlak szabadítani, lovag, de azt nem tudom, hogy segít-e rajtad, s hogy boldogabb lesz-e ezután. Azért jól fontold meg, hogy kívánsz-e változtatni azon, amin nem szabad, s kívánod-e, hogy feleséged természete megváltozzék?

— Kivánom, hogyne kívánnám, hiszen csakis ez az egyetlen vágyam és kívánságom.

— Hát egyetlen uton segíthetek rajtad, de nem úgy, ahogy te gondolod, hogy a természetét megváltoztassam. Ez, mint mondtam, lehetetlenség. Hanem azt megtehetem, hogy kicserélem a lelkét.

— Kicseréled a lelkét?

— Igen. Azt könnyen megtehetem. Nézd csak az asztalomon azt a sok apró, különböző színű üvegburát. Ezekben mindenikben egy-egy lélek rejtőzik. Emberek, állatok, elfek és silfek lelke. Ezek közül kiválogatom azt, mely céljaimnak legjobban megfelel, s kicserélem a feleséged lelkével.

— No és nem lesz a feleségemnek valami baja? Nem lesz beteg, vagy nem fog eltorzulni?

— A teste ugyanolyan marad, mint volt, talán még szebb lesz. Csak a lelke nem lesz a régi. Hűséges, erényes asszony lesz belőle.

— Bánom is én a lelkét. Csak a hűségében ne kelljen kételkednem, s a szépsége maradjon olyan, mint eddig volt. Rajta, kedves mester, vidd végbe a csodát, s én örökké hálás leszek érte.

— Gondold meg jól a dolgot, lovag. Nem tudod, mitkivánsz. Még nem ismered milyen a hűséges asszony.

— Meggondoltam én már régen. Siess mester, nem tudom sokáig kitartani a bizonytalanságot. Cseréld ki tüstént a lelkét.

— Te akartad. Engem aztán ne kárhoztass.
Legyen a te akaratod szerint.

III.

Mária Immaculata éppen Westerland lovagot várta és lilaszin mályvákat tüzött a hajába, mikor valami csodálatos változást érzett. Előbb még égett a vágytól és gyönyörüségtől, hogy a lovagot mielőbb karjaiba zárhassa s végigsimogathassa hollófekete, hosszú haját s a következő pillanatban valami hidegséget érzett a szive körül, s utálattal gondolt arra, hogy egy idegen férfi csókjai érinthessék. Ugy érezte, hogy a világon csak egyetlen valamire való férfi van, az ő bátor és nemes férje, s valami csodálatos vágyódást érzett utánna. Mély keserűség és önvád fogta el, mikor eszébe jutott, hogy volt idő, mikor más férfi karjaiban kereste a boldogságot, s hirtelen úgy rémlett előtte, mintha egész eddigi élete egy rossz álom lett volna, s hogy valami gonosz lidérc feküdt lelkére, mely azt hitette el vele, hogy az ő hűséges lelkéhez valami gonosz indulat, csalfaság vagy hűtlenség vágya férközött, s hogy nem őrizte meg férje számára teste érintetlenségét. Mosolyogni kezdett e gondolaton, mint egy lehetetlen agyrémen, hiszen jól érezte, hogy lelke telve van

gyöngédséggel, megingathatlan hűséggel férje iránt, kinek visszatérését sóvárogva várja.

Csak az döbbsentette meg kissé, mikor Westerland lovagot bejelentették. Talán mégsem pusztán álom volt eddigi élete? Mit keres nála a lovag, mikor tudja, hogy a férje nincs idehaza? Pillanatig elgondolkozott, azután kiűzent az apródjával, hogy nem fogadhatja, mert beteg. Az apródnak is megparancsolta, hogy ne merjen mutatkozni előtte, míg nem hivatja, s azután nem is látott többé férfit addig, míg férje haza nem érkezett.

Kurt lovag oda volt a bámulattól és boldogságtól, mikor e változást észrevette. Nem is akarta elhinni, hogy egy asszonyban annyi gyöngédség és ragaszkodás élhessen az ura iránt, mint az ő feleségében volt. A szemeiből, a pillantásaiból nem látott más, mint a hozzá való mérhetetlen hűség, a járása, a mozdulatai mind megváltoztak, komoly, megközelíthetetlen fenséget árultak el s a lovag barátai, kik máskor Mária Immaculata jelenlétében nem szoktak korlátot szabni gondolataiknak és nyelvüknek, most félelemmel és tisztelettel mertek csak megszólalni, s ha valamelyiknek egy csintalan történet vagy tréfa kívánczozott kisurranni ajkán, legott elhallgatott, ha megpillantotta Mária Immaculata komoly tekintetét. Nem is soká állották a jó barátok ezt az állapotot, hanem lassanként elmaradoztak

Kurt lovag várából, s hiába hivatgatta őket vadászatra, vagy kockajátékra, meghívását sorra visszatülasították különböző ürügyek alatt. Ki beteg volt, ki máshova ígerkezett, de valamennyi hozzátette, hogy különben sem szeretne Mária Immaculata terhére lenni.

Kurt lovag eleintén jó kedvvel türte ezt az állapotot. Örült, hogy barátai elmaradoztak, mert ezekkel együtt elmaradtak féltékenységből eredő fájdalmai is. De meg azon is örült, hogy mindig egyedül lehet Mária Immaculatával, s egyedül csak ő élvezheti pompás szépségét, melyen még gondolatban sem kell megosztoznia másokkal.

Lassanként azonban különös gondolatok kezdtek háborgatni. Ugy találta, hogy felesége szépsége mit sem ér, ha csak eldugva élvezi s nem szerezheti meg magának azt a gyönyört, amit mások vágyakozó pillantásai keltenek benne. S aztán mit ér az a hűség, mely nincs kitéve kísértéseknek? Ugy érezte, hogy a hűség csak akkor értékes, ha kételkedni lehet benne.

Már pedig a Mária Immaculata hűségében nem lehetett kételkedni. Ott ragyogott az két nagy csillogó fekete szemében, melyek örökösen férjére voltak szegezve, mintha arra ügyelne, hogy ragyogásuk valahogy másra is ne szóródjék. Nem mozdult férje mellől, s ha az vadászni vagy harcolni

ment, ki nem jött szobájából, hanem ott maradt ablakánál lesve, mikor látja meg férje sisakjának bokrétáját.

Azt is észrevette Kurt lovag, hogy Mária Immaculata már nem tud sem kacagni, sem könyezni, sem csókolni. Mosolya bágyadt volt, mint a szentképek asszonyaié, könnyeit visszafojtotta, s csak a szemei nedves fényén lehetett meglátni, ha a sirás fojtogatta s a csókja olyan volt, mint a nővére, vagy édes anyáé. Kimondhatatlan szeretet, gyöngédség és hűség áradt e csókokból, de nem perzselték meg a lovag ajakát, s nem forralták fel a vérét. Csendes, derült volt a lovag boldogsága, de unalmas.

Unalmas! Ez a szó jutott egy napon hirtelen a lovag eszébe, mikor kutatni kezdte a jelzöt, mely mostani életére illenék. Unalom feküdt a lelkére, a tagjaira s zsibbasztani kezdte lassanként vére folyását is. Igyekezett visszacsalogatni régi barátait, azok el is jöttek, de csakhamar megszöktek, mikor Mária Immaculata komoly, méltóságteljes viselkedését látták.

Kurt lovagot nagyon bántotta ez a dolog s előbb szép szóval, nyájasan kérlelni kezdte feleségét, hogy bánjék nyájasabban barátaival, s legyen hozzájuk kedvesebb, előzékenyebb, majd, mikor a kérelem nem használt, durván szitkozódni kezdett s egy napon, mikor különösen felbőszítette a hideg

viselkedés, melyet Mária Immaculata Westerland lovaggal szemben tanusított, hirtelen kirugta maga alól a széket s ott, vendégei szemeláttára véresre verte feleségét. Az asszony ájultan esett össze s két napig feküdt eszméletlenül. Mikor felgyógyult s először találkozott a férjével, olyan hálás, hűséges tekintetet vetett rá, mintha valami különös jót tett volna vele.

A lovag nem bírta elviselni tovább e reá tapadó hűséges tekintetet s hogy megszabaduljon tőle, egy csöndes, őszi reggelen — elkergette Mária Immaculatát.

IV.

Kurt lovag aztán vidám életet kezdett élni. Sorba visszatértek régi cimborái, vig asszonyok is kerültek a várba s éjjel-nappal vigasság zajától, zeneszótól és asszonyi kacagástól hangzott Tottenburg vára.

De e vidám élet sem tudta visszaadni Kurt lovag régi boldogságát. Örökösen Mária Immaculata szép arca lebegett előtte, úgy, aminő régen volt, mikor még csengő volt a kacagása, forrók és nedvesek a könnyei és bódítók a csókjai. Néha éjjel is felriadt álmából s úgy érezte, mintha közelében lenne üde, remegő teste. Szolgái hirül hozták, hogy Mária

Immaculata itt rejtőzik a vár körül s mindennap csak azt lesi, hogy őt láthassa. Ha megpillantja, boldog mosolylyal tűnik el, valami ismeretlen rejtekhelyre s csak másnap kerül elő, midőn a lovag kilovagol.

Sokáig tépelődött a lovag, hogy mit tegyen, míg végre nagy dologra határozta el magát s újból Prágába utazott Koppel Uriashoz, a nagy kabbalista-hoz.

— Isten hozott, lovag, — szólta a kabbalista. — Tudtam, hogy visszakerülsz hozzám, de nem vártalak ilyen hamar.

— Mostanáig is alig birtam kitartani, mester. Eljöttem, hogy segíts rajtam még egyszer. Átkozott volt a pillanat, midőn beleegyeztem, hogy kicseréld a feleségem lelkét.

— Mondtam ugy-e, lovag, hogy megbánod még, hogy változtatni akarsz azon, amit magasabb hatalmak alkottak.

— Megbántam, mester. De hát gondolhatam-e, hogy még kell bánnom azt, ha olyan után vágyakozom, amit az emberek a legfőbb tökéletességnek tartanak az asszonyban?

— Az emberi tudatlanságnak legfényesebb bizonyítéka, hogy olyan tulajdonságokat keresnek a dolgokban, melyek azok lényegével ellenkeznek. A hűség alsórendű állati tulajdonság, miért keresik

tehát az asszonyban? Elfelejtik, hogy az asszony vidámságra s arra született, hogy derűt terjeszsen maga körül, miért keresnek benne tehát hűséget, mikor a hűség komolylyá teszi a lelket és megöli a nevetést. Pedig csak a nevetés az, ami az állatok felé emeli az embert s az összes bölcsek közül csak Lucianosnak és Demokritosnak volt igaza, kik az élet célját a derült kedély megőrzésében és a vidám nevetésben látták. A nevetés az egyetlen élvezet, melyért később nem kell meglakolnunk.

— Igazad van, mester. Cseréld vissza feleségem régi lelkét, add vissza Mária Immaculata régi, vidám kacagását.

— Most már késő, jó lovag. Ez már nem áll hatalmamban. A felsőbbrendű lelket kicserélhettem egy alsóbbbranguval, de megfordítva már nem tudom megcsinálni. Bele kell nyugodnod abba, hogy Mária Immaculata a hozzád való hűségben fog elpedni, s anélkül fog meghalni, hogy valaha halanád szívet melegítő, édes kacagását s anélkül, hogy valaha gyönyört és derűt árasztana maga körül. Előbb kellett volna meggondolnod, most már késő.

— Akkor hát megcsaltál, átkozott zsidó, hiszen azt ígérted, hogy Mária Immaculata olyan marad, mint volt?

— Te csak a testére voltál kíváncsi, a lelke nem érdekelt. Én figyelmeztettelek.

— No hát több embert nem teszel boldogtanná, s nem fogod elcserélni az emberi lelket állatokéval, te sátán fajzata, — szólt Kurt lovag s kirántott kardjával a kabbalista fejére sujtott.

Koppel Uriás felkiáltott s a következő pillanatban holtan bukott le székéről.

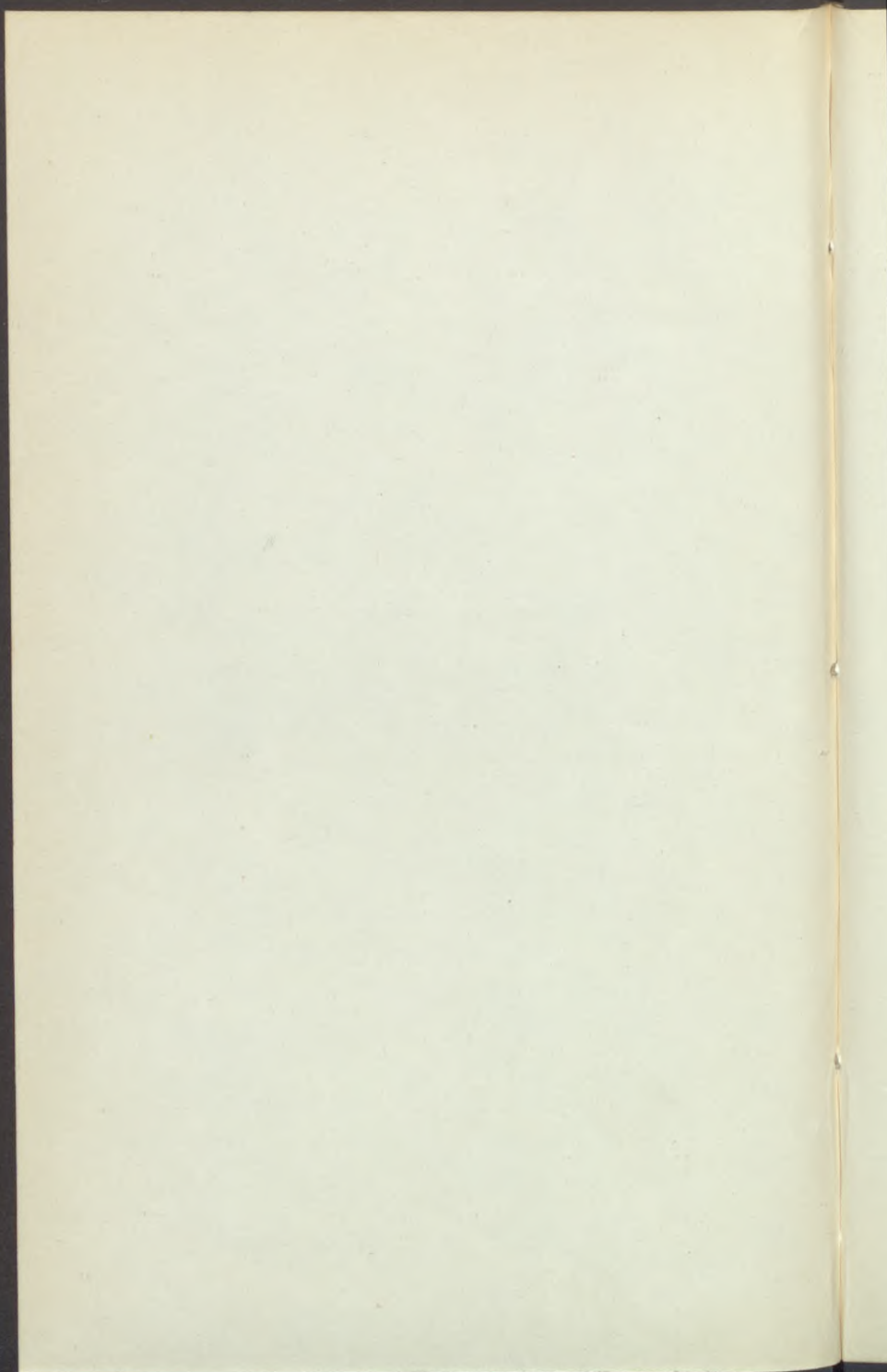
Abban a pillanatban nagy robbanás hallatszott s az asztalon fekvő üvegburák sorban összetörték s cserepekben hullottak a földre. Apró, áttetsző ködfoszlányok keringtek a levegőben s hangos zizzelés között iramodtak ki a nyitott ablakon. Az üvegburába zárt lelkek voltak ezek, melyeket senki sem tudott azóta üveg alá zárni.

Ez az oka, hogy Mária Immaculata volt az utolsó hűségesszony.

A SALZBURGI LEÁNY.

Talán nem is salzburgi volt? Talán ő is csak pihenőt tartott ott, hogy új benyomásoktól felfrissülve folytassa útját a bajor határ felé? Igazán nem tudom s elnevezésénél csak azt a titkos, eddig még meg nem magyarázott pszichológiai törvényt követem, mely arra kényszeríti az emberiséget, hogy legdrágább kincseit azzal a helylyel hozza válthatatlan kapcsolatba, hol először rábukkant, mint ahogy milói Venusnak nevezzük ma is a legszebb női szobrot, noha a Louvreban őrzik s amint Shakespeare nevének hallatára ma is Stratfordra gondolunk, holott már századok óta a világ minden részében, millió ember agyában él.

Némely arc megpillantása oly benyomást kelt bennünk, mint valami csodálatos, nagyszerű esemény, mely eltörülhetetlen nyomokat szánt lelkünkbe. Ugy érezzük, mintha valami isteni színjáték játszódna le előttünk, telve különös, soha nem hallott mesével, ragyogó, eddig nem látott szépségekkel, eddig nem ismert érzésekkel, hangulattal és gondolatokkal, mintha megittasulva éreznők az érzés és cselekvés egységét, melyeket csak a mi tökéletlen érzék-

szerveink választanak kétfelé. Ezt éreztem én is, mikor gyönyörködve bámultam a vasuti kocsiban velem szembenülő fiatal leányt, a bódítóan dus, csillogó szőke hajkorona árnyéka alól kiragyogó, öntudatot és okosságot sugárzó sötét szempárt, a pároszi márványarcot szinessé tevő vérhullámokat, melyek hol itt, hol amott fakasztottak bibor virágokat, jelezve, hogy egy szakadatlanul gondolkozó agy érzései kergetik őket egyik helyről a másikra. Félig lehunytam szemeimet, hogy zavartalanul szemlélhessem a tökéletes termetet, a puhaságot lehelő finom kezeket, a lágy, ritmussá olvadó mozdulatokat, s hogy őt se bántsa vizsgáló pillantásom.

S amint így szemléltem, csodálatos érzésem támadt. Nem tudom, hogy eljut-e valaha a tudomány arra a rég óhajtott tökéletességre, hogy az idegállapotot közvetlenül megismerhesse, hogy az érzéseket, gondolatokat minden segédeszköz nélkül tegye érzékelhetőkké, de én szilárdan hiszem, hogy bizonyos lelkesült, mámoros pillanatokban, mikor az idegeink bámulatosan kifinomodnak, az agyunk csodálatra méltó energiával dolgozza fel a máskor nyomtalanul elsuhanó ingereket, minden idegen segítség és a megszokott segédeszközök nélkül is be tudjuk kapcsolni lelkünket más személyek gondolat- és érzelemládjájába. Én legalább úgy éreztem akkor, hogy a szivemből felszökő érzések, az agyamban keringő

gondolatok csak feleletként támadtak azokra az érzésekre és gondolatokra, melyek a szembenlevő bájos szőke fejből pattantak titkos, ismeretlen uton agyamba, s hogy kérdéseimre épp úgy választ kapok, mintha szavakba öntve folyt volna le köztünk ez a néma párbeszéd.

Ö: Kellemetlen dolog. Azt hittem, hogy egyedül tehetem meg az utat ez üres kocsiban, s hogy zavartalanul engedhetem át magamat gondolataimnak, s az utolsó pillanatban felugrik maga, hogy tönkretégye ez uthoz fűzött reményeimet.

Én: Igazán nem szeretnék terhére lenni. De nem gondolja, hogy kegyetlen volnék önmagammal, s udvariatlan magával szemben, ha most, mikor az istenek váratlan kegye összehozott bennünket, átülnék egy másik kocsiba, s egyedül hagynám?

Ö: Semmi jogcimem nincs, hogy szíveséget kérjek magától, s így itt maradhat. De ez az udvariasság ne akadályozza szabad elhatározásában, nem kell félnie, hogy egyedül hagy, utitársnőm künn áll a folyosón.

Én: Fölösleges volt a figyelmeztetés. Magára csak rá kell nézni, s rögtön tisztában vagyunk azal, hogy maga egyedül is jó társaságban van. De nem tudom megérteni, hogy miben háborítaná az én jelenlétem.

Ö: Zavarja a gondolataimat. Nem akarnék, s

kénytelen vagyok mégis magával foglalkozni. Pedig ez nem kárpótol azokért az örömekért, melyeket e vidék természeti pompájának zavartalan szemlélése ígért.

Én: Azt hiszi? — Látom a kibukkanó napot, amint biborral vonja be az ég peremét. A hegyek tetejét még lilaszínű fátyol takarja el, s hosszan lenyulik amoda a völgybe, s lemerül a csöndesen hullámzó tó smaragdzöldben csillogó fodrai alá. Érzem az ébredő virágok lélekzetéből összeverődött ezerféle csodás illatot, hallom a láthatatlan hangforráshból támadó melódiákat, látom a pompás részegítő színeket s elszorul a szívem, hogy csupa idegen érzést kell átélnem. Micsoda érzések támadtak volna bennünk, ha egy ilyen csodaszép, juliusi reggelen valamikor régen, akkor jártunk volna itt, mikor még Homeros nem látta a rózsaujjú hajnalt, mikor még a festők nem lopták vászonra a természet színeit, mikor még költők nem tették mindnyájunk számára egyformává e varázslatos szépséget! Nem érzi a szomorúságot, melyet az kelt bennünk, hogy sohasem tudunk teljesen zavartalanul, egyedül lenni a természettel, mert folyton kísérnek bennünket mások érzései és benyomásai, s hogy a legragyogóbb és legismeretlenebb vidék sem nyújthat igazi intenzív örömet, mert a magunk érzései csak másokéival összevegyülve, elgvöngítve, meghamisítva kerülnek agyunkba?

Ö: Mindennel így vagyunk. Ezer év előtt elhalt emberek érzései rezegnek bennünk vissza. Nincs olyan dolog, mely olyan érzést támasztana bennem, mely csupán a magamé lenne s mely akkor is ilyen volna, ha más soha sem érzett volna hasonlót.

Én: De igen. Az ember. Nem gondolja, hogy mikor két ilyen idegen összekerül, több ujságra, több szenzációra találhat egymás lelkében, mint a legszebb vidék csodáiban. S hogy azok az érzések, melyek ilyenkor támadnak bennünk, a magunk érzései, hogy a csodák és meglepetések, melyekre ilyenkor bukkanunk, a magunk eseményei s hogy ezeket nem mások közvetítésével, hanem közvetlenül magunk érezzük s hogy örökre a mienk, a mi titkunk marad, melyet más meg sem érezhet. Nem érdekesebb magára nézve a világ minden hegyénél és völgyénél egy olyan ember, kinek lelkében nem úgy tükröződik vissza maga, mint a máséban, kinek gondolata által ujjaszületik, ki nem olyan szökének látja a haját, mint más s kinek szemeiben más lángokat fakaszt ragyogó szemeinek sugara? Uj ingereket, új érzéseket, új gondolatokat fakasztunk egymásban s ennek hatása alatt úgy érezzük, mintha magunk is új emberekké váltunk volna. Nem találja, hogy nem árt, ha néha-néha egy ilyen ember megzavarja magános álmodozásainkat?

Ö: De egy ismeretlen ember!

Én: Hát kit tekint maga ismerősnek? Akinek tudja a nevét, vagy a foglalkozását, vagy akivel sokszor beszélt? Mindnyájan ismeretlenek vagyunk, mert mások vagyunk holnap, mint ma. S csak azt vizsgálhatjuk, hogy ki hozzánk való. S ki állna közelebb hozzánk, mint akinek gondolatait megértjük s ki bennünket megért? Látja, én úgy érzem, mintha már valamikor, régen, jó barátok lettünk volna, kik egymáshoz voltak forrva, de kiket a vak végzet elsodort egymástól s akik megindultak idegen tájakról, hogy szünet nélkül kergessenek egy álmot, hogy pihenés nélkül keressenek egy ismeretlen valakit, s akkor tudják meg, hogy kit, mikor egymásra találhatnak. S mikor itt édes gyönyörrel szemlélem merengő tekintetét, úgy érzem, mintha kezén kelene fognom s szólanom: álljunk meg itt, te édes, büszke vándormadár, sétáljunk be a tulnan átsötétlő vadonba, s rakjunk magunknak egy rejtett, puha fészket. Távol a várostól, az emberektől, az irigységtől, a rágalmaktól. Nem kérдем, hogy ki vagy, hiszen nem a neved, nem a multad, hanem a szived után vágyom.

Ö: Színes álmokat éleszt bennem. Talán jobb is volna, ha nem fontolgatnánk, nem latolgatnánk olyan kicsinyes óvatossággal, mikor arról van szó, hogy kire bizzuk sorsunkat s vak bizalommal követ-

nők azt, ki varázsszal vonta körül szívünket. De mégis visszadöbbenek attól, hogy egy idegennel neki-menjek a bizonytalannak s kockára tegyek s talán örökre elveszítsek mindent.

Én: Mindent? Az istenek olyan szükmarkuak voltak hozzánk, s oly kevés ez a minden. Az ember nem veszíthet mást, csak reménységet s nem nyerhet egyebet, csak csalódásokat. Ennyit juttatott nekünk csak a végzet s magunknak kell lelkünk számára tartalmat alkotnunk. De ehhez események keltenek. Örömteljesek, vagy fájdalmasak, az egyre megy, csak ujak, csodálatosak legyenek, hogy lelkünk megteljen színes virágokkal, melyeknek illata új vágyakat támaszszon bennünk. S ezt nem érzük el, ha egyre csak várunk, reménykedünk. Ki adhat magának tanácsot? A nénje, a bátyja, a szomszédok, a barátok? Ismerik azok a maga vére lüktesét? Kövesse szívének szavát s menjen azzal, ki először kívánja forró csókokkal borítani e szőke palást minden egyes szálát.

Ő: Ugy látszik, nem tudja, hogy még 20 éves sem vagyok, s hogy szavai tulságosan lángoló.

Én: Tudom. De most már elindultam ez úton, s bárhova rejtőznék előlem, szüntelenül nyomában leszek, s nem nyugszom addig, míg én s e láng szíréig nem érünk.

A mozdony élesen füttyölt, s a kalauz egy állomás nevét kiáltotta. Ijedten rezzentem össze.

— Istenem, hisz nekem már az előbbi állomáson kellett volna kiszállanom, kiáltottam fel.

Szomszédnőm öltözködött, s társalgónője is bejött, hogy segítsen neki.

— Csodálatos, hogy némely ember soha sem oda ér, ahová indul.

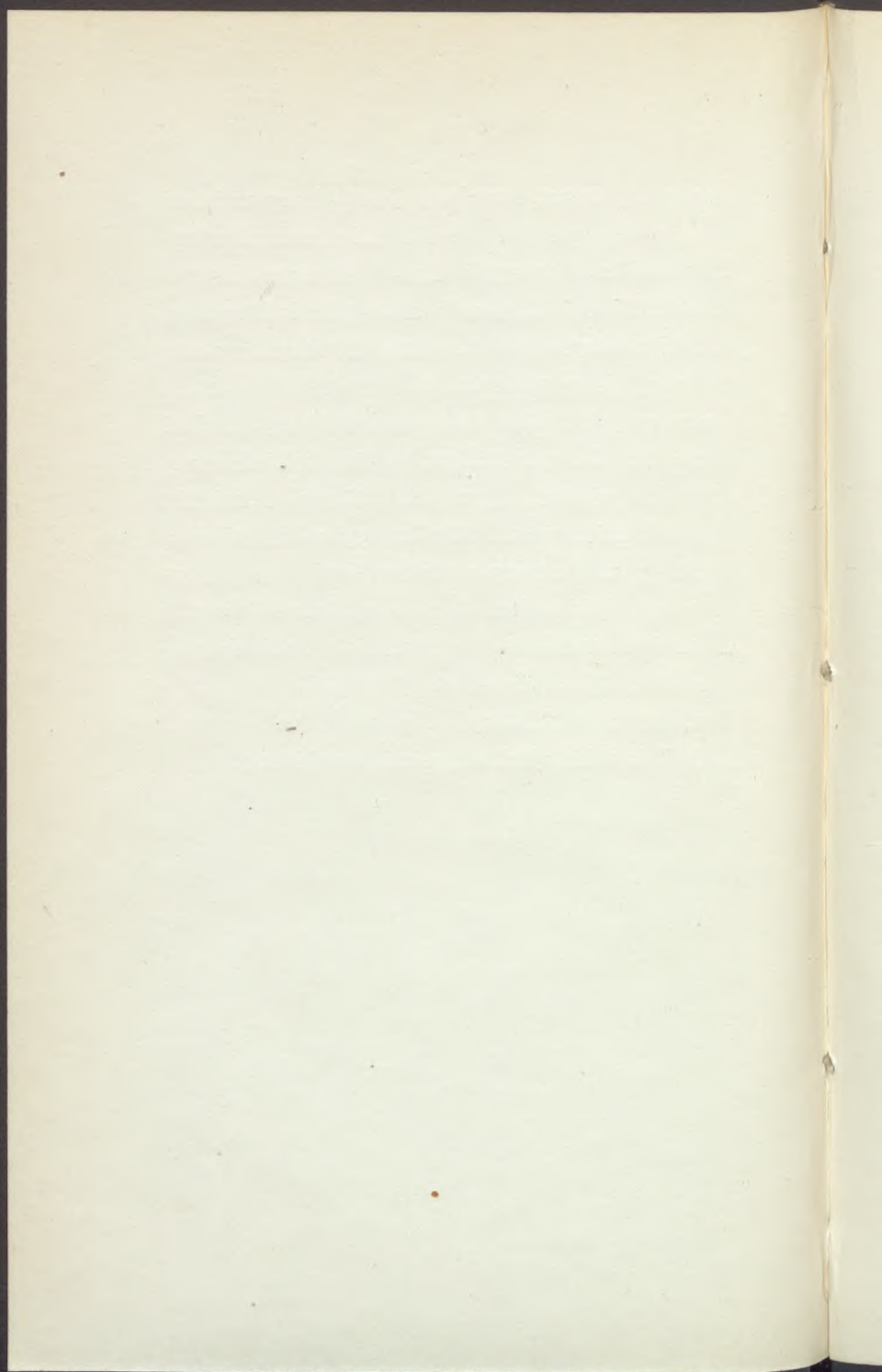
Utítársnőjének mondta, de amint menetközben rám szegezte mosolygó tekintetét, úgy éreztem, mint ha az én előbbi gondolataimra felelt volna. Szerettem volna utána rohanni, hogy megkérdezzem a nevét, hogy megmondjam neki, hogy keresni fogom és hogy nem felejttem el soha. De mégis erőt vettem magamon.

Igazad van, édes, szőke leány, nem odajutunk, ahova indulunk. Megállit s letérit utunkról egy szó, egy előítélet, egy ostoba szokás, vagy illemszabály. Nem rendelkezünk magunkkal, s ezer véletlennek, s ezer embernek van beleszólása abba, hogy újra láthassalak.

Sóhajtvá ültem vissza helyemre s tovább utaztam megszakítás nélkül. S amint a vadul vágató vonat ablakából elborulva néztem a tájat, úgy láttam, hogy a hegyek durva mészkövek, s a fák és virágok alaktalan rostok halmazai. S eszembe jutott, — mennyi összefüggéstelen gondolat támad az ember

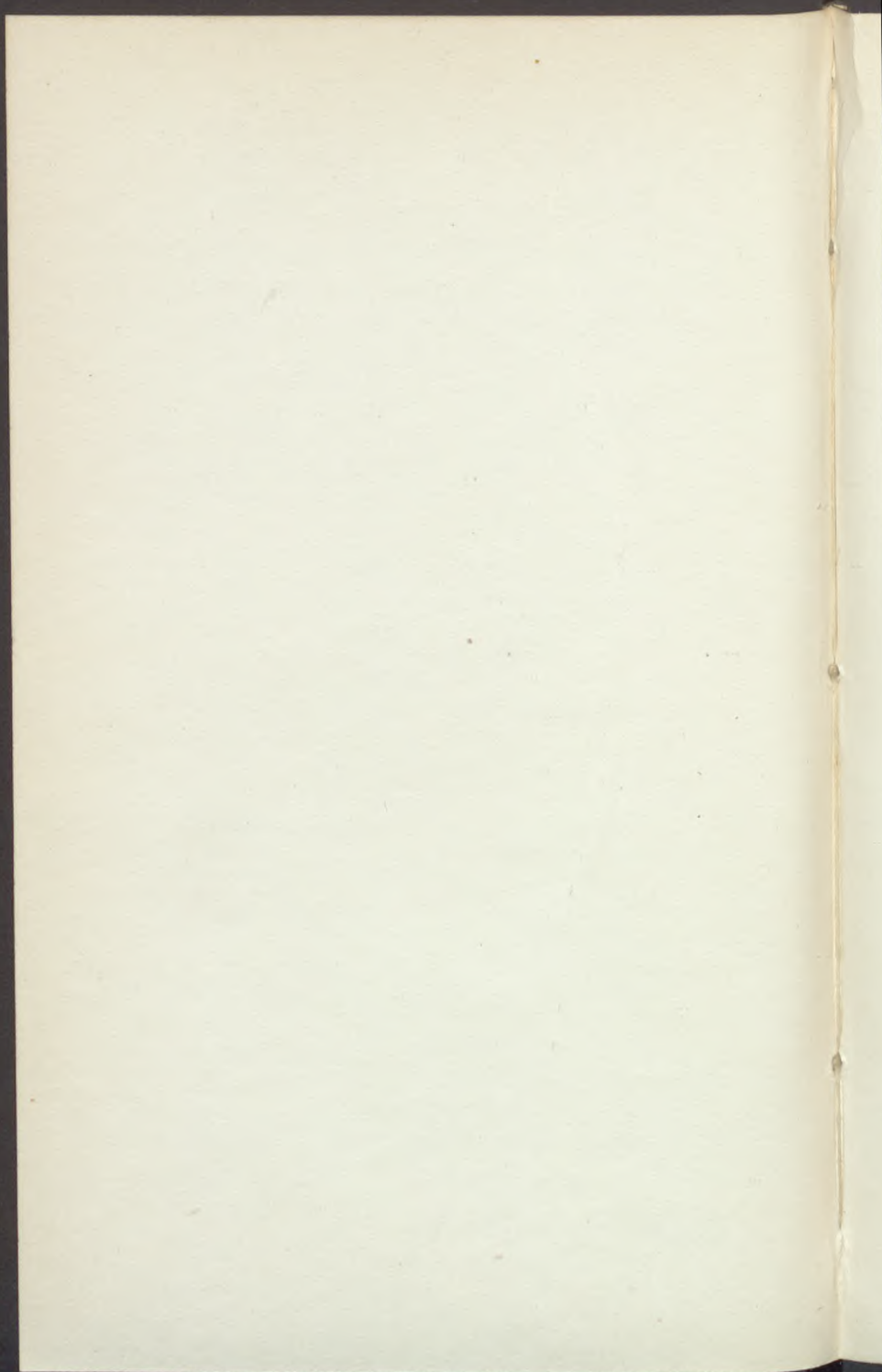
agyában egy hosszú, magános uton — hogy az isteni Plátótól a tulságosan emberi Kantig mennyit vitatkoztak a bölcsek és egyéb álmodozók azon, hogy a rajtunk kívül eső dolgoknak van-e tőlünk független, igazi létük. Mintha nem tapasztalták volna nap-nap után, hogy hány emberrel találkozunk, köszöntjük és szorongatjuk kezüket, de mihelyt elhagytuk őket, ha nem érezzük tapintásukat, ha nem halljuk hangjukat és lélegzésüket, nyomtalanul tűnnek el, mintha sohasem léteztek volna. Mig ha egy szőke haj édes illata, s egy sötét szempár ránk villanó sugara megindítja bennünk a teremő erőt, lelkünkrol lefoszlik egy darab, s megelevenedve, átalakítja egész lényünket, egész gondolkozásunkat, s örökké hozzánk kapcsolva, életünket folyton befolyásolva, velünk érez, velünk él és velünk hal meg a salzburgi leány.

NESSUS VÉRE.

A színház nézőterét félelmetesen sűrű rajokban ülték körül az emberek. Valami antik tragédiát játszottak, s mindenki ide igyekezett, hogy a nagy művésznőt híres szerepében láthassa. Idegyültek ezek a gyönyörökben, emésztő vágyakban és keserves csalódásokban kifáradt emberek, hogy kinzó sebektől vergődő lelküket megfüröszszék a szertelen gyász, a féktelen fájdalom, a mérhetetlen szomorúság tengerében. Jól esett nekik, hogy egyszer egymás előtt is és azon a helyen, hol máskor mindnyájan olyan kedveseknek és vidámaknak, szépeknek és tökéleteseknek, erőseknek és egészségeseknek, boldogoknak és elégedetteknek szokták hazudni magukat, hol nevetgélni és bókolgatni, apró semmiségekről beszélgetni és egymás előtt mindent takargatni, titkolni szoktak, most szabad folyást engedhettek könnyeiknek, a sóhajaiknak, a bánatuknak, a reménytelenségüknek. Jól esett nekik, hogy ledobhatták az örökös használatban elnyűtt, mosolygós arcokat, hogy mutogathatták a ráncaikat, a kinos vonaglásait, hogy felnyitogathatták gondosan betakart sebeiket. S mikor a szinpadról elhangzott a

háromezer éves gyász és fájdalomnak bugó sikoltásba és fuldokló zokogásba vesző kitörése, ezernyi ember lelke, mint egy modern kórus, verte vissza e hangokat. Ugy érezte ez a tömeg ember, mintha az ő lelkükben most született volna ez a tenger fájdalom, bizonyosságot téve arról, hogy minden mulandó, csak a fájdalom örökéletű. És megnyiltak a lelkek és megolvadtak a szemek. Mély, kinos sóhajtások, apró zokogások kavargtak a légben, a forró, sós könyekből felszálló párák és az ezerféle parfümből összeverődött nehéz illat ráfeküdt a mellükre, a torkukra, szorongatta és fojtogatta őket, az arcokra kiült a merev rémület, a borzadás a tegnaptól, a remegés a holnaptól és mint egy sülyedő hajó halálraitéltsjei csak remegtek, mind, valamennyien. Egy lelke volt az egész tömegnek.

Fönn az egyik páholyban mélyen előrehajolva ült egy szép szőke asszony. Lélekvesztetten, magafeledten figyelt a színpadra s csodálatos megkönnyebbülést érzett, hogy idegei, mint a nedvesség érte hurok, ellágyultak, megereszkedtek s könybe lábadhattak szemei. A esöndesen szivárgó könyek finom, apró barázdákat szántottak arcán, melyek mint valami rózsaszíromba karcolt hieroglifek, beszédes némasággal hirdették a szemlélő előtt, hogy ez arc rózsáinak kinyílásánál a természet lankadó erejének a művészet sietett segítségére. De a szép asszony

nem gondolt most ez áruló nyomokra, csak kéjes el-
lágylással engedte át magát fájdalmának, ügyet
sem vetve a két férfiúra, kik a páholy mélyében ültek.

Azok pedig ott gubbasztottak hangtalanul,
mozdulatlanul, mint két csapzott szárnyu, vihar-
verte holló. Komer volt az arcuk, fásult a tekinte-
tük, mely azonban időnként, mikor egymást vizsgál-
gatták, gyűlölettől elevenedett meg. Ott nézegették,
méregették egymást némán, hosszú ideig, mintha
halálos tusára készülnének egymás ellen.

Végre az egyik, a férj, megszólalt. Halkan,
suttogó hangon beszélt, úgy, hogy a másik inkább
csak sejtette, mint hallotta a szavakat.

-- Igaz, hogy egy hónap múlva lesz az es-
küvőd?

A másik meglepetve, szinte riadtan nézett reá.

— Honnan tudod?

— Tudom. Mindent tudok. Hiába rejtegetted
előttem. Azt is tudom, hogy szép és fiatal a meny-
asszonyod, hogy ragyogó, szőke haja, s csodálkozó,
tisztá szemei vannak. Olyanok, melyekben még so-
hasem gyujtott lángot viharos szenvedély, melyeket
még sohasem takartak el gyönyörtől lecsukódó szem-
héjak. Ártatlan, fehér leány, amilyenre mindnyájan
vágunk, s amilyet oly kevesen találunk.

A másiknak jól esett a dicséret és maga foly-
tatta:

— Még mindenben csodálkozik és mindenre kíváncsi. Nem ismeri a világot, az embereket, nem tudja, milyen a csók, az ölelés. Csak engem ismer, csak bennem bizik, csak nekem hisz. Mindent én tudok legjobban, mindent én teszek leghelyesebben. Megérzi, ha bánatom van, s akkor kedvetlen, megérzi, ha örömem van, s akkor boldog. Meghalna, ha az enyém nem lehetne.

— Soha sem fogod elvenni. Nem engedem. Elveszem tőled.

A másik csodálkozva emelte fel tenyerébe támasztott fejét s tekintetében mintha remegés lett volna.

Az pedig folytatta:

— Igen. Azt veszem el tőled, ami a legdrágább a szivednek, aminthogy te is azt vetted el tőlem.

Mit nézel rám olyan ijedten, olyan csodálkozva? Hát azt hitted, hogy nem tudok mindent, azt hittétek, hogy nem látom, hogy megcsaltok? Hogy nem szóltam, hogy nem csináltam botrányt, azt gondoltátok, hogy ez is olyan ostoba, együgyű férj, ki vakon bizik a maga nőstényében? Azt hitted, hogy nem látom a kézszorításaitokat, vágyakozó pillantásaitokat, lázas szivdobogásotokat? Hát sohasem láttátok, hogy fojtogat a düh, hogy ökölbe szorul a kezem, hogy vad gyűlölet lobog a szemeimben? Hát

sohasem remegtetek, sohase féltetek, hogy egyszer csak berontok rejtett, titkos fészketekbe, s vérbe fojtom buja vágyaitokat? Vagy azt gondoltátok, hogy gyáva, hitvány ember vagyok, ki némán türi a reázuhanó gyalázatot? Mit gondoltál, mikor diadalmas mosolylyal hagytad el a házat, hol meggyaláztad barátod nyoszolyáját? Nevettél ugy-e és szána-koztál rajta és dicsérted, hogy milyen jó fiu, s titokban megvetted a világtól elmaradt bolondot, ki vakon bizott azokban, kiket szeretett? Sejtet-e, milyenek voltak azok a lázas, emésztő fájdalommal teljes éjszakák, mikor álmatlanul vergődtem és kínlódtam, s törtem ezt a szenvedéstől fásulttá gyötört agyat, hogy mikép állhatnék bosszut, halálosan komoly, engemet kielégítő bosszut árulásodért? Vagy azt gondoltad, hogy engem is lecsillapít, ha megöllek benneteket, hogy ti csendesen pihenjeteK és én szenvedjek tovább, vagy ha magamat pusztítom el, hogy ti nyugodtan éljeteK tovább? Vagy ha elválok vagy botrányba fojtom e szennyet? Hát nem ismer-tél? Hát nem tudtad, hogy örök kárhozattal kell meg-fizetned ezért, hogy engem megfosztottál az üdvös-ségtől?

A másik remegve nézte a borzasztó felindulás-tól rángatódzó halálsápadt arcot, hallgatta az izgalomtól fuldokló, rekedt suttogást, s szíve ismeretlen, kétségbeesett ijedtséggel telt meg. Érezte, hogy eb-

ben a gyászszal és szomorúsággal telített teremben a kérlelhetetlen enyészet, a megsemmisülés leselkedik reá, valamely szokatlan, irtózatoss formában, mely elől nem menekülhet, melyet ki nem kerülhet, s fásult, rémes nyugalommal várakozott, hogy mi következik.

A férj pedig folytatta:

— Erre az órára leselkedtem, várakoztam hónapok óta. Vártam, mikor tölti el szivedet a nyugodt, tiszta boldogság utáni vágyakozás. Akkor akartam lesujtani rád, mikor halálos csömörrel telve meg a rablott ölelések gyönyörétől, ártatlan csókokban akarsz megtisztulni. S ez a hely, ez az óra a legalkalmasabb, hogy átérezd a reád szakadó csapás minden fájdalmát és keserüségét. Itt, a régi, a természetes ember szertelen fájdalmának zokogó hangjai között, e reszkető, fájdalomtól csukló és vonagló emberek közt százszorosan fogod érezni a tehetetlen kétségbeesés borzasztó kinjait, melyeket bosszuért lihegő szivem áraszt reád.

Emlékszel a Nessus-mondára? Nessusra, ki fertőzött vérének gyilkos mérgét a feleség útján oltotta Heraklesbe? Ezt választottam én is bosszum eszközeként. Nessus vérének égető, pusztító mérgét oltottam testembe, hogy e céda asszony csókjaiból, öleléseiből a lassan pusztító, gyilkos kórt bocsássam véredbe. Hogy lassan kinlódj, átkozódva haldokolj.

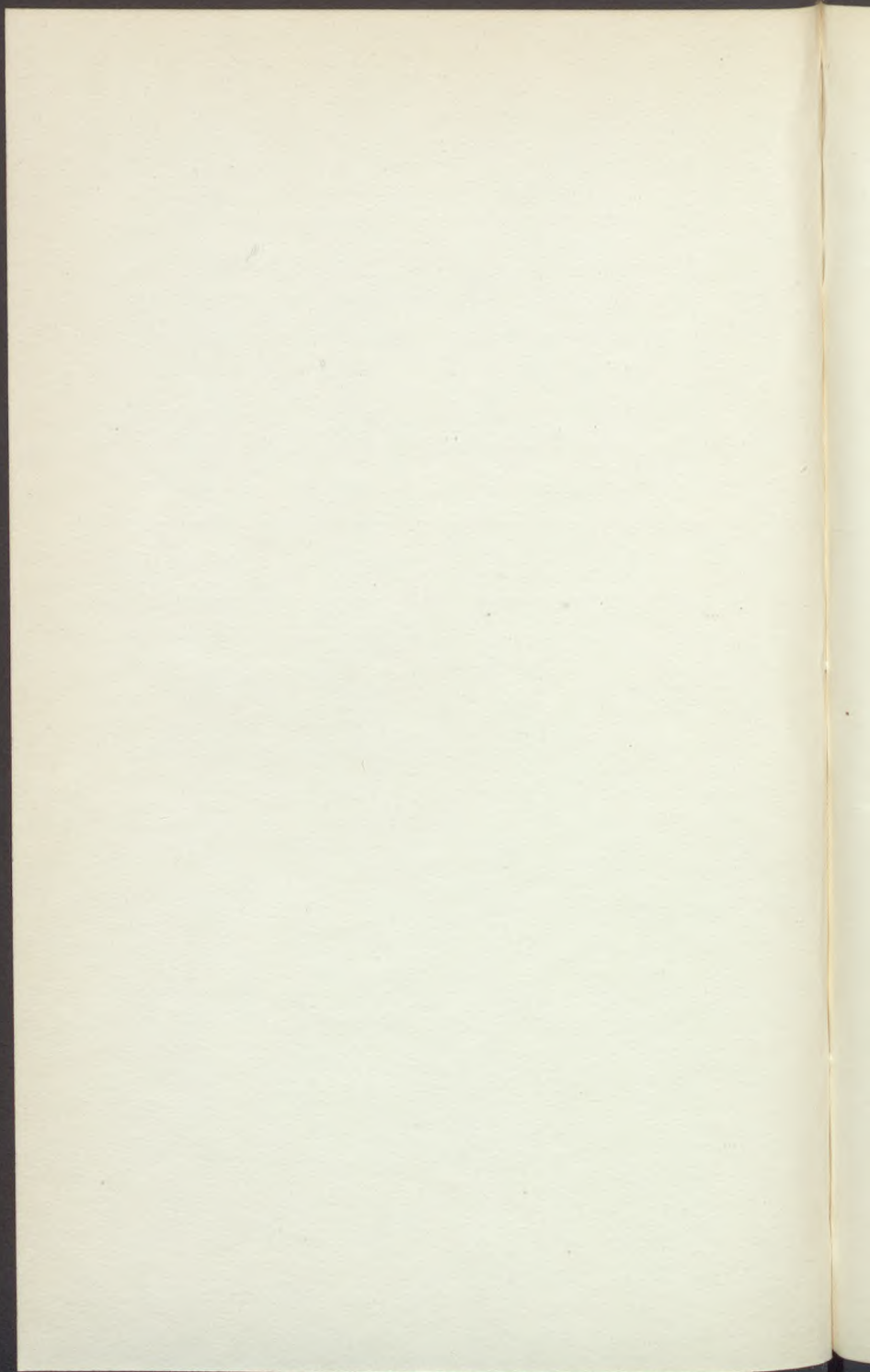
hogy gyűlölettel és undorral gondolj azokra a csókokra, melyekből azt hitted, hogy gyönyör fakad szivedben. És most zokogj, átkozódj, üvölts és vergődj és menj ahhoz a fehér leányhoz, ha mersz. Eltiltalak tőle örökre!

A kétségbeeséstől, a haragos fájdalomtól, az undortól félőrülten támolygott kifelé. A rémület és harag megbénította az agyát, nem tudott gondolkozni. Hirtelen visszaakart fordulni, hogy pusztá kezével fojtsa meg rettentő ellenségét, de már késő volt, a közönség hazaindult a színházból. Dübörgő lépések, hangos beszélgetés, itt-ott még zokogó hangok hallatszottak a magasból, azután megindult a kifelé toluló emberek hömpölygő áradata.

Ő pedig nekiindult, kétségbeesve, reménytelenül, társtalanul a nedves, ködös éjszakának.

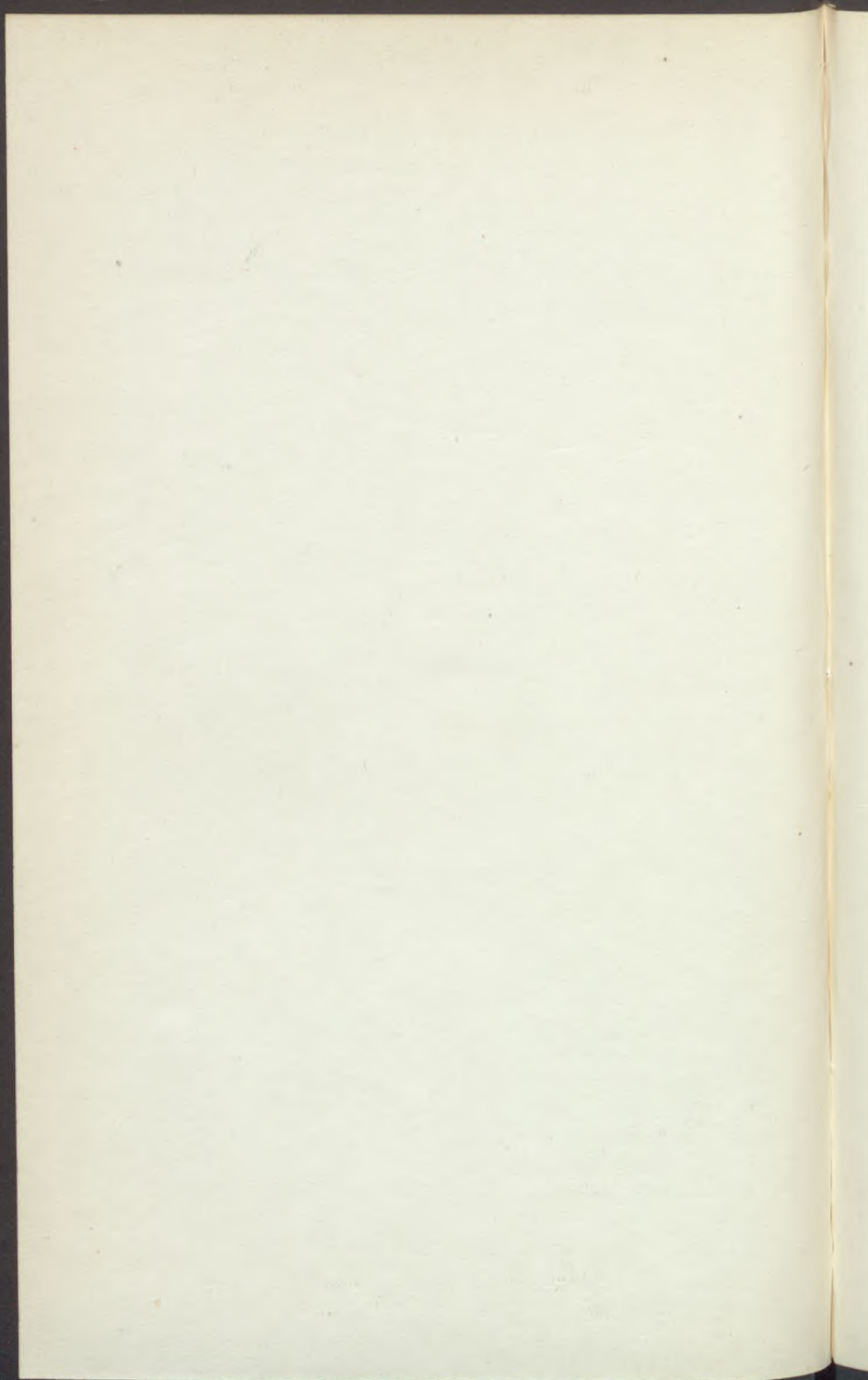

A WÜRZBURGI MÁGUSOK.

Vér Mátyás: Pasztellek.

A szolgák kihordták a boros kancsókat, leszedték a terítékeket s sorban eloltogatták a viaszfáklyákat. A nagy, boltozatos teremre vak sötétség borult, s a lakomázó társaság ott maradt a sötét földalatti teremben.

Mint minden esztendőben, úgy az idén is, Nagyboldogasszony napjának délutánján itt, az apátság épületének földalatti termében terítettett Tritheim János, a würzburgi apát ur, mert minden évben ilyenkor látta vendégeiül barátait, az egész művelt világ leghíresebb tudósait és mágusait. A földkerekség minden részéből eljöttek e napra barátai, mert, mint Bostius, a genti prior mondotta, az apát lakomái megérték, hogy az ember száz mértföldet utazzék értük. Tritheim apát ugyanis azt az elvet hirdette, hogy nemcsak Igével él az ember, a mely mondásáért ugyan a trieri érsek Sponheimből Würzburgba tétette át, de azért ugyanakkor azt írta róla Miksa császárnak, hogy az apát igen tudós és szellemű ember.

Az idén is eljött mindenki, aki csak számot-

tevő nevet vivott ki magának a mágiában, hogy beszámoljanak egymásnak az újabb sikerekről és eredményekről, melyeket egy esztendő alatt elértek. Ott volt ugyanis sok más között Bostius Arnold, Mirandola Pico gróf Párisból, Reuchlin János a „De verbo mirifico“ híres szerzője Baseltől, Weier János a híres metzi orvos, kinek épp akkor akasztott pört a püspök a nyakába a „De praestigiis daemonum“ című munkája miatt. Jelen volt az apát fiatal tanítványa, Aureolus Theophrastus Paracelsus és eljött Lyonból maga a nagy mester, mindnyájuk tanítója, Kornelius Agrippa is. A mestert a lakoma idejére az asztalfőre ültette az apát s ő maga mellé ült, míg a mester háta mögé elválhatatlan fekete kuttyája, Plutó telepedett, melyről azt tartotta a nép, hogy e kutya maga az ördög, melyet a mester a nyakába akasztott bűvös írással teleszótt örvvel tart hatalmában.

Mikor az utolsó szolga is kilépett az ajtón, az apát elfoglalta az asztalfőt s a jelenlevők mind felfették a fejükre a hegyesvégű, mágikus írással ki varrott süvegeket, elővették ébenfa varázshotjukat, amelylyel mindenik megdörzsölte a magával hozott kis lámpást s mire néhány érthetetlen bűvös szót morogtak, mindenik előtt kigyuladt a parányi lámpa s tompa kisérteties világosság ömlött el a nagy asztal körül. A pirosság, melyet a bőséges lakoma s a

nemes borok fakasztottak arcukon, egyszerre eltűnt s mindnyájuknak halálosan komoly arcát sugárzó fehér szín lepte el.

Az apát maga készítette el a füstölőt, a nagy mester tiszteletére azon a módon, amint ő előírja. Ambrát, mosuszt, sáfránt, szegfűszeget, aloét, balzsamot, borostyánt, mirrhát és tömjént gyurt össze, közlékeverte egy fehér kakas vérét és egy fekete sas velőjét. Az anyagból annyi kis golyót formált, ahányan voltak s mindenkinek átadott egyet. Egyszerre gyújtották meg valamennyien s a teremben édes, kábitó illat áradt szét, a felszálló füstből csodálatos alakok váltak ki, melyek ott keringtek a mágusok fejei fölött.

Az apát felállott, utána felkelt valamennyi s elénekelték a zsoltárt: *coeli enarrant gloriam.*

A zsoltár eléneklése után valamennyien leültek, csak az apát maradt állva s megszólalt:

— A nap forgásában a Bika jegyébe hágott, mondjuk el tehát az ígéket, melyeket a tudós Villanova ez alkalomra előir.

Ismét felállottak mindannyian, s előbb az apát, utánna a többiek hangos szóval mondták:

— Légy jelen Urunk, Istenünk, Segítőnk!

— Theonel, Set, Paulus!

— Áldott legyen a mi Urunk Jézus Krisztus neve!

— On, Josef, Oytheon!

Mikor ez igék elhangzottak, újból helyet foglaltak mindnyájan és kényelmesen elhelyezkedtek székeikben, hogy figyelemmel hallgathassák végig az új tanokat, melyeket az év folyamán egyik vagy másik felfedezett.

Újból Tritheim szólalt meg először.

— Én most egy igen fontos munkán dolgozom, melyen elbámulna a világ, ha nyilvánosságra hoznám, ami azonban természetesen nincs szándékomban. A mű kéziratát mindannyian meg fogjátok kapni, de megtiltom, hogy annak tartalmát bárki-nek is eláruljátok. A mű három részből áll. Az elsőnek a neve: Steganografia. Ebben több, mint százféle módját írom le annak a tudománynak, hogyan lehet olyan titkos írást használni, hogy még a legokosabb ember sem tudja kitalálni a szavak értelmét, ha csak nincs birtokában a titkos bűvös kulcsnak. Ez elég érdekes, de még sokkal csodálatosabb a második könyv. Ebben azt tanítom meg, hogy mikép tudom valakivel gondolataimat akár 100 mértföld távolságról is közölni, anélkül, hogy szavakat, jeleket, hangokat használnék s anélkül hogy hírnököt küldenék. De legcsodálatosabb munkám harmadik könyve, melyben azt tanítom meg, hogy hogyan lehet egy teljesen tudatlan, műveletlen ember agyát úgy átformálni egy óra alatt, hogy éppen annyit és úgy tudjon, mint közöttünk a legtudósabb mágus.*)

*) Csaknem szó szerinti idézet Tritheim apátnak Bostiushoz intézett leveléből.

Valamennyien szerencsét kívántak az apátnak új felfedezéseihez s azután Weier János mutatta be új kísérleteit.

Előadta, hogy olyan üveget készített, melyben meg lehet látni mindazt, ami ötven mértföldnyi területen történik, s melynek segítségével az összes plánetákat kimozdítja helyükből s közelebb hozza a földhöz. Előadta azt is, hogyan lehet olyan tükröket készíteni, melyekkel messziről fel lehet gyujtani az ellenséges városokat.

A többiek is sorban szót kértek s egyik a horoskópok készítésének újabb módját, a másik az aranycsinálás célszerűbb készítését, a harmadik az életelixir tökéletesebb vegyületét terjesztette elő.

Valamennyit nagy figyelemmel hallgatták végig, s minden előadás után a tetszés hangos jelei hangzottak fel, de azért mégis valamennyien csak arra voltak kíváncsiak, hogy mit fognak hallani a nagy mester szájából, mert bár valamennyi meg volt győződve a saját nagyságáról és lángelméjéről s titokban egymást közönséges bűvésznek, nem pedig igazi tudósnak tartották, abban mindannyian egyetértettek, hogy a mester lángelméje volt az, mely lelkükben világosságot gyujtott s egyedül csak az ő munkáiban leirt módon és eszközök segítségével kutatathatják a természet titkait.

A mester azonban egész idő alatt hallgatott.

Már igen öreg volt s összetört teste úgy eltűnt a nagy karosszékekben, hogy csak hófehér arca villant elő, melynek színe azonban a rejtelmes világítás hatása alatt annyira összefolyt hosszú haja és szakálla színével, hogy ha sötéttüzű szemei koronként meg nem villantak volna, azt lehetett volna hinni, hogy egy ezüst álarc van a szék támlájára illesztve. Szemeit is csak nagyritkán vetette fel s a jelenlevők azt hihették, hogy a mester alszik.

Mikor már a gyermek Paracelsus kivételével valamennyien felszólaltak, Tritheim apát odafordult Agrippához.

— Mindnyájan bemutattuk már azokat a titkokat, melyeket szegényes erőnkkel a természet zárt ajtaja mögül kihoznunk sikerült. Csak te hallgatsz, kedves mesterünk s el akarod előlünk rejteni a drága kincseket, melyeket fényes elméd napvilágra hozott? Szólalj fel te is, halhatatlan mester s tedd emlékezetessé e napot mindnyájunk előtt az új ismeret feltárásával, melyet bölcsességed kikutatott.

Agrippa felriadt álmodozásából s kissé kiegyenesítve görnyedt alakját, megszólalt:

— Én is irtam egy új könyvet, melynek címe: *De vanitate scientiarum*. Azt bizonyítom be benne, hogy minden tudomány haszontalan és értéktelen. Hiábavaló a mi buvárkodásunk, hiába minden erőlködésünk, haszontalanok a megfeszített tanulásban

és kísérletezésben eltöltött napok és éjszakák, sohasem tudjuk megoldani az egyetlen problémát, mely valóban méltó egy igazi tudós buvárkodására, hogy mi teszi boldoggá az ember életét? A mi tudományunk s az eredmények, melyeket elértünk, mind értéktelen semmiségek, melyek nem tesznek bennünket méltókká arra, hogy magunkat tudósoknak nevezzük.

Mindnyájan megdöbbenve hallgatták szavait s sokan sértődve vonták össze szemöldökeiket.

Az apát azonban nagy érdeklődéssel kísérte Agrippa szavait, s mikor elhallgatott, hozzáfordult:

— Te beszélsz így, mester, ki tudományoddal az egész világ tiszteletét vitted ki magadnak, s ki ujja teremtetted az egész mágiát, s csodálatos kincsekkel gyarapítottad az egész világot? Te beszélsz a tudomány hiábavalóságáról, kinek barátságát királyok és fejedelmek keresték, s kinek hercegnők és királynők vetekedtek szerelméért? Hogy lehetsz mester, ily hálátlan a tudományhoz, mely oly csodálatos pazarsággal tárta fel előtted a rejtett kincseket?

Agrippa szomoruan mosolygott s újból beszélni kezdett:

— Midőn még egészen fiatal ember voltam s a mágiában csekély jártassággal bírtam, a németalföldi helytartó feleségéhez, Osztrák Margit her-

cegnőhöz jutottam be udvari asztrológusnak és felolvasónak. Noha akkor még annyira tudatlan voltam, hogy alig birtam a horoszkópot is beállítani, minden jóslatom rendkívül megnyerte a hercegnő tetszését s azt írta rólam a páрмаi hercegnőnek, hogy én vagyok a föld legkiválóbb csillagásza. S ha egy-egy jóslatom nem is teljesedett be, akkor sem engem hibáztatott a hercegnő, hanem a planétákat, melyek néha helytelen állást foglalnak el az ég boltozatán, hogy félrevezessék a halandókat. Mikor azonban már idősebb lettem s elsajátítottam mindazt, mit az égi testek járásáról és természetéről emberi elme kikutathat, a hercegnő úgy találta, hogy horoszkópjaim semmit sem érnek, esteli felolvasásaim untatók s egy szép napon, midőn egy fiatal csillagász került udvarába, ki azt állította, hogy ismeri a módját annak, miképp lehet a nap járását akkép szabályozni, hogy az ember egy év alatt csak egy hónapot öregedjék, egyszerűen szélnek eresztett, s én egy fillér nélkül kerültem ki a hercegnő udvarából.

Mikor az alchimiának az elemeit is alig ismertem, Ferenczhez, a francia királyhoz jutottam s annyi arannyal töltöttem meg kincstárát, hogy az angol háboru összes költségeit az általam készített arannyal fizette. De mikor már annyira haladtam e tudományban, hogy az Occulta filozofiában az al-

chimia teljes rendszerét megirhattam s kimutattam, hogy az alchimia útján előállított arany épen kétszer annyiba kerül, mint amennyit ér, a királyi kincstártó perbe akart vonni azok miatt a kölcsönök miatt, melyeket a király vett fel jószágaira, hogy az aranycsináláshoz szükséges pénzt előteremtse. A király nagynehezen kimentett a bajból, de kegyét elvesztettem s udvarából Lyonba küldött anyjához, kinek azt irta, hogy gyöngé alchimista vagyok ugyan, de kitűnő orvos lehetek, mert senki sem tudja nálam jobban azokat a magikus pecséteket elkészíteni, melyek megóvnak a podagra és kólika ellen.

Akkoriban még nem ismertem az emberi test szervezetét s azt sem tudtam, hogy melyik planétának vannak az emberi test egyes részei alárendelve, de a királynő számára egy életelixirt készítettem, melyet a királynő oly kitűnőnek talált, hogy megesküdött, hogy 30 évvel érzi fiatalabbnak magát, s külön futárral üzenté meg a királynak, hogy páratlan ember vagyok, ugyis, mint orvos, ugyis, mint lovag. Most azonban, mikorra már megtanultam, hogy az emberi test milyen természeti törvényeknek van alávetve, azt a tanácsot adtam a királynőnek, hogy hagyjon fel a nemi élvezetekre ingerlő szerek ivásával, mert ez az ő korában már veszedelmes az életre. A királynő igen megharagudott, tudatlan csalónak nevezett s elkergetett Lyonból. Étlen-szom-

jan tettem meg az utat idáig s most itt állok, öreg koromra kitéve a legnagyobb nyomornak. Ugyan mondjátok meg tehát, hogy mit használt nekem a tudomány, s van-e értéke annak a rengeteg munkának, melyet végeztem s nyújt-e a tudás az embernek vigaszt, vagy boldogságot?

Hosszu életem alatt azt tapasztaltam, hogy vagyont, hirt, nevet, szerelmet, sikert s mindazt, mi után az emberek áhitozni szoktak, csak tudatlansággal lehet megszerezni. A tudatlanság adja meg az embernek azt az erőt és bátorságot, mely mások legigázásához szükséges. A tudás gyávává, bátortatlanná teszi az embert, mert akkor ébred tudatára annak, hogy mily mérhetetlen gyöngé lény a természet erejével szemben. Ez az oka, hogy a tudatlan mindenkiből hasznot huz, mert lármás dicsékvései s hangos, bátor fellépése megszédíti a többi tudatlant, a tudós pedig gyáva félenkséggel tér ki utjából. A tudós pedig csak arra jó, hogy mások kihasználják, s ha már nem lehet belőle tovább hasznot huzni, eldobják. Ezért tartom én ostobának azt, ki nappalait és éjjeleit, melyeket a bölcs természet arra rendelt, hogy vidám tétlenségben élvezze át az ember, arra fordítja, hogy a természet titkait fürkészsze oktalan fejjel, mintha megfejthetnénk bármit is abból, minek rejtve kell maradni.

A mágusok komoran, magukba mélyedve hall-

gatták a mester szavait. Ugy érezték, mintha valami igazság rejlenék e szavakban, de keserőséggel gondoltak arra, hogy Agrippa haszontalanságnak bélyegezte azokat az értékes felfedezéseket, melyeket ők megfeszített munkával hoztak napvilágra, s melyekért ők az egész világ csodálatát remélték. Ugy érezték, hogy az öreg igazságtalan irigységből becsmérli tudományukat, tehetetlen dühében amiatt, hogy öregségtől eltompult agyával már nem képes újat alkotni. De nem mertek kifejezést adni gondolataiknak, nyelvüket lekötötte a nagy tisztelet és félelem, mely Agrippa nevét körülövezte.

A nagy csendet, mely a mester beszédét követte, a fiatal Paracelsus törte meg, ki akkor töltötte be tizennyolcadik évét.

— Ugy vélem, hogy a mesternek nincs igaza. A tudomány nem haszontalanság, hanem az emberiség legnagyobb kincse, s a legnagyobb hatalom, természetesen csak annak a kezében, ki használni tudja. Agrippa mester azonban nem tudta hasznát venni, s ezért tévesen ítéli meg magát a dolgot, épp-ugy, mint ahogy sok másban tévedett. Szerénységgem tiltja ugyan, hogy ennyi nagytudományu férfiú között épp én mutassak rá a mester tévedéseire, de azt még sem hallgathatom el, hogy az Occulta filozofia telve van hibákkal. A mű harmadik része egészében téves. Mert az alchimiának nem az a feladata, hogy

nemes fémeket állítson elő, hanem hogy arcanumokat gyártson. Az emberiségnek nem aranyra, hanem gyógyszerekre van szüksége, melyek egészségét fenntartják. Az arany is csak arra való, hogy gyógyszereket készítsünk belőle egyes betegségek ellen. Én az alchimia segélyével ki tudom mutatni, hogy az arany a szivbajok ellen az egyedüli arcanum, mert úgy az arany, mint a sziv, ugyanazon planétának, a napnak hatalmi körébe tartozik.

A fiatal tudós tüzzel és meggyőződéssel beszélt, s sorra kimutatta Agrippa tévedéseit. A többiek eleinte megdöbbenve hallgatták, hogy oly tiszteletlenül beszélt a nagy mester csodálatos munkáiról, de lassanként úgy találták, hogy Paracelsusnak igaza van. Innen is, onnan is fel-felhangzott egy-egy helyeslő megjegyzés, s sokan csodálattal hallgatták az éleselméjű gyermek fejtegetéseit, némelyek pedig Tritheim apáthoz fordultak, hogy szerencsét kívánjanak kiváló tanítványához, kinek mindnyájan nagy jövőt jósoltak.

Az apát nem felelt, csak magában dörmögte:

— Milyen szemtelen és vakmerő ez a fickó. Valóban sokra fogja vinni. Az alchimiát még nem is tanítottam neki!

Mikor Paracelsus befejezte fejtegetéseit, mindnyájan hozzásiettek, s melegen szorongatták kezeit, s nyájasan veregették a vállát. Mindenkinek volt

hozzá egy barátságos szava, s valamennyi meghívta, hogy látogassa meg, s sorban felkérték, hogy ha könyvet ír az alchimiáról, ne feledje ki azokat a felfedezéseket megemlíteni, melyeket az ő munkásságuknak köszönhet a világ. A gyermek boldogan, a diadalmas hős érzésével mosolygott, s mindenkihez volt egy tiszteletteljes és szellemes megjegyzése, magában azonban gögös megvetéssel gondolt az egész gyülekezetre, kik között nem talált egyet sem, kinek elméje és tudása az övéhez fogható lenne.

Ezután Mirandola Pico gróf szólalt fel, s kimutatta, hogy Agrippának a kabbalára vonatkozó tanai is teljesen tévesek, s hogy az egész rendszer az ő munkájának téves értelmezésére van alapítva. Sorra vették azután a mester asztrológiáját, természetes mágiáját, geomantiáját és arithmomantiáját, s mindenikről megállapították, hogy telve van tévedésekkel és egészen elavult.

Vitatkozás indult meg, s javaslatokat tettek, hogy miképpen kellene a mester tanait helyesbíteni, de egyhangulag megállapították, hogy e munkák kijavítása nem érdemli meg a reáfordított fáradságot, s sokkal helyesebb, ha teljesen új munkát írnak a mágia valamennyi ágáról, s megállapították azt is, hogy ha a tudományt valóban helyes alapra akarják fektetni, úgy további kísérleteiknél teljesen mellőzni kell Agrippa tanait.

Ugy beszéltek az öreg mesterről, mintha jelen sem lett volna. Mig máskor soha sem mertek végleges véleményt formálni addig semmiről, mig a mester helyeslését ki nem nyerték, most még csak meg sem kérdezték, hogy vajjon neki nem volna-e valami észrevétele.

De az öreg ezt talán nem is vette észre. Ugy ült ott, mintha nem is róla volna szó, s mintha nem is az ő babérait tépdésnék. Lelke nem telt meg keserőséggel dicsősége leomlásának láttára, hanem aggódó töprengéssel gondolt a jövőre, mely teljesen reménytelennek látszott előtte. Magában szomoruan mosolygott, ha arra gondolt, hogy hányféle módját eszelte ki az aranycsinálásnak, most pedig nem tudja, hogyan fogja előteremteni azt a napi féltallért, melyre szüksége van, hogy éhen ne haljon. Előbb arra gondolt, hogy megkéri Tritheimot, engedje meg, hogy nála maradjon, hogy kézíratait másolhassa, s így keresse meg kenyerét, de aztán eszébe jutott, hogy keze teljesen reszket, s nem lenne képes megfelelni e hivatásának. Majd arra gondolt, hogy talán Metzben visszanyerhetné régi syndikusi állását, de hogyan jusson el odáig pénz nélkül? Talán ha Plutót eladná? E gondolatra megrázkódott, s Plutó is haragosan felmordult, mintha megérezte volna gazdája gondolatát. Nem, inkább éhen hal, de nem fog az egyetlen hűséges barátjától megválni

sohasem, ki nem a dicsőségéért, nem a tudományáért, hanem önmagáért szerette. Eszébe jutott az is, hogy talán valami gazdag polgárt fog tanítani mágiára, vagy alchimiára, de mikor tekintete találkozott a Paracelsus diadalmas, gőgös tekintetével, elejtette ezt a tervet is, mert ugyan ki fogadna házába egy ilyen kopott, vén tudóst, kiről a királynő állapította meg, hogy tudatlan csalo, s kiről tudóstársai is mind oly hamar elhitték, hogy teljesen értéktelen. Majd lehunyta szemeit s aludni próbált, hogy legalább pillanatra megfeledkezzék a kinzó gondolatokról, melyek gyötörték.

A vita e közben véget ért, az apát bezárta az ülést, s elkészítette a füstölőt. De most már nem azon a módon, ahogy azt a mester előírta, hanem saját tanai szerint. Az illatos fűszerek közé egy bika szemét és fehér mák magvait tette, s az egész anyagot egy kócsag vérével hintette be. Mikor a füstölőt mind meggyújtották, Pamersyel szellemét idézték, mindnyájan elénekelték a zsoltárt, s elmondták a bűvös igéket, melyek távoltartják a rossz szellemeiket. Azután levették süvegeiket, s sorban megindultak, hogy kimenjenek a földalatti tereméből.

Ott kellett elhaladni mindenkinek az Agrippa széke előtt. Mikor az apát elhaladt előtte, pillanatra megállott, mintha valamit mondani akart volna neki.

Mikor azonban látta, hogy alszik, szótlanul tovább ment, s csak magában gondolta:

— Nem jó a gyengeséggel és tehetetlenséggel dicsekedni, mert ezt hiszik el az embernek legkönnyebben a többiek.

A többi azonban közönyösen haladt el az alvó tudós előtt, csak a háta mögött ülő Plutót kerülték ki tiszteletteljesen, míg az csodálkozva függesztette rájuk pokolbeli tűzben égő szemeit.

Paracelsus azonban, mikor a kutya elé került, egyszerűen félrerugta az utból. Plutó hangosan felvonított, mire az öreg felriadt, s sovány kezeivel simogatni kezdte mellette elterülő kutyája fejét, s azután újból álomba merült.

A kijáratnál Bostius odafordult az apához:

— Sajnálom ezt a szegény Agrippát, hogy teljesen az ördög hatalmába került. Míg Istenben hitt, valóban nagy tudós volt, s minden sikerült neki, de mióta Istenben való hitét elvesztette, minden képessége tönkrement.

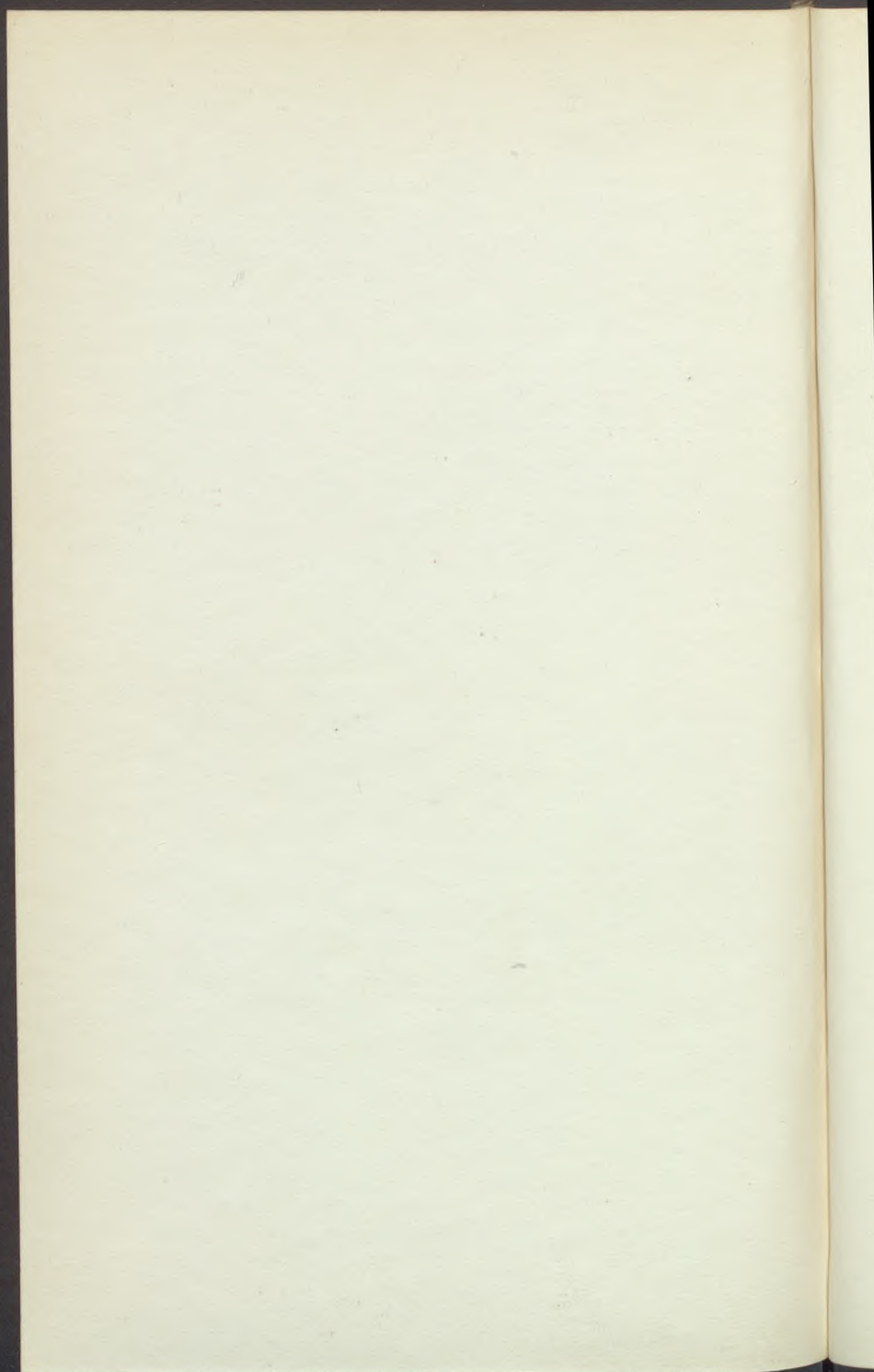
Az apát csöndesen válaszolt:

— Ha az ember elveszti Istenben való hitét, azt még csak kiheverheti valahogy. De ha az önmagában való hite megszűnik, abba menthetetlenül belepusztul.

Azután ők is kiléptek az ajtón s a teremben nem maradt más, mint az alvó öreg. Kábitó illat ter-

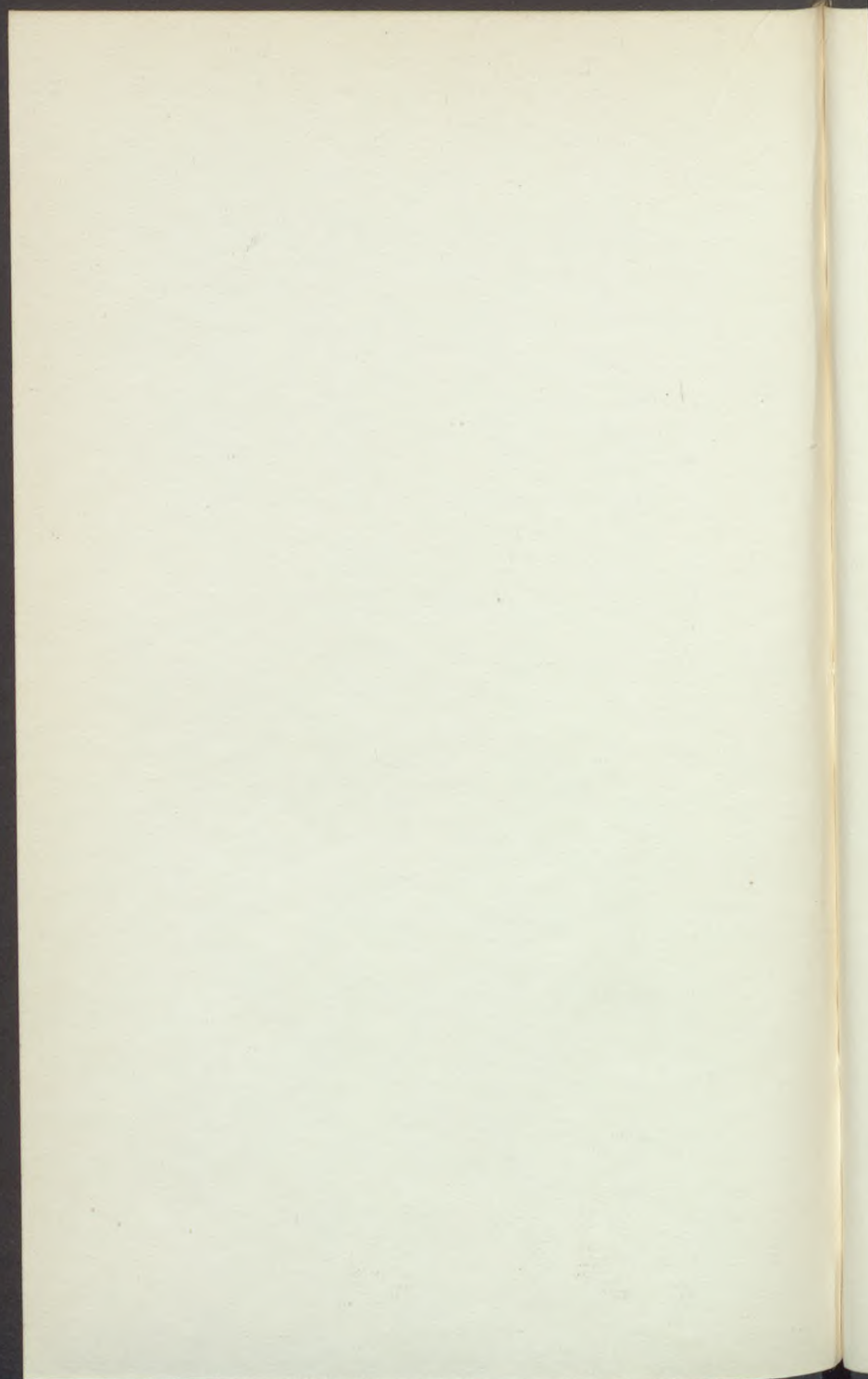
jengett a levegőben, s az öreg előtt álló parányi lámpa megvilágította a feje körül kóválygó ködképeket. Ezüstös fejét lassanként teljesen beborították a csodálatos alaku, folyton változó árnyak, s a komor, földalatti teremre teljesen ráfeküdt az éjszaka csöndje, melyet csak időnként szakított meg Plutó panaszos szűkülése.

ÉVA KISASSZONY.

Baranyai már menni szeretett volna, de a leány még marasztalta. Hosszasan, kutatva nézett az előtte álló fiatal ember halálsápadt arcába, mint-ha a vonásaiból, a szemeiből akarta volna kiolvasni, hogy vajjon igazat mondott-e. Mikor a fiatal ember utolsó szavait hallotta, szinte sajnálni kezdte, hogy oly rideg, kegyetlen szavakkal utasította el s szemrehányást tett magának, hogy elhirtelenkedte a dolgot, nem lett volna szabad határozott választ adni, hanem várni kellett volna, míg meggyőződést szerezhet róla, hogy csakugyan képes-e Baranyai nagy emberré válni érte. Tudta, hogy Baranyai nagytehetségű ember, s csak az erős akarat, az akadályokat leromboló energia hiányzik belőle, hogy kiválják az ismeretlen emberek tömegéből. De talán az a lobogó szenvedély, melyet ő ébresztett benne, csakugyan úgy átalakította, hogy erre is képessé válik. Megriadt a gondolatra, hogy ime, előtte volt a sóvárogva keresett kiváló ember s ő maga dobta el magától. De mikor jól megnézte a fiatal embert, megnyugodott. Nem lehetett e zavaros, révedező tekintetű szemekből egyebet látni, mint határtalan szo-

moruságot, ijedtséget s a megaláztatás nyomán támadó szégyenérzetet. A gázlámpa fénye éppen oda-libbent sápadt, szomoru arcára, mely mint a kétségbeesés szobra meredt a leányra, ki azonnal tisztán látta, hogy mégis csak helyesen cselekedett. Nem is tartóztatta tovább, hanem megszorította a kezét és bucsuzkodott.

— Isten vele, Baranyai. Hanem azért, ugy-e, jó barátok maradunk?

— Mindig, amig csak élek, Évácska!

Azután elváltak, s Éva kisasszony gondolkozva lépett be a kapun. Lassan ment fel a lépcsőn, s míg felfelé haladt, egyre csak azon tűnődött, hogy ki lehetett az a magas, elegáns fiatal ember, ki egész uton követte őket? Ugy rémlett előtte, mintha nemrég már látta volna, csak azzal nem tudott tisztába jönni, hogy tegnapelőtt a színházban, vagy tegnap a hangversenyen találkozott-e vele. Majd csak megtudom, nyugtatta meg magát, mikor a szobaleány felnyitotta az ajtót, s nem foglalkozott vele, hanem Máriássyra gondolt, kinek holnapra ígérte a választ. Máriássyt voltaképpen nagyon jelentéktelen embernek tartotta, de mivel a bátyja nagykövet volt, még sem tudta elhatározni, hogy mit is válaszoljon.

A szobalányt elküldte s anélkül, hogy a vilányt felgyujtotta volna, vetközni kezdett. Az ablakot nyitva hagyta, s a szobába beáramlott az illatos

májusi levegő. Hanyatt feküdt az ágyon, mély lélegzettel szívta magába az illatot, mely vágyakat ébresztett benne. Tágra nyitott szemekkel bámulta a faragványos butorokat, az apró disztárgyakat, melyeken a hold beözönlő sugarai végigrezzentek. Tekintete megállapodott a kis ezüst Apolló-szobron, mely íróasztalát diszítette. Sokáig nézte a napisten nagy hullámos haját, lelkes, ihlettől sugárzó arcát s vágyakozva gondolt arra, ha egy ilyen arcú férfival találkozna! Egyszerre csak úgy érezte, mintha a szobor is tüzes, lángoló pillantásokkal nézné őt, mire szemérmesen magára huzta a takarót.

Elaludt és álmokat látott. Csodálatosan ragyogó, káprázatos diszítésű teremben feküdt egy aranyból vert menyezetes ágyon. Messziről egy szökőkút vizének ritmikus csobogása hangzott, s a leomló vízcseppek ütődése nyomán halk, édes dalamu zene támadt, melynek hallatára fájdalmas gyönyörűség lankasztotta el tagjait.

A terem minden sarkában pompázó színű, soha nem látott virágok nyiltak, melyeknek színe minden percben változott, s szakadatlanul ontották magukból a ritka, csodálatos illatot, amely, úgy érezte, hogy teste minden egyes porusán keresztül suhan agya felé, hogy azt illatmámmorral borítsa el. Fehér selyem-peplonnal takart, kibontott hajú rabnők suhantak el ágya körül nesztelen léptekkel. Kettő-

három drágakövekkel kivert aranyfogantyus legyezőkkel hűs szelet vertek izzó arca és keble felé, mások kibomló, szikrázó haját szorították gyémántdiadémmal diszitett arany koronája alá. Ismét mások nagy tükörlapokat forgattak előtte, s az volt a csodálatos, hogy e tükörlapokból nem az ő arca verődött vissza, hanem ismerős és ismeretlen férfiaké. Százával vonultak előtte a különböző arcu, termetű és ruházatu férfiak, kik mind sóvárogva nézték a szemét vagy az ajakát, a haját vagy a keblét, vagy az aranykoronáját. De ő egyre csak unottan intett szemöldökével, mire a rabnő egyet fordított a tükörlapon s az elfordult előle, s minden egyes fordulónál hangos sikoltás hallatszott, egy kétségbeesett, halálra szánt ember utolsó jajkiáltása, mely édes remegéssel borzongatta meg szivét. Az egyik tükörlap azonban megállott, s kilépett belőle ő maga, a Napisten. Megrázta hullámos haját, hosszú chitonját derekán felül övezte, s ledobta vállára csatolt köpenyét. Citeráját felemelte s néhány édes hangot ütve meg rajta, biztos, győzedelmes léptekkel indult felé. Szemeiben sóvárgó tűz gyuladt ki, s a tűz már messziről perzselte ajakát. Ő azonban gyönyörtől dobogó szívvvel várta e tűz közeledését, s kissé felemelkedett, hogy ajka helyett remegő keblét kínálja csókra neki. De mikor már csaknem ágyához ért, a közeledő férfi arcában hirtelen Baranyait ismerte

fel, mire haragos mozdulattal takarta el hajával keblét és arcát. Azután eszébe jutott, hogy ő most csak álmodik, s mosolyogva gondolt rá, hogy milyen keményen megleckéztette Baranyait, mikor egyszer arra ragadtatta magát, hogy az ujjá hegyét megcsókolta.

Azután vad, sziklás vidékre tévedt. Köröskörül magas hegyek, járhatatlan szakadékok zárták el az utat. Óriás tömeg sürgött-forgott a kanyargó, szűk utakon, keresve az ösvényt, melyen fel lehetne kapaszkodni a hegyek ormára s ki lehetne szabadulni a zárt levegőjü, szűk katlanból. Össze-vissza futkostak férfiak és nők, aggastyánok és gyermekek, s ha valamelyik egy-egy járható utra bukkant, ezren és ezren rohantak nyomába, kiméletlenül taposva és gázolva le azokat, kik utjukba állottak. Mikor aztán az ut szűknek bizonyult egy-egy ilyen nagy tömeg számára, összetörve, véres sebekkel borítva, csüggedten és csalódva fordultak vissza, hogy nyomban megrohanják azt a másik ösvényt, melyre időközben bukkant valamelyik szemesebb és szerencsésebb társuk. Néhányan azonban különváltak s nem keresve járt utat, vakmerően hágtak felfelé a meredek sziklákon. Vad szökésekkel, utánozhatatlan ugrásokkal kerülték ki a folyton előttük tátongó szakadékokat, míg aztán egyszerre csak kifáradva, megszédülve zuhantak alá a feneketlen mélységbe

A tömeg egy pillanatra odanézett, azután kárörvendő mosolygással folytatta szakadatlan futkosását. Egy merész férfi azonban kivált a többi közül. Már százakat nyelt el szemeláttára egyik-másik rémes szakadék, de ő bátran haladt tovább szilárd, rugalmas lábakkal, erős, meg nem szédülő fejjel. Nem nézett sehova, csak fel a legmagasabb hegycsucs ragyogó ormára, mely huzta, vonta magához. Mikor aztán kinos, fáradságos és ezer veszedelemmel telt uton feljutott a hegyromra, visszafordult. Odalenn megállott a tömeg, aztán mámoros, örvengő kiáltásokkal és tapsokkal üdvözölte a bátor és szerencsés ismeretlent. Éva kisasszony felismerte. Baranyai volt. Félve és reménykedve, örvendve és megdöbbenve kiáltozta a nevét és könyörgött hozzá, hogy jöjjön érte, vigye magával. Hangját azonban elnyelte a tömeg szilaj, fékezhetetlen zugása, s Baranyai észre sem vette. Nem látott mást, csak a tömeget, s nem hallott mást, mint annak lelkesítő rivalgását. S Éva kisasszony hiába tárta ki karjait, hiába tört ki fuldokló zokogásba, Baranyai csak a tömeget nézte, s boldog, ragyogó arccal köszönt meg annak zugó tapsait, s nem vette észre, hogy ő is ott van a tapsolók között.

Mire felébredt, a nap már nagyon magasan járt. Izzóan, szinte hangokat adva törtek be sugarai a nyitott ablakon, s vakító fehér lánggal borították

el ágyát. A táncoló sugarakban előtte lobogott az élet, ő azonban csak végtelen kimerültséget és halálos levertséget érzett. Első pillanatban arra gondolt, hogy írni fog Baranyainak, de azután habozni kezdett. Először érezte, hogy milyen egyedül van, s hogy milyen más volna az élete, ha szülei élnének. A nagy önállóság, mely máskor örömmel és megelégedéssel töltötte el, most, a cselekvés percében, félelmetes teherként nehezedett lelkére. Ha élne az anyja, az bizonyára tudna tanácsot adni, hogy mit tegyen. Szórakozottan nyult az ujság után, melybe Baranyai szokott írni, s mely minden reggel ágya mellé volt téve. Nem sokra becsülte ugyan e tárcákat, de mégis érdeklél olvasta, mert tudta, hogy bármiről ír is Baranyai, az ő alakját is mindig belevonja. A tárcát ma nem Baranyai írta, benn azonban, a hírek között, hosszasan és színesen írta le az ujság, hogy Baranyai, a nagytehetségű író, az éjjel föbelötte magát. Kissé megdöbbent és sietve hozatta fel az összes lapokat. Mindenik megemlékezett pár sorban a fiatal író öngyilkosságáról, amelynek okát egyik sem tudta megmagyarázni. Írtak ugyan valami reménytelen szerelemről, de róla nem tett említést egyik sem. Megkönnyebbülten lélegzett fel s hálát érzett Baranyai iránt, hogy oly diszkréten végzett, s nem adta az ő nevét az ujságok szájába. Eszébe jutott, hogy Baranyai már régen foglalkoz-

hatott ilyen tervekkel, mert mikor egyszer az öngyilkosságról beszélgettek, Pliniust idézte, ki azt mondta, hogy az ember az öngyilkosságra való képesség révén az istenek felé emelkedik, mert saját elhatározásával menekülhet az élet nyomorúságai elől. Mégis csak helyesen ítélt meg Baranyait, gondolta magában. Soha sem lett volna belőle nagy ember, mert az igazi nagy ember csak mások életével bánik könnyen, de a magáét nem dobja el könnyelműen.

Azután az órára nézett, s sietve kiugrott az ágyból. Már tizenegy óra volt, s tudta, hogy vasárnap van, s ilyenkor mindig Lászlóéknál szokott ebédelni. Öltözködni akart, s becsöngette a szobaleányt, hogy segítsen a ruhák kiszedésénél. Tudta, hogy Tarján Gerő is ott lesz, s minden áron szép akart lenni. Maga elé képzelte karcsú, elegáns alakját, nemes, férfias vonásait, gunyos, kicsinylő mosolyát, s vad keserűség szorította össze szívét. Ez az egyetlen férfi akadt utjába, kire vak bizalommal tudta volna rábízni sorsát, életét, kiről feltételezte, hogy nem a vagyonáért sóvárog utána, mert hiszen sokkal gazdagabb nála, s éppen ez az egy nem akart róla tudomást venni. Eszébe jutott, hogy mikor egy bálban egész éjszaka együtt mulattak, Tarján másnap úgy nyilatkozott felőle, hogy jelentéktelen, közönséges leánynak tartja. Ez emlékre még most is

arcába szökött a vér, elhatározta, hogy közönyösen, gőgösen fog viselkedni Tarjánnal szemben. De azután megijedt, félt, hogy ezzel még jobban elriasztja, s érezte, hogy vele szemben csak gyöngéd, odaadó, alázatos tud lenni.

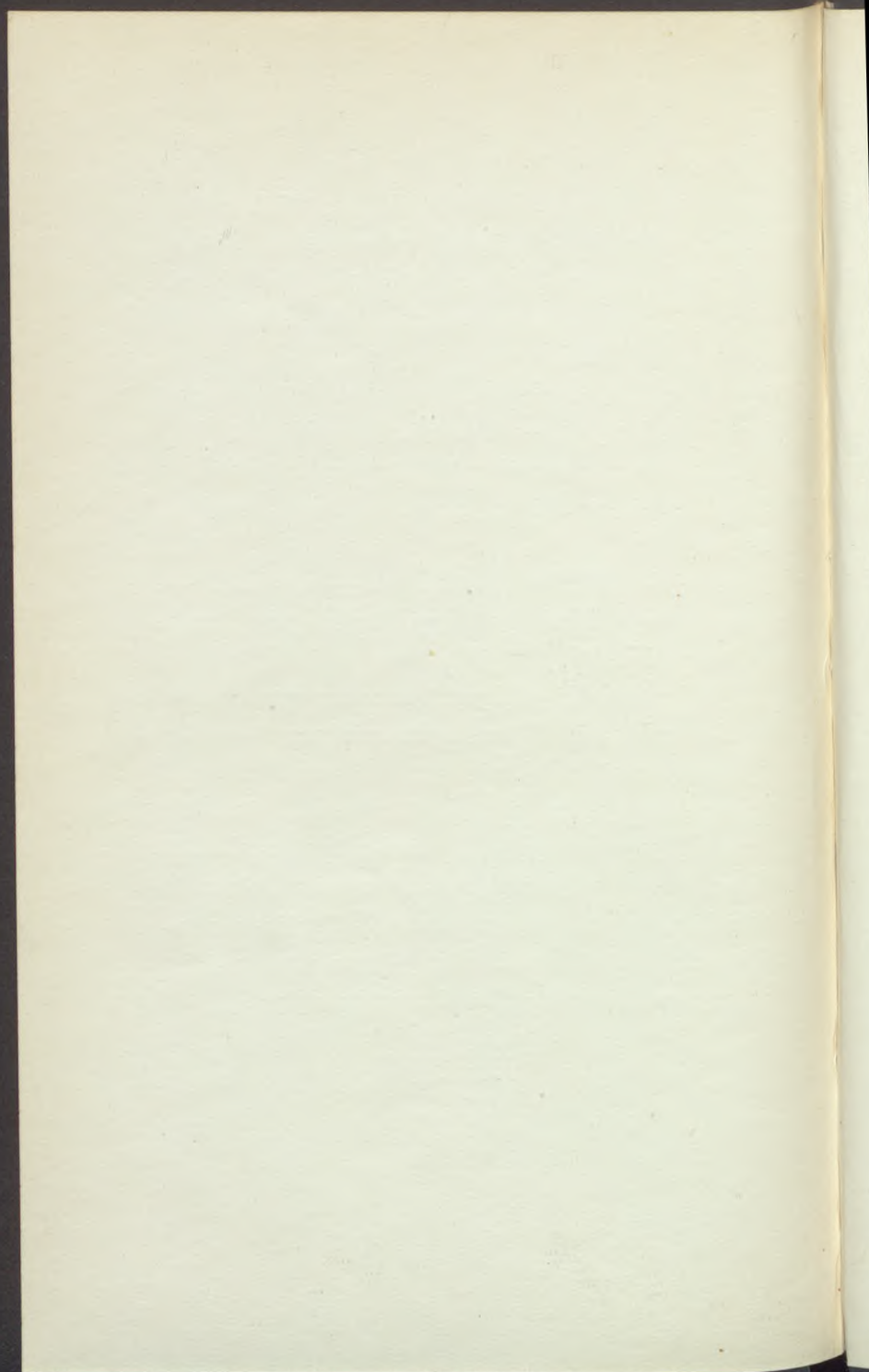
— Milyen szerencsétlen vagyok, istenem, milyen szerencsétlen, — mondotta magában, s alig tudta a szívét fojtogató zokogást visszatartani!

Azután a tükörbe nézett, s újból reményt kapott.

— Máriássyt visszautasítom, — gondolta, — végre is nem lehetetlen, hogy Tarján mégis csak szépnek talál.

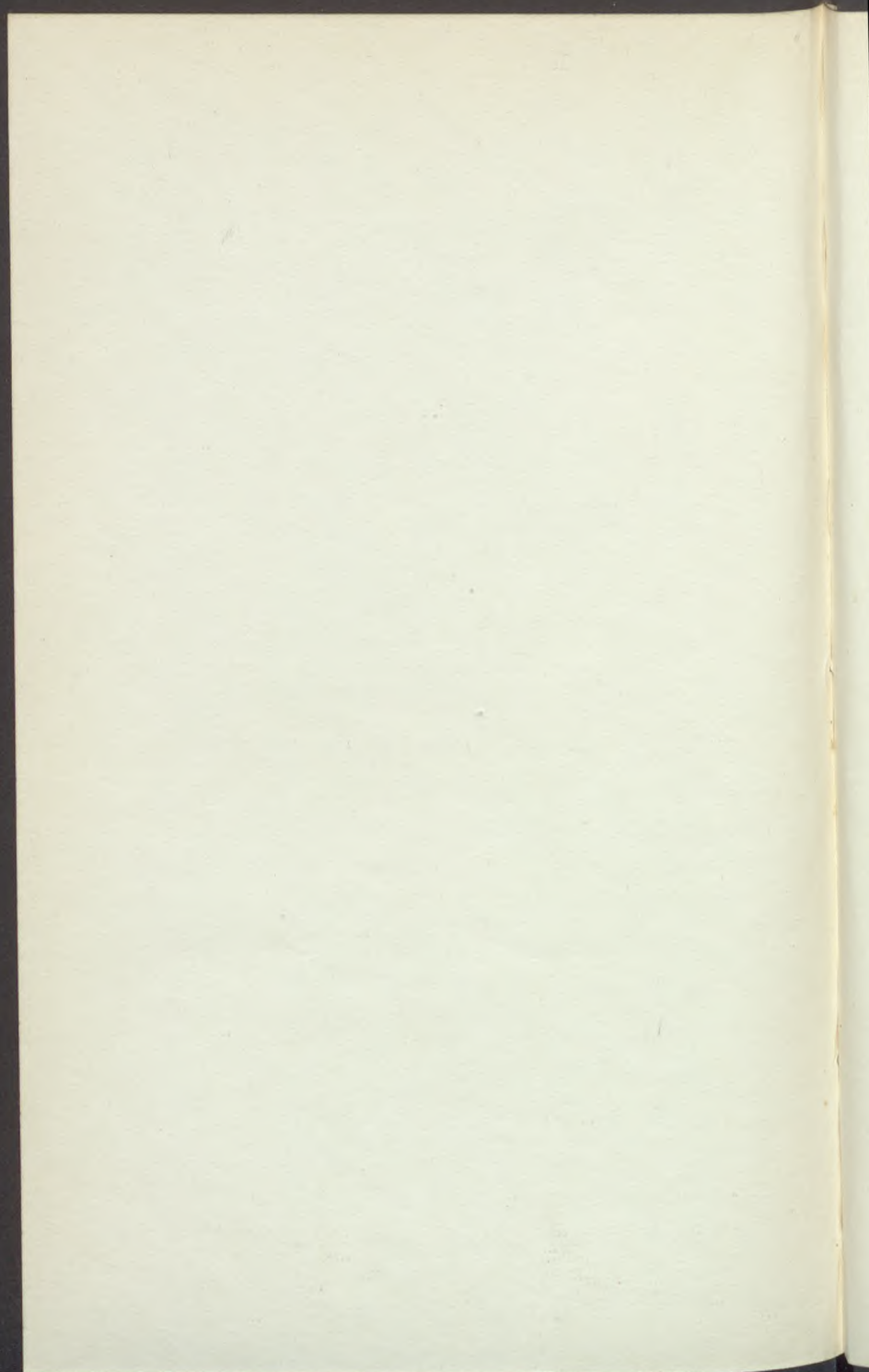
E gondolatra újból erőt kapott, s egy kis ön-bizalommal tűzte föl cseresznyevirágos kalapját. Künn tolongott a sokaság a verőfényes utcákon, s mikor lassu, ringó járásával elhaladt közöttük, érezte, hogy ezer hizelgő, sóvárgó pillantás csókolja végig. De most nem töltötte el ez érzés sem örömmel, sem büszkeséggel, folytonosan csak Tarjánra gondolt, végtelen ellágyulást és gyöngeséget érzett és egész uton kimondhatatlanul sajnálta magát.

MISZTIKUS TÖRTÉNET.

I.

A liliputi gőzös vigan szelte át a gyönyörű tavat s a tulsó partra érve, hirtelen megállott, dicsekvő emberek módjára hangos túlköléssel és zakatolással jelezve a jelentéktelen eseményt. Az utasok lefelé tolongtak a hajócskáról, de egyik sem állhatta meg, hogy visszafordulva, még egy pillanást ne vessen a tóra, mely, mint a kacér asszony, sokkal többet ígért ugyan, mint amennyit nyujthattott, de ez ígéretben annyi báj, a rejtett, váratlan gyönyöröknek olyan mámorító reménye lebegett, hogy senki sem érezhetett csalódást.

Lassan haladtunk föl a kopott, hepehupás gránit lépcsőzeten s pár pillanat alatt előttünk állott a parányi temető, e komor bizonyosága az életnek. Bájos utitársnőm szorongva kapaszkodott karomba, pedig a temető egyáltalán nem volt félelmetes. A miniatúr sirdombok, négyszögre lapitva, egyformán be voltak ültetve rózsákkal, virágokkal s az egész inkább egy diszkerthez hasonlított, melyben a virágok nevét, egy apró keresztre vagy márvány-obeliszkre rótták a kertész szeszélye. De azért, amint feljebb

haladtunk, engem is elfogott egy kellemetlen érzés, mikor a virágok illatába belevegyült a temetőcsősz szobájából kiáramló ételszag, mely itt a temető közepében úgy hatott, mintha a virágok illatával akarnák elnyomni a fel-feltörő hullaszagot. Az ember rabja a milieunek. Vágyaink a szerint nőnek vagy mulnak, hogy milyen érzéseket vált ki bennünk a környezet. Ha másutt és máskor csak az ujjá hegyét érinthettem volna ennek a bájos, szőke aszszonynak, a világ legboldogabb emberének képzeltem volna magam, míg most, ez undorító ételszag közepette, szinte tudomást sem vettem arról, hogy ez a szép aszony önként dugta remegő karját karomba s szorosan simult hozzám egész testével. Remegése, szorongása egyre növekedett, amint közelebb jutottunk Hallstatt hírességéhez: a koponyaraktárhoz.

Nem nevezhetem másképp ezt a kegyeletsértő sirböltöt. Közvetlenül a temető fölött, a templom tövébe van építve. Izlésnek, művészetnek nyoma sincs rajta; régi falairól lehullott a vakolat, az senki szemét nem bántja, tetején be-becsurog az eső, a falakon keresztül szűrődik hol a napsugár, hol a vilám vakító fénye. Nem törődik ezzel senki: sem a sirbolt gondozói, sem a sorjába rakott koponyák.

Mikor beléptünk, már sokan állottak a magas deszkatribün előtt, melyre egyenletes sorokba van-

nak rakva a koponyák. Nem volt ebben a látványban semmi félelmetes, semmi megható. Legfeljebb az esztétikai érzés lázadozott az emberben, amint elnéztük, hogy valamennyi koponyára egyforma, bárdolatlan vonalakkal rá van mázolva egy rep-kénykoszoru és a földi élet két határpontját jelölő évszám. Maguk a koponyák még annyi megilletődést sem keltenek az emberben, mint egy muzeumban kirakott csontváz. Ott állnak szép rendben, egymás mellett a halálnyujtotta egyformaságban, kívülről valamennyi durván felcicomázva, belül üresen, mintha csak elevenek volnának.

A vezető asszony csak arra várt, míg a sirbolt megtelik s aztán az ő monoton hangján és érthetetlen dialektusában elmondotta évek óta egyforma mondókáját. Hogy Hallstattban nagyon kicsi a temető és nagyon sok a halott. Éppen azért minden 10 évben kiássák a temetőt s kiszedik a régi halottakat, hogy helyet kapjanak az új lakók. A koponyákra szépen ráírják a nevét s sorban, a halálozás időrendjében elhelyezik a deszkaállványokon, a többi csontot pedig berakják együttesen az állványok aljába.

A borraivaló reménye mosolyt csalt a ránczos, visszataszító arcra s kellemetlen, édeskés hangra fordítva előbbi szintelen beszédét, magyarázgatni kezdte az egyes nevezetesebb koponyák történetét.

S mialatt ajkairól szünet nélkül pergett a szó, a homályos sirbolt hirtelen egészen elsötétült. A falakon beszűrődő napsugarak, melyek végigtáncoltak a fentebb levő koponyákon, egyszerre eltűntek s komor, nehéz levegő feküdte meg a mellet. Az arcokról eltűnt a közönyös mosoly, melylyel a vén asszony fecsegését hallgatták s bizonyos szorongó félelem tükröződött a szemekben. A salzkammerguti szeszélyes időjárás teljes erejében mutatta magát. Pillanat alatt vastag, sötét felhő borította el a tájat, s vad zuhatagban omlott alá a zápor. A sirboltban úgy hangzott a nehéz, kövér cseppek ütődése, mintha fájdalmas, kinos zokogás között koporsókat szegeznének. Halotti csönd támadt, megszűnt a vén asszony krákogása, az utasok suttogása; rettegés, az ismeretlen veszedelemtől való szorongó aggodalom fogott el valamennyiünket, s szinte éreztük, hogy a halál kezdi bontogatni sötét szárnyait. Fenn, a koponyahalom legtetetjén, hirtelen megelevenedett egy koponya, szemüregéből vakító fény lövellt felénk, kívülről rettentő dördülés hallatszott s a rémesen világító koponya gurulni kezdett lefelé, s hangos csörömpöléssel vágódott lábaink elé.

II.

— Jobban érzi magát, Nóra?

Nem felelt, csak csodás szemeit nyitotta fel s finom, alig észrevehető mosoly suhant át ajkain, mintha köszönetet akart volna mondani érdeklődéséért, vagy talán azon mosolygott, hogy egyszerre, minden átmenet nélkül, olyan bizalmasan nevének szólítottam.

A mosoly lassanként eltűnt ajkáról, szemeiben ismét szorongó félelem tükröződött, s aztán csöndesen lehunyta szempilláit, s ismét az előbbi, ájulásszerű mozdulatlanságba esett.

Mély meghatottsággal néztem e gyönyörű jelenséget, amint elegáns, finom ruhájában itt hevert előttem a falusi fogadó kopár, szegényes szobájában. Hosszu szőke haja végig kibontva, egyik vállát borította el s különös, aranyos fénye mintha az élet pirját vetette volna a márvány arcra. Hálavány arca felém volt fordítva, de egyszersmind fáradtan kissé oldalra hajlott. A finom vonásokból az a fájdalomteljes, de szelíd szomorúság áradt, mint a Dagnan-Bouveret Máriaképéből, vagy amilyen azokon a fiatal betegeken látszik, kik maguk előtt látják a közeli halált, kik élni szeretnének, de érzik, hogy nem lehet.

Némely asszony lelkéből úgy árad szét a misz-

ticizmus, mint ruhájából az illat. Egy év óta ismer-tem ezt a bájos asszonyt, tudtam, hogy kicsoda, folyton közelében voltam, tudtam mit csinál, hova megy, kikkel érintkezik, s mégis mindig úgy éreztem, hogy valami titokzatosság veszi körül. Közölte velem minden apró-cseprő baját, bánatát, örömét, vágyait, s mégis éreztem, hogy ma sem jutottam lelkéhez közelebb, mint egy év előtt. Szerelmi vallo-másaimat mosolyogva, nyugodtan hallgatta végig, nem utasított el, de nem nyújtott legkisebb reményt sem. Olyan ügyesen tért ki a válasz elől, hogy bá-mulatba ejtett; soha sem tudtam tisztába jönni az-zal, vajjon teljesen közönyös vagyok-e előtte, vagy pedig csak valamire vár, hogy teljesen enyém le-gyen. Évek óta özvegy, s soha sem jutott közelébe férfi, én voltam az egyetlen, ki négyszemközt be-szélhettem vele, s örökös utazásain kísérhettem. De soha a legkisebb bizalmasságot meg nem engedte, még abba a szállodába sem volt szabad költöznöm, ahol ő lakott. Szívem sokszor vad haraggal, sértett büszkeséggel telt meg, s százszor megfogadtam, hogy véget vetek e lehetetlen viszonyoknak; de ha rám ve-tette titokzatos, csodás mélységű szemeit, szívem ismét megtelt azzal a gyöngédséggel, határtalan imádattal, mit csak azok iránt érezhetünk, kik ná-lunk jobbak, tisztábbak.

Igy éltem közelében egy év óta kétség és re-

mény között, érezve az aszkéták titokzatos, mennyei üdvösségét. S mintha érzékeim, idegeim megfínomodtak volna e környezetben. A titokzatos, az ismeretlen, a hihetetlen iránt csodálatos fogékonyság támadt lelkemben, s mikor magános erdei sétáinkon szótlánul haladtunk egymás mellett, sokszor éreztem, mintha földöntuli, láthatatlan szellemek lépkednének mögöttünk, mintha nem volnánk egyedül, mintha valaki figyelne mozdulatainkat, lesné gondolatainkat. Sokszor említettem ezt tréfásan neki, de aztán abbahagytam, mert észrevettem, hogy ilyenkor elszomorodik.

Mikor az imént a sirboltban ájultan összerosgyott s én vad ijedelemmel kaptam ölembe a törékeny asszonyt, akkor is úgy éreztem, mintha valaki nesztelen léptekkel rohanna utánam, hogy elrabolja az édes terhet. Remegve tettem le a fogadó egyetlen üres szobájában az ájult asszonyt, s kétségbeesetten igyekeztem életre hozni. Hosszu, kinos percek teltek el, míg az első sóhaj elszállt ajkairól, s míg a lassu szabályos lélekzés megindult. Szemeit néha felvetette, de aztán ismét ijedten hunyta le pilláit, mintha valami rémes látománytól akarna szabadulni. Szívműködése ilyenkor elakadt, s több ízben rémülten akartam segélyért kiáltani, de mindannyiszor lassan-lassan visszatért az élet. Hosszu idő telt el, míg végre teljesen normálisnak látszó ál-

lapotba jutott, bár időnként még mindig végigfutott rajta az ijedt remegés.

Ismét felvetette szemeit s leirhatatlanul bájos mosolylyal kérdezte:

— Ugy-e megijesztettem, barátom?

Boldog voltam, hogy édes hangját újrahallottam, s igyekeztem megnyugtatni.

— Soha se hittem volna, hogy az én erélyes, büszke barátnőm ilyen gyáva legyen. Hát babonás? Kisértetektől fél? Megijeszti egy guruló koponya? Csak nem hisz a szellemekben, földöntuli lényekben? Hát nem látta, hogy fenn, a sirbolt tetején, egy hasadék van, s hogy az azon becikkázó villám világította meg a koponyát? Nem vette észre, hogy a vén asszony, mikor férje koponyáját simogatta, megijedt a hatalmas menydörgéstől s ijedtében meglökte az állványt s azért hullott le a koponya? Szégyelje magát. Ostwaldot olvassa és megijed egy koponyától.

Tréfás, korholó hangom nem nagyon nyugtatta meg. Lassan felemelkedett, haját szemérmes mozdulattal megigazgatta s fehér, hideg kezeckéjét az enyémre téve, szomoru mosolylyal mondta:

— Kedves barátom, én ma meghalok.

Zsibbadás bénította meg szívemet, hangom elakadt; olyan határozott, biztos hangon jelentette be szomoru végzetét. Éreztem, tudtam, hogy vigasztal-

nom kell, a balsejtelmeket ki kell verni az ideges fejecséből, de agyam megtagadta a szolgálatot, s rémülten, szorongva néztem rá, hogy adja magyarázatát a különös nyilatkozatnak.

Beszélni kezdett s hangjának finom zenéje el-lentétben állott azzal a komorsággal, mely egész lényét eltöltötte.

— Az én történetem rövid, de szomorú s maga az egyetlen ember, kinek ezt elbeszélem.

— Tizenhét éves voltam, mikor férjhez mentem. Állítólag szerelmi házasságot kötöttem. Akkor legalább azt hittem, hogy a világ legboldogtalanabb teremtese volnék, ha nem lehetnék azé a nyulánk, karcu, fekete bajuszu, sápadt emberé, kinek sötét sze-meiből az üdv és kárhozat ragyogott reám. Házasságom a lehető legboldogtalanabb volt. Férjem túlságos gyorsan eltelt azzal a szerelemmel, melyet én nyújthattam neki s minden lelkiismeretfurdalás nélkül szivta az édes mézet, mely száz és száz, felé hajló virágszálról kínálkozott. Szemei azok közé a csodás erővel hipnotizáló férfiszemek közé tartoztak, melyek fátyolozott, de mégis izzó tűzü pillantásai előtt elbűvölt madarakként hullottak ölébe az asszonyok. E mellett engem a legvadabb féltékenységgel üldözött. Férfinak nem volt szabad közelembbe jönni s ha színházban vagy utcán pillantásom önkénytelenül egy férfire tévedt, a leghevesebb szemrehányásokkal, s a

legdurvább sértésekkel támadt reám. Az utolsó időben életem valóságos pokol volt.

Gyöngé szervezetét csakhamar tönkretette a féktelen, szilaj szerelmi mámor, melyből soha sem ébredett fel s mely egyik nő karjából a másikba kergette. A szörnyű betegség rohamosan végzett vele; úgy égett el a szerelem lángjában, mint egy ostoba pille a gyertya körül. Végtelen keserőség, gyűlölet fogta el az emberek s az egész világ iránt, mikor kénytelen volt ágyba feküdni, s megérezte, hogy nincs számára mentség. Halála előtti napon kinyújtotta hihetetlenül lesóványodott karját s láztól forró kezébe szorítva kezemet, rám szegezte még mindig izzófényű, de mélyen a szemüregbe huzódott sötét szemeit.

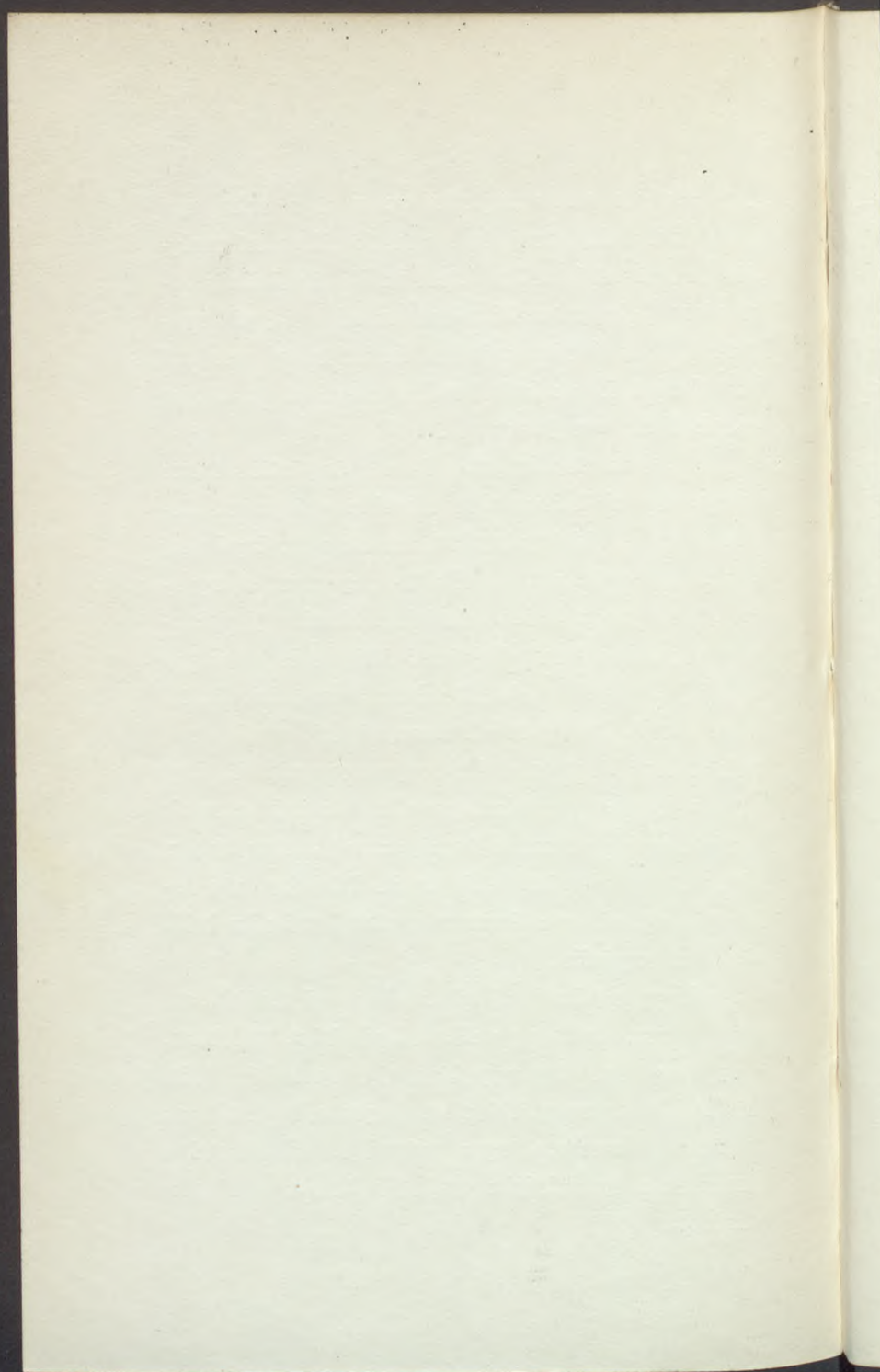
— Nóra, — mondotta, — te örökre hűséget esküdtél nekem. Én ez eskü alól nem oldalak fel. Örökre az enyém vagy s én jogot tartok hozzád a sirból is. Ne felejtse el soha, hogy aki engem szeretett s akit én szerettem, az más férfié nem lehet soha. Ha meghalok, egész életemden át gyászolnod és siratnod kell, nem felejthetsz el egy percre sem. És jaj neked, ha esküdről megfeledkeznél. Körülöttem lesznek mindig és mindenütt s ha valaha együtt találalak egy más férfival, kit szeretsz, úgy megjelenek előttetek s kiragadlak karjaiból s magammal viszelek a sirba.

Hangja megremegtette szívemet s soha egy percre nem felejtettem el a borzasztó pillantást, melyel szavait kísérte. Így éltem halála óta örökös remegésben, elnyomva ifjuságom minden vágyát, magam előtt is titkolva minden érzést, mely nem reá vonatkozott. De az imént, mikor magával ott álltam a sirbolthban, megjelent . . .

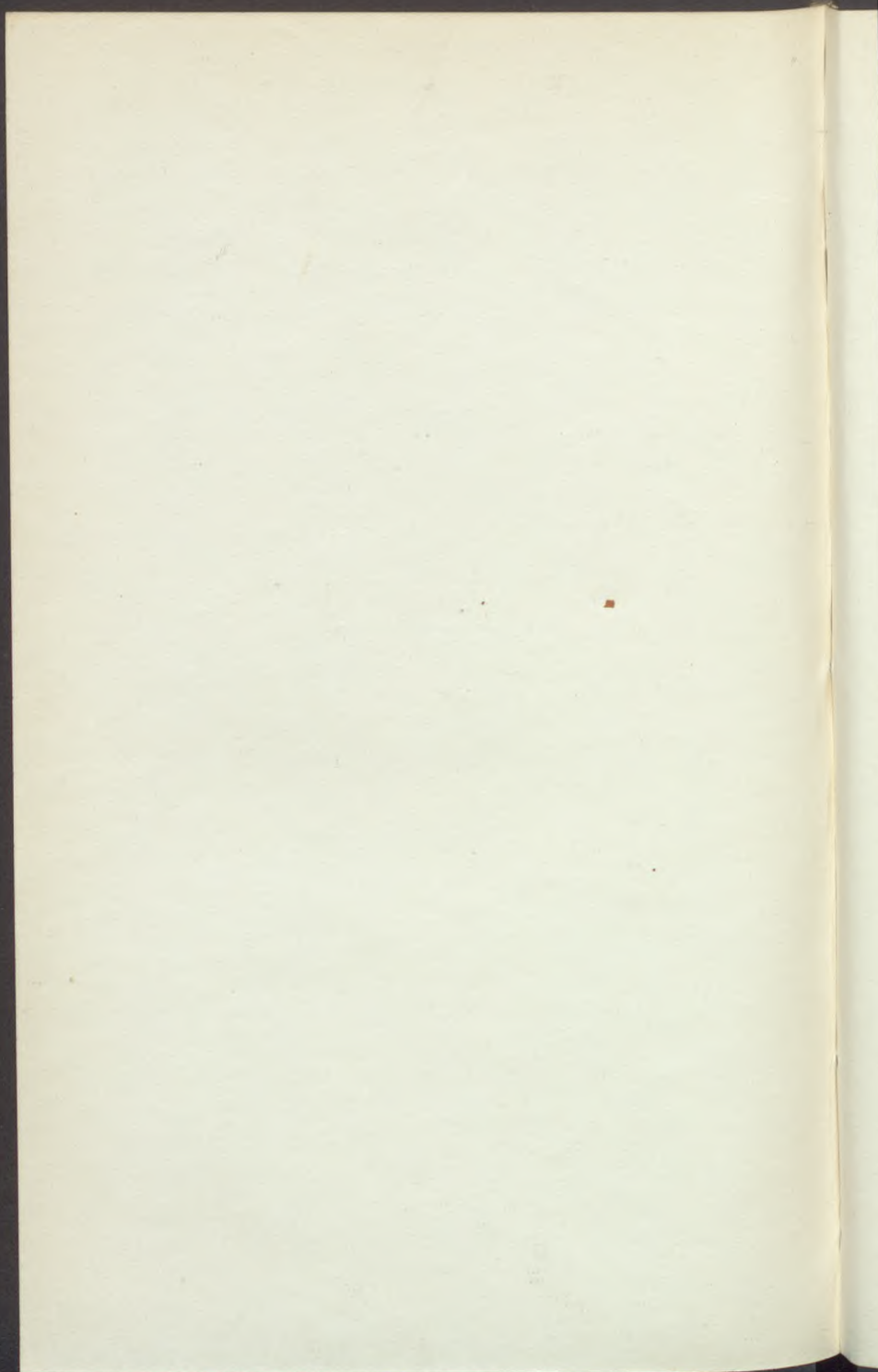
Ijedten elhallgatott s én a gyönyörtől ittasan hallgattam ez önkénytelen szerelmi vallomást. Feledtem az előbbi izgalmakat, az utálatos, önző férj komor történetét, csak az töltötte meg szívemet, agyamat, hogy ez az imádott asszony, kinek egy pillantása, egy mozdulata gyönyörrel töltött el és kinek egy csókjáért sokszor életemet adtam volna, bevallotta, hogy szeret. Nem gondolkoztam egy pillanatig sem, még az sem jutott eszembe, hogy ez az egész történet egy ügyes asszony szokatlan vallomása is lehet, csak karjaimba ragadtam, s forrón szorítva magamhoz, végigcsókoltam egész testét, arcát. Szive hevesen dobogott az enyémen s éreztem, amint forró ajka beléolvad az enyémbé.

Hogy a következő pillanatban mi történt, azt nem tudom. Csak egy velőtrázó sikoltást hallottam, s úgy éreztem, hogy egy fagyos, csontos kéz ütött közénk. Az asszony hideg, szederjes ajka levált az enyémről s merev, üveges szemei rémülettel telve meredtek a semmiségbe, amint holtan a pamlagra vágódott.

A MAGUNK DOLGA.

Baranyaiék Olaszországból hazajövet, a hajón, megismerkedtek egy orosz herceggel. Mindnyájan nagyon megszerették, s büszkék voltak az új ismerettségre. A herceg kifogástalanul beszélt franciául, igen ötletes, kedves társalgó volt, s a hosszú tengeri út unalmasságát el tudta feledtetni Baranyaiékkal.

Baranyainé gyönyörködve nézegette, ha a fedélzeten együtt sétálgatott leányával, Masával, s ha a magas, karcsu, hollófekete haju férfi mellett ott lépegetett Masa finom, ringó járásával, s kiegyenesítette puha vonalakba'törő s mégis izmos, ruganyos természetét, titokban azt a megjegyzést tette, hogy Masából pompás hercegnő válnék. Férjének azonban nem szólt semmit, mert Baranyai nem szerette az ábrándozást s gyanus szemmel nézett minden orosz herceget és olasz grófot. Mióta Olaszországban jár, különös fogalmai támadtak a külföldi arisztokráciáról s nagyon kellemetlenül érintette, ha egy-egy grófról vagy marcheséről kiderült, hogy foglalkozására nézve becsületes gyári mérnök, vagy tisztas borkereskedő. Baranyai nagyon becsülte a munkát

s a munkájából élő embert, de nem szeretete, ha a hercegek és grófok maguk keresik a kenyerüket, mert azt tartotta, hogy ez az ősök feladata volt s az utódoknak nem lehet más feladatuk, minthogy szépen, uri emberhez méltóan költsék el az ősök szerzeményét.

Masa azt a megjegyzést tette Pitroffra, — így hívták a herceget — hogy tökéletes Lermontov-feje van, s ő is úgy tud meghajolni, mintha nem volna csont a derekában. Eközben napernyőjével apró, szeszélyes vonalakat rajzolgatott a fedélzetet ellepő finom pernyébe s ábrándosan nézegette a tenger sötétzöld vizét.

Masa nagyon jártas volt az irodalomban s minden élč és holt író t ismert, kinek nemcsak az irodalomban, hanem a nők körül is voltak sikerei. Azt tartotta, hogy csak az az igazi író, kit a nők körülrajonganak, mert csak a nők tudják előre megérezni, hogy kiben van meg a tehetség, hogy a hír szárnyaira kapaszkodják.

Egy este a herceg sokáig ült szótlantul a fedélzet egy homályos zugában Masa mellett. Mindketten a tengert nézték, aztán az ég boltján ragyogó csillagokat, aztán ujból a tengert.

Pompás nyári este volt, a tenger levegője szókatlanul izgató s vágyakat keltő fuvalmakkal keringte körül a hajót, mintha egyszerre ontotta volna

ki magából mindazokat az elröppent vágyakat és gyönyöröket, melyeket három ország partjain szívt magába.

A herceg megfogta Masa kezét s ragyogó, tüzes szemeinek fénylő tekintetét belemélyesztette a Masa tiszta, sötétkék szemeibe. Ha valaki látta volna, azt hihette, hogy tüzes zsarátnok hullott a sötétben a csöndes tó vizébe.

— Ugy-e az enyém lesz, édes Masa? — szólott a herceg.

— Hiszen tudja, hogy vőlegényem van, — válaszolt Masa, de nem vonta vissza a kezét.

— Tudom, de azt is tudom, hogy maga most özvegy s nincs sem oka, sem joga, hogy megfoszsza magát attól a gyönyörüségtől, hogy az enyém legyen.

Masa sértődötten huzta vissza a kezét s megszólalt.

— Mit gondol, talán a szeretője legyek magának?

— Miért használ olyan kifejezést, mintha meg akarná alázni azt az érzést, melylyel maga iránt viseltetem. Szeretem s tudom, hogy maga is szeret. Mi akadályozhatna meg bennünket abban, hogy egymást boldoggá tegyük. Látja itt, e hajó csöndes fedélzetén, hogy így magára találtam, úgy érzem, mintha valami tündérszigetre kerültem volna, hol

nincs más élő lény, csak mi ketten: a tündérkirály és tündérkirálynő. Egy édes nyáréji álom ez, mely édes varázsszal vonja be lelkünket. Engedje át magát e varázs édes mámorának s ne akarja magát kivonni alóla, mikor arra ugy sem képes.

Lentről a Baranyainé hangja hallatszott:

— Késő van. Masa jöjj aludni.

Masa felállott és fázósan megrázkódott. Aztán szelid, kérő hangon fordult a herceghez.

— Ugy-e nem fog többé velem így beszélni? Azt akarja, hogy örökre kitörüljem az emlékezetemből?

A herceg mosolygott.

— Hát azt hiszi Masa, hogy az ilyen férfit, mint én vagyok, el lehet feledni?

Masa ránézett előbb haraggal és gyűlölettel, de azután félénken sütötte le szemeit a herceg megrész pillantása előtt.

— Jó éjszakát, herceg, — mondta aztán hangosan.

— Jó éjszakát!

Másnap Velencébe értek s Baranyaiék melegen bucsuztak a hercegtől. Meghívták, hogy még az ősön okvetlenül látogassa meg őket.

Otthon azután nagyon sokat beszéltek a hercegről mindnyájan. Barinkay, a Masa vőlegénye eleinte csodálkozva s kissé kelletlenül hallgatta a

hercegre árasztott dicséreteket, később azonban megszokta s belenyugodott abba, hogy egy hercegre nem illik féltékenykedni s mikor a herceg ugyan beváltotta ígétét és meglátogatta Baranyaiékat, épp oly kitörő örömmel és meleg barátsággal fogadta, mint Baranyaiék valamennyien.

Később azonban valami keserűség-félét érzett. Látta, hogy a herceg megérkezése óta nagyon háttérbe szorul. Az öreg Baranyai ugyan épp oly szíves volt hozzá, mint azelőtt, de a Baranyainé pillantásaiból mindig azt vélte kiolvashatni: látja, ha Masa akarná, hercegné lehetne.

Barinkay ugyan nem sokat törődött volna jövődöbeli anyósa reményeivel és vágyaival, csak az töltötte meg lelkét vad haraggal, ha észrevette hogy Masa mily odadó figyelemmel, mily rajongásteljes bámulattal hallgatja a herceg szavait s hogy a herceg milyen pillantásokat vet Masára. Sokszor kétségbeesetten ugrott fel az asztaltól s százszor megfogadta magában, hogy itthagya Baranyayékat hercegestől együtt.

De ha Masával egyedül maradt, újból lecsillapodott. Masa gyöngédebb volt hozzá, mint bármikor. Ha magukra maradtak a sötét verandán, Masa, a büszke Masa gyöngéden omlott vállaira s lázas öleléssel vonta magához fejét. Aztán gyöngéd, sokszor elcsukló, csaknem zokogó hangon kérte, hogy na-

gyon szeresse, mert nem élné túl, ha elvesztené szerelmét.

Barinkay érezte, hogy e hang nem tettetés s hogy ez ölelésben az igazi szenvedély remegése lüktet s lassanként lecsillapodott. Megnyugodott abban, hogy Masa a hercegben csak a jó barátot látja s figyelmessége csak a vendégnek s a kedves utitársnak szól s maga is kénytelen volt bevallani, hogy a herceg nagy műveltsége, nagyvilági, uri modora tényleg lebilincselhet egy nőt, anélkül, hogy ezáltal hűtlenséget követne el vőlegényével szemben s maga is figyelemmel és kissé irigységgel vegyes bámulattal hallgatta a herceg érdekes elbeszéléseit, melyek mindig telítve voltak valami misztikus szinnel és levegővel, úgy hogy Barinkay mindig úgy érezte, mintha valami rejtett értelmet kellene ez elbeszélések mögött keresni.

Egy este a herceg indiai utazásairól mesélt s szóba hozta az indus fakirok bámulatos mutatványait s elbeszélte, hogy egy alkalommal milyen csodálatos eseménynek volt szemtanuja. Egy fakir, a nagy téren, igen nagy közönség előtt mutatta be tudományát. Elővett egy hosszú zsineget, azt feldobta a levegőbe, egyre magasabbra, míg végre a zsineg vége oly magasban állott, hogy látni sem lehetett. A zsineg lelógott a levegőből, mintha valahol fenn a magasban egy szilárd tárgyhöz szegezte volna va-

laki. Ekkor a fakir egy sipot fuvott meg, mire a sátorból egy kis fiu szaladt elő s a levegőből lelógó zsinegen hihetetlen gyorsasággal kezdett felfelé mászni s néhány pillanat mulva ő is eltűnt a levegőben. Ekkor valamennyien egy velőtrázó kiáltást hallottak s megjelent a levegőben a kis fiu alakja, kit a fakir a magasból ledobott, úgy hogy a gyermek szétfeszített tagokkal, eszméletlenül terült el a nézők lábai előtt. Még fel sem ocsudtak a rémületből, mire a fakir már lekuszott a zsinegen, összeszedte a gyermek szétroncsolt darabjait, valami folyadékkal bekente, néhányszor reáfuvott, mire a gyermek teljesen épen és egészségesen, vidáman meghajolt a közönség előtt s beszaladt a fakir sátorába.

Mindnyájan hihetetlen mosolylyal néztek a hercegre s még Baranyainén is látszott, hogy jobban szerette volna, ha a herceg nem mondja el a történetet.

A herceg azonban folytatta:

— Nehogy azt higgyék, hogy én most a mesziről jött ember jogával élve, nagyokat mondok; azt, amit most elbeszéltem, saját szemeimmel láttam. De nehogy valami természetfölötti, csodálatos dologra gondoljanak. Sokáig nem tudtam nyitjára jönni a dolognak én sem, de később megmagyarázta egy Indiában élő barátom. A fakir egyszerűen hipnotizált valamennyiünket s azt szuggerálta, hogy

azt lássuk, amit ő akar. Így, e szuggesztió hatása alatt mi mindnyájan, mint megtörtént dolgot láttuk azt, amit elbeszéltem, holott semmi sem történt s a fakir egész egykedvűen üldögélt a földre terített szőnyegén.

Mindnyájan meglepetve hallgatták a herceg magyarázatát, csak Barinkay mosolygott tovább is hitetlenül. Nem állhatta meg, hogy meg ne szólaljon.

— A magyarázat nem sokkal hihetőbb, kedves herceg, mint az elbeszélés. Nagyon valószínűtlen, hogy az a fakir pár pillanat alatt annyi embert tudjon hipnotizálni. A hipnotizálás nem megy olyan könnyen, kedves herceg, mi is tanultunk egy kis természettudományt.

A herceg meghökkenve, boszusan nézett Barinkayra, s megszólalt.

— Az, hogy valami Ön előtt csodálatos, vagy hihetetlen, az még egyáltalán nem bizonyítja azt, hogy egyuttal lehetetlen is. Higyje meg nekem, hogy vannak dolgok, melyeket Önnek még csak ezután kell megtanulni.

A herceg mosolyogva beszélt, de hangja metsző, érdes, durva volt.

Barinkay elsápadt, s válaszolni akart. Tekintete azonban találkozott Masa kérő, könyörgő tekintetével, s e tekintet eszébe juttatta, hogy a herceg

vendég, s visszafojtotta az ajkára toluló, sértő szavakat, s nem felelt.

Az este azonban komor hangulatban telt el, s mindnyájan korán tértek nyugalomra.

Barinkay azonban nem tudott elaludni. Bántotta, hogy talán tapintatlanul viselkedett a vendéggel szemben, de még jobban bántotta, hogy kénytelen volt eltűrni a herceg sértő szavait. Miért is figyelt Masára, s minek hallgatott könyörgő tekintetére? S tulajdonképpen mit akar Masa, hogy oly féltékeny gonddal örökösön azon, hogy a hercegen valami sérelem ne essék? Miért nem törődik azzal, hogy őt oly durván megtámadták? S végre is neki igaza volt, csak nem kénytelen ilyen otromba hazudozást szó nélkül végighallgatni? Azt csak eltűrte, hogy ez az idegen ember így befurakodott a családba, s mézes szavaival, fecsegésével kiszorította őt a maga csöndes boldogságából, de azt nem köteles eltűrni, hogy mindnyájukat bolonddá tartsa. Ennek az állapotnak véget fog vetni, holnap beszélni fog Baranyaival is, Masával is, s nyíltan megmondja, hogy vagy ő, vagy a herceg távozni fog. Elvégre mindennek van határa, ez az ember már két hete itt ül a nyakukon s eszeágában sincs, hogy távozzék. Igazán különös fogalmai vannak a vendégszeretetről, hogy nem bírja belátni, hogy egy menyasszonyos háznál nem lehet idegen férfit hétszámra marasz-

talni. Talán nem is herceg, hanem valami kalandor, ki nagy zsákmányra vadászik.

Órákig hanykolódott ágyában, de nem jött álom szemeire. Végre is felkelt, felöltözködött, s kiment a verandára, hogy elszívjon egy szivart, s így csillapítsa le felizgatott idegeit.

Gyönyörű őszi éjszaka volt, a teli hold világitott. Az egész kastélyra mély csönd borult, s minden ablak sötét volt. Átnézett a szemben lévő emeleti ablakra, a Masa szobájára, s szomoruan gondolt arra, hogy Masa talán most nem az ő szerény falusi birtokáról, hanem a hercegi koronáról álmodik. Merőn nézett át, s míg gondolatai szerte kalandoztak, nem bírta szemeit levenni az ablakról.

Egyszerre csak meghökkenve állott meg. Ugy tűnt fel előtte, mintha Masa ablaka lassan, óvatosan kinyílt volna. Megdörzsölte szemeit, mert azt hitte, hogy káprázat üz vele játékot. A következő pillanatban felkiáltott. Az ablakban egy férfi alakja tűnt elő, óvatosan kihajolt, s méregette a távolságot, hogy mikép ugorjék le. A következő pillanatban a hold teljesen megvilágította arcát. Barinkay felismerte, a herceg volt. Vad szitok fakadt ajkain, s mint az örült szaladt végig a verandán, hogy mielőbb a kastély másik szárnyára érjen. Azt még látta, hogy a herceg leugrott a magasból, de mire a Masa ablaka alá ért, úgy eltűnt onnan, mintha a

föld nyelte volna el, az ablak is zárva volt és épp oly sötétbe burkoltan nézett le Barinkayra, mint a többi.

Barinkay bizonyos volt benne, hogy nem álmódott s hogy nem érzéki csalódás volt, amit látott, de egy darabig tanácstalanul állott, hogy mit tegyen? Lármát üssön? A herceget vegye üldözőbe, vagy Masát verje fel szobájában? Végre is Baranyait költötte fel, s izgatott hangon, röviden elmondta a történeteket. Baranyai halálsápadt lett, de nem szólt semmit, csak intett, hogy keressék fel a herceget. A herceg szobája zárva volt s Baranyai erősen megzörgette az ajtót. Belülről egy álmos, boszus hang kérdezte: ki az?

Meglepetve néztek egymásra; ez nem lehetett színlelés, ez valóban olyan ember hangja volt, ki most ébredt fel mély álmából. Baranyai azonban az ilyen dolgokban nem értett tréfát, s beszólt a herceghez, hogy csak öltözködjék gyorsan, s nyissa fel az ajtót, mert beszélni akar vele. A herceg pár pillanat múlva ajtót nyitott s ijedt hangon kérdezte az előtte álló férfiaktól:

— Valami baj van talán?

Baranyai szigoruan nézett rá, s Barinkay felémelt ököllel közeledett felé. Arcába akart sujtani, de Baranyai lefogta a kezét s leszoritotta egy karosszékbe. Azután a herceghez fordult, ki tágra me-

resztett szemekkel bámult éjjeli látogatóira, mintha azt hinné, hogy megőrültek.

— De hát miféle eseményről van szó, — kérdezte csodálkozó hangon.

Baranyai fojtott hangon beszélte el, hogy mit látott Barinkay s dühtől szikrázó szemekkel nézett a hercegre.

A herceg hangosan felnevetett. Édesded, csengő volt e kacagás, amilyen csak tiszta, jólelkű ember nevetése lehet.

Meglepetve néztek rá, de a herceg hamarosan megszólalt.

— Hát ez az egész? No ezért kár volt bennünket fellármázni, Barinkay ur. Hogy hirtelen költöttek fel álmomból, az első pillanatban nem jutott eszembe, hogy miről van szó, de most már megmagyarázhatom. Az este, midőn Barinkay ur oly sértő módon kételkedett szavaimban, elhatároztam, hogy megleckéztetem. Indiában megtanultam a fakirok hipnotizáló módszerét, s az este hipnotizáltam Barinkay urat, s azt szuggeráltam neki, hogy azokat az eseményeket élje át, melyeket elbeszél. Megértele azt a kis szenvedést, melyet neki szántam, mert kételkedni mert egy olyan ember szavaiban, ki nem szolgált rá, hogy hazugnak tartsák. Arra azonban nem számítottam, hogy éjszakának idején lármát fog ütni, hanem azt gondoltam, hogy meg-

várja a reggelt s már előre örültem, mily jól fogunk mulatni másnap, ha látjuk majd komor, titokzatos, fontoskodó arcát. A tréfa nem egészen úgy sikerült, ahogy terveztem, talán kissé erős is volt s azért bossánatot kérek érte.

A herceg szavaiból, hangjából és tekintetéből az őszinteség sugárzott ki, nem lehetett kételkedni benne. Különben is lehetetlen volt, hogy azalatt a rövid idő alatt, míg szobájához értek, bezárkózhas-sék és lefeküdhessek.

Barinkay megszégyenülten hallgatott, magában azonban ujjongott, hogy nem volt igaz, amit látott. Ahelyett, hogy haragudott volna, szerette volna megölelni a herceget.

Baranyai azonban tovább is komor maradt s száraz hangon mondta:

— Kedves herceg, az ön hipnotikus tréfái nekem tulságosan erősek. Nem szeretem, ha az ilyen vaskos tréfákba a leányom nevét keverik bele.

A herceg arca elkomolyodott s meghajolt.

— Igaza van, uram. Nem fogom önöket tovább tréfáimmal untatni.

Az asszonyoknak mit sem szóltak az éjjeli eseményekről, s reggel a herceg elutazott.

Baranyainé egy darabig görbe szemmel nézett Barinkayra, mert úgy sejtette, hogy Barinkaynak része van a herceg gyors elutazásában. Lassanként

azonban ő is beletörődött a változhatatlanba s pár hét múlva teljesen megfeledeztek a hercegről, mert minden gondolatukat lefoglalta a Masa esküvője.

Masa ragyogott a boldogságtól s Barinkay úgy érezte, hogy ő a föld legszerencsésebb embere. S mikor elindultak a nászutra, nem is emlékezett a hercegre.

Egy napon, ép a reggelinél ültek, mikor a leveleket hozták. Masa a maga leveleit olvasgatta, s Barinkay unatkozó arccal nézegette a számára érkezett leveleket, mintha tünődnék, hogy érdemes-e azokat felbontani. Egyik levél azonban felkeltette érdeklődését. Pétervári bélyeg volt rajta s hazulról küldték utána. Felbontotta s olvasni kezdte:

— Uram! Ön valóban logikusan gondolkozott, mikor nem hitte el nekem, amit a fakirok csodáiról beszéltem. Én soha sem jártam Indiában s az egész mesét Blavatsky asszony könyvében olvastam. Kár, hogy logikus gondolkozását és szkepszisét nem tudta akkorra is megőrizni, mikor a saját dolgáról volt szó. De hát így vagyunk ezzel mindnyájan, a mások dolgát mindig a legnagyobb bizalmatlansággal és kételkedéssel nézzük, a saját dolgunkban azonban ostobák vagyunk s a legképtelenebb mesékben és csodákban is hiszünk, ha az reánk nézve kellekmes. Ön valóban jól látott akkor éjjel, én tényleg Masánál töltöttem az éjszakát, aminthogy minden

éjjel ott kerestem kárpótlást azon unalmas órákért, melyeket az önök társaságában voltam szerencsés eltölteni. Azt a mesét is csak azért beszéltem el, hogy előre biztosítsam magamnak a csendes kibontakozás útját, ha ön egyszer éjjeli sétáimon meglepne. Mert számoltam az ön féltékenységevel, amint azt is láthatja, hogy én jól tudok számítani az emberi gyöngeségekkel. Nem is mondtam volna el ezt Önnek soha, s megmaradhatott volna örökre boldog tudatlanságában, ha nem feledkezett volna meg magáról s akkor este nem sértett volna meg egy egész társaság előtt. Így akartam ezért megfizetni s teljes örömmel élvezem bosszum sikerét. Engem különben is örömmel tölt el, ha másoknak szenvedést okozhatok, mert bevallom, amit ön talán magától is kitálalhatott, én rossz ember vagyok. Rossz, gonosz ember s így számolok mások gonoszságával is. Ön azonban tulságosan jó s ebből származik saját dolgaiban való korlátoltsága. Ön féltékeny volt, kételkedett s mégis el tudta csitítani gyanuját egy naiv, ostoba magyarázat, mely azonban kedvező volt az ön óhajainak. Pedig nem az események alakulnak vágyaink szerint, hanem vágyainkat kell irányítani az események szerint, mert ami egyszer megtörtént, azt nem változtathatja meg semmiféle magyarázat. Ezt azonban kevés ember hiszi el és látja be a saját dolgaiban. Hiában is mondom el tehát ezeket önnek,

kinek végzete az, hogy higgyen mindenben és mindenkinek. Ez az ön végzete. Higgyen tehát tovább is rendületlenül. — Pittroff herceg.

Barinkay sápadt arccal, lázas tűzben égő szemekkel nyújtotta át a levelet Masának.

Masa egy pillanat alatt végigolvasta s aztán halálra vált arccal, félénken emelte szemeit Barinkayra s szinte öntudatlanul dadogta:

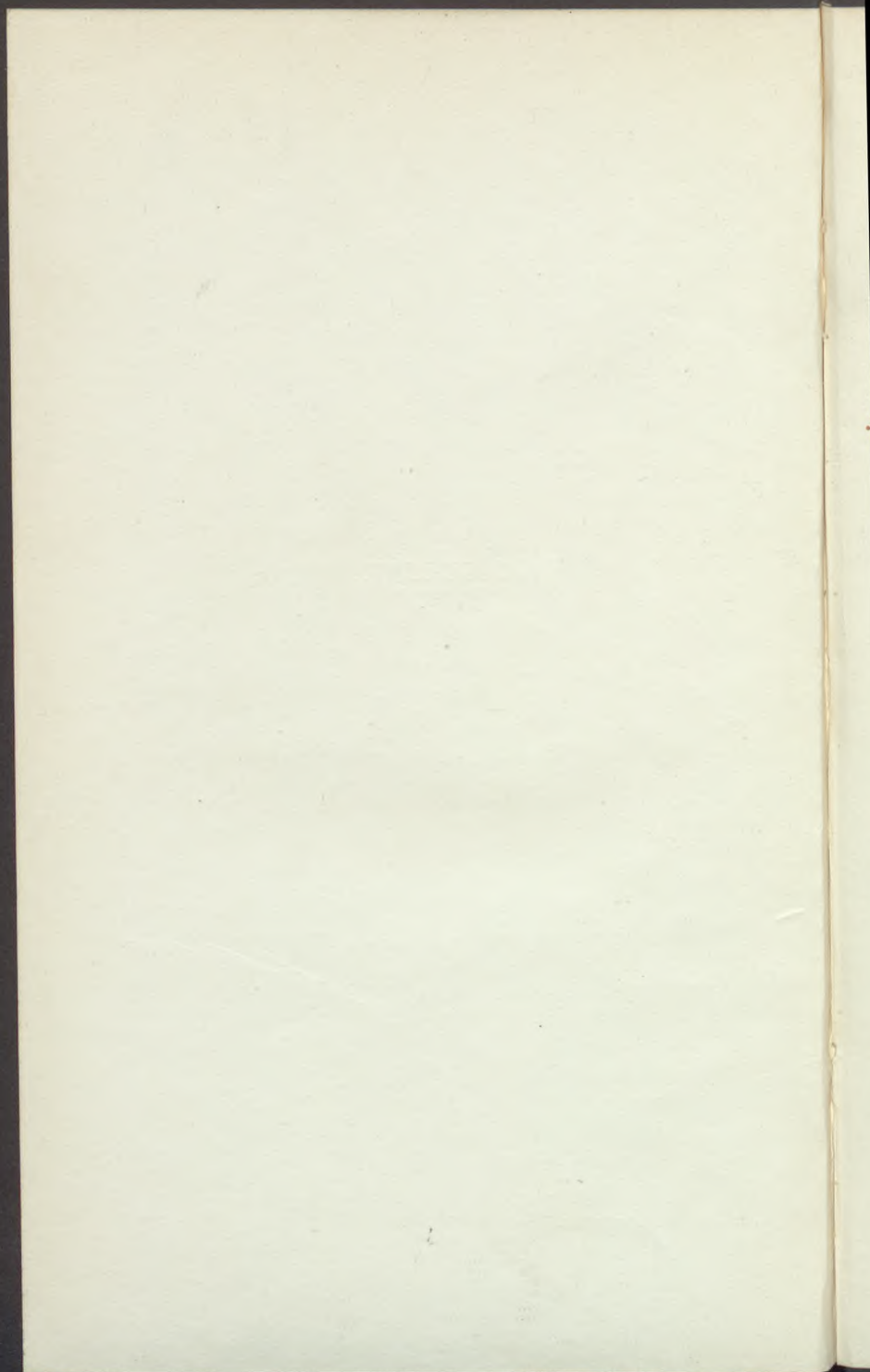
— Nem igaz . . . egy szó sem igaz. Ez az ember hazudik . . . milyen gyalázatosság!

Barinkay nem felelt, csak szótlánul nézte hol Masát, hol a földre hullott levelet. Érezte, hogy valamit mondania, hogy valamit cselekednie kellene, de nem tudta, hogy mit. Csak azt érezte, hogy Masa szavaira kissé fellélegzik s új remény kél szívében, hogy még megmentheti elröpülni készülő boldogságát. Reménykedni kezdett, hogy a levél tartalma alávaló hazugság, hogy Masa nem volt a herceg szeretője s várta, hogy Masa ajkairól elhangzik a meggyőző, őszinte szó, mely mindent megmagyaráz s mely elüzi a rettentő kétséget szívéből, hogy úgy gondolhasson vissza e levélre, mint egy gonosz álmra.

A GONDOLAT.

A tudós elmélyedve hajolt könyvei fölé. Fönn lakott egy padlásszobában az ötödik vagy hatodik emeleten, olyan magasan, ahol más ember nem is járt. Sohasem ment emberek közé, kerülte őket s az emberek sem igyekeztek közelébe jutni. Gyermekkora óta egyedülvaló, magános életet élt, s minthogy egyáltalában nem ismerte az embereket, tudós módjára elhatározta, hogy könyvet ír az emberről.

Napokon és éjeken keresztül figyelte szorgos buzgalommal az utcákon hömpölygő emberáradatot, bekukkantott a paloták kristályüvegü ablakán, a kunyhók kilyukadt tetejének nyílásain, a templomok színes üvegein és a kórházak gyakran megnyíló ajtaján. De akárhová nézett, akár meddig figyelt, sohasem látott egyebet, minthogy az emberek születnek, küzködnek és meghalnak. Hiába erőltette meg szeméit, hiába igyekezett izekre szedni a lent rohanó és tülekedő emberek különös, groteszk mozdulatait, ott fönn a magasban, ahol ő lakott, minden olyan egyformának látszott. Egyformának

látszott a sirás és nevetés, az öröm és a fájdalom, dicsőség és vereség, nyomorúság és boldogság. Fentről nem lehetett látni, hogy az emberek közt vannak királyok és rabszolgák, gazdagok és szegények, szépek és rutak, jók és gonoszak. Fent csak azt lehetett látni, hogy az emberek születnek, hogy küzködjenek és küzködnek, hogy meghaljanak.

Mikor a tudós e tételt a tudomány minden rendelkezésére álló eszközével, induktív és deduktív módszer alkalmazásával, minden kétséget kizáró módon megállapította, hozzáfogott élete nagy munkájának megírásához és levonta a végső következtetést, élete legnagyobb diadalát, a legszebb gondolatot:

„Minden ember egyenlő“.

Még alig fogant meg agyában a gondolat, azon a titokzatos, ismeretlen uton, melyen a gondolatok járnak, kiröppent agyából. Villámgyorsasággal rohant le a magasból, a föld felé, az emberek közé. Nem is állította meg utjában addig semmi, míg véletlenül egy kertészlegény agyába nem szaladt.

A kertészlegény éppen lakodalmát készült megülni, s a földesur is megérkezett, hogy meg szemlélje a menyasszonyt. A menyasszony szép volt, üde és fiatal s hajába ritkaillatu rózsát és nárcist illesztett a kertészlegény. Az illat megremegtette a földesur petyhüdt véréét. Parancsot adott, hogy vezessék

fel a menyasszonyt a kastélyba. A menyasszony elpirult az örömtől és boldog meglepedettséggel akart engedelmeskedni, úgy, mint annak idején az anyja és nagyanja.

De a kertészlegény elébe állott:

— Nem engedem! — kiáltotta a földesur felé.

A főúr pillanatig bámulva nézett a vakmerő legényre, de aztán parancsot adott, hogy botozzák meg.

A kertész agyában azonban már ott volt a gondolat, s elfelejtette, hogy mindenható ura áll előtte, s hirtelen haragjában agyonütötte az urat.

— Hogy merted ezt tenni, — kérdezték tőle szörnyüködve, — hiszen a gróf földesurad, s a király minisztere.

— Minden ember egyenlő, — válaszolta a kertészlegény, s büszke önérzettel ment a börtönbe.

A gondolat azonban kiröppent agyából s végigfutkosta az embereket.

Haragos csoportok járták be az utcákat, botokkal és baltákkal felfegyverkezve, s üvöltő ordítással követelték, hogy bocsássák szabadon a fogolyt. Az örök gunyosan nevettek, de a gondolat repült egyik embertől a másikhoz, csoportról-csoportra, s a tengerré nőtt tömeg megostromolta a börtönt, s földig rombolta annak hatalmas falait. Diadalittas, a gondolattól és vértől megittasult töme-

gek járták be az utcákat, s halált kiáltottak azok fejére, akik nem akarták elhinni, hogy megjött az egyedül igaz, megváltó gondolat.

Ijedten menekültek az országból a nagyok, a hatalmasok, a kiválók és büszkék, szóval mindazok, kik nem akarták elismerni a gondolat igazságát.

A tömeg azonban ellenállhatatlan erővel hirdette a gondolatot. S aki nem akart a gondolat előtt meghódolni, annak feje hóhérbárd alá került. Patakokban folyt a vér, s a gondolat diadalittasan fürdött a grófok, márkik és hercegnők előkelőségtől hűvös vérében. Mikor aztán a grófok és hercegek fejéből alkotott gulára ráillesztették egy király és királyné fejét is, a mámoros tömeg meglegedetten tért nyugalomra:

— Most már minden ember egyenlő.

A gondolat azonban nem maradt az országban, hanem tovább röpült városról-városra, országról-országra. Nyomában piros lánggal égtek a falvak, vértől piroslottak az emberek és recsegni kezdtek a trónok. Az emberek már kezdtek félni a gondolattól és megölni szerették volna. De akárhány fejet ütöttek le és akárhány szívet szurtak át, a gondolat sértetlenül repült tovább. Végre is megijedtek a hatalmasok és uralkodók.

— Mi kevesen vagyunk, mi fogyunk el leg-

hamarabb, ha meg nem szűnik a gondolat pusztítása. Meg kell hódolnunk előtte.

És futárok mentek városról-városra, országról-országra megvinni a győzelmi hirt:

— Győzött a gondolat, törvénybe van iktatva, hogy minden ember egyenlő.

Az emberek lecsillapodtak, a vérontás megszűnt s boldog meglegedettséggel, a gondolat és törvény erejébe vetett vak bizalommal huzzák tovább a nagyok, a hatalmasok, az uralkodók által nyakukba vetett rabszolga-jármot.

A gondolat azonban még nem halt meg, hanem tovább repült s hosszú, százados vándorlás után visszakerült a tudós szobájába.

A tudós már nagyon öreg volt, de még mindig az embert tanulmányozta. Poros, molyette régi könyv fölé hajolva akadt rá a gondolatra. Nem ismert rá, úgy át volt itatva vérrel.

— Istenem, mennyi vér, — szólott. — Az emberek rakásra gyilkolják egymást egy gondolatért, s nem gondolják meg, hogy nincs oly gondolat, mely megérné egyetlen ember hulló vérét. Egymást pusztítják, hogy megöljék a gondolatot, s nem jut eszükbe, hogy ez felesleges, mert minden gondolatot megöl egy másik gondolat.

Érdeklődve vizsgálgatta a vér mögött meglapuló gondolatot s egyszerre hangosan felkacagott.

— Micsoda ostoba gondolat! Minden ember egyenlő? Miféle gyermekagy találhatta ezt ki? Hát nem tudják az emberek, hogy soha sem lehetnek egyenlők? Hogy ember csak addig lehet a földön, míg lesznek uralkodók és alattvalók, erők és gyöngék? Mig az erős kiméletlenül szivja ki a gyöngé véré, hogy új erőt gyűjtsön a faj számára. Az erőseké a föld, s a gyöngé csak arra való, hogy az erősnek szolgáljon.

Ijedten zárta el az ablakot, hogy a gondolat ott rekedjen. De az már tovarepült, s száz mért-földeket hagyva maga után, megállapodott a forró naptól égő sikságon. Kemény tekintetű, rézarcu, s acélizmu aratók álltak ott hadi rendben, s egyenesre élesítették a kaszákat. Megmámorosította őket az új gondolat, s érezték, hogy övék a hatalom. De hirtelen szuronyok csillantak meg a levegőben, s puskák ropogása, haldoklók hörgése közt indult meg a küzdelem, megtudni, hogy ki az erősebb.

A tudós szomoruan bámult ki a csillagtalan éjszakába. Rémülten gondolt rá, hogy az elröppenő új gondolat ur lesz a világon, mert tudta, hogy minden gondolat nagyra nő, ha embervérrel táplálják.

TARTALOM.

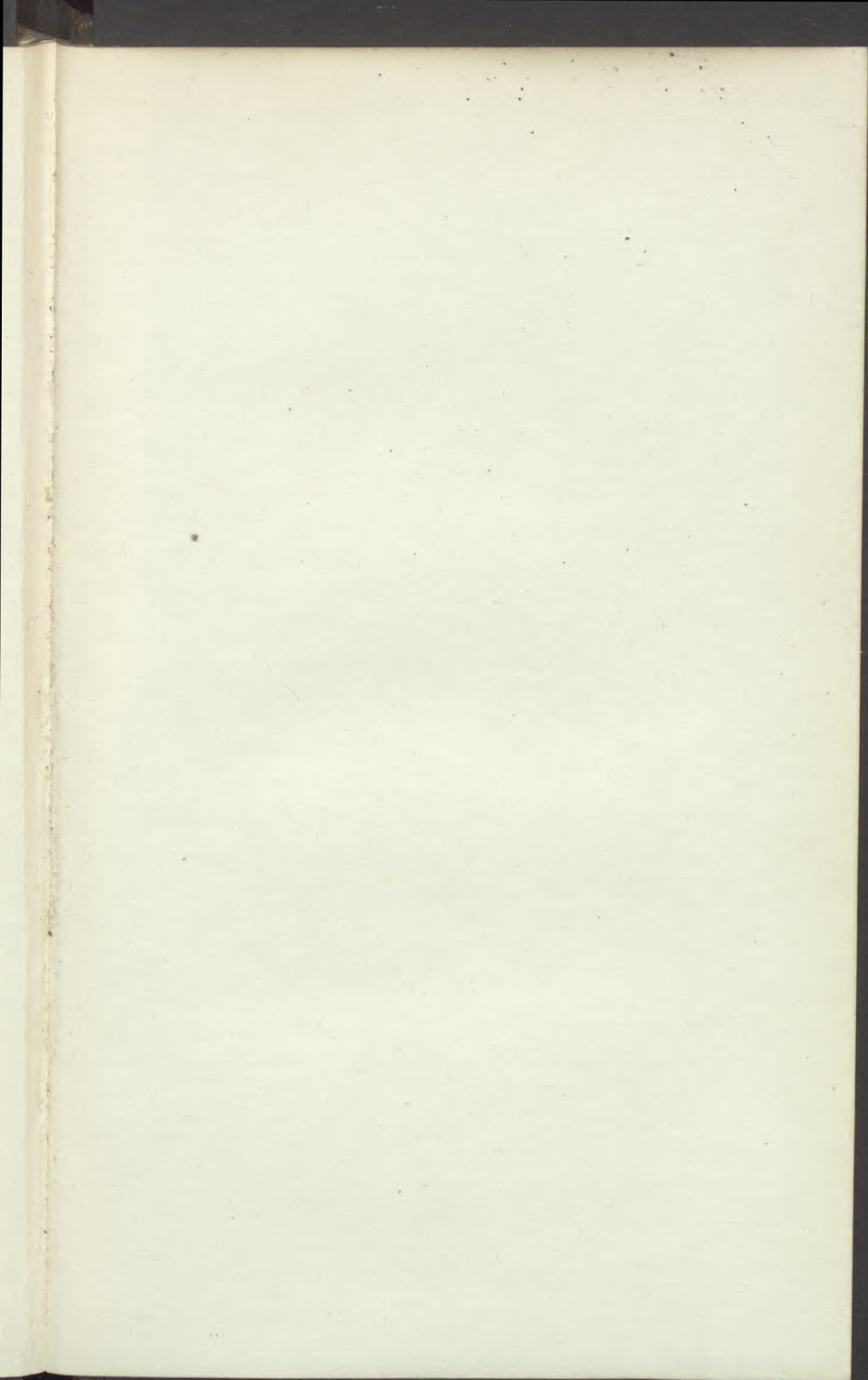

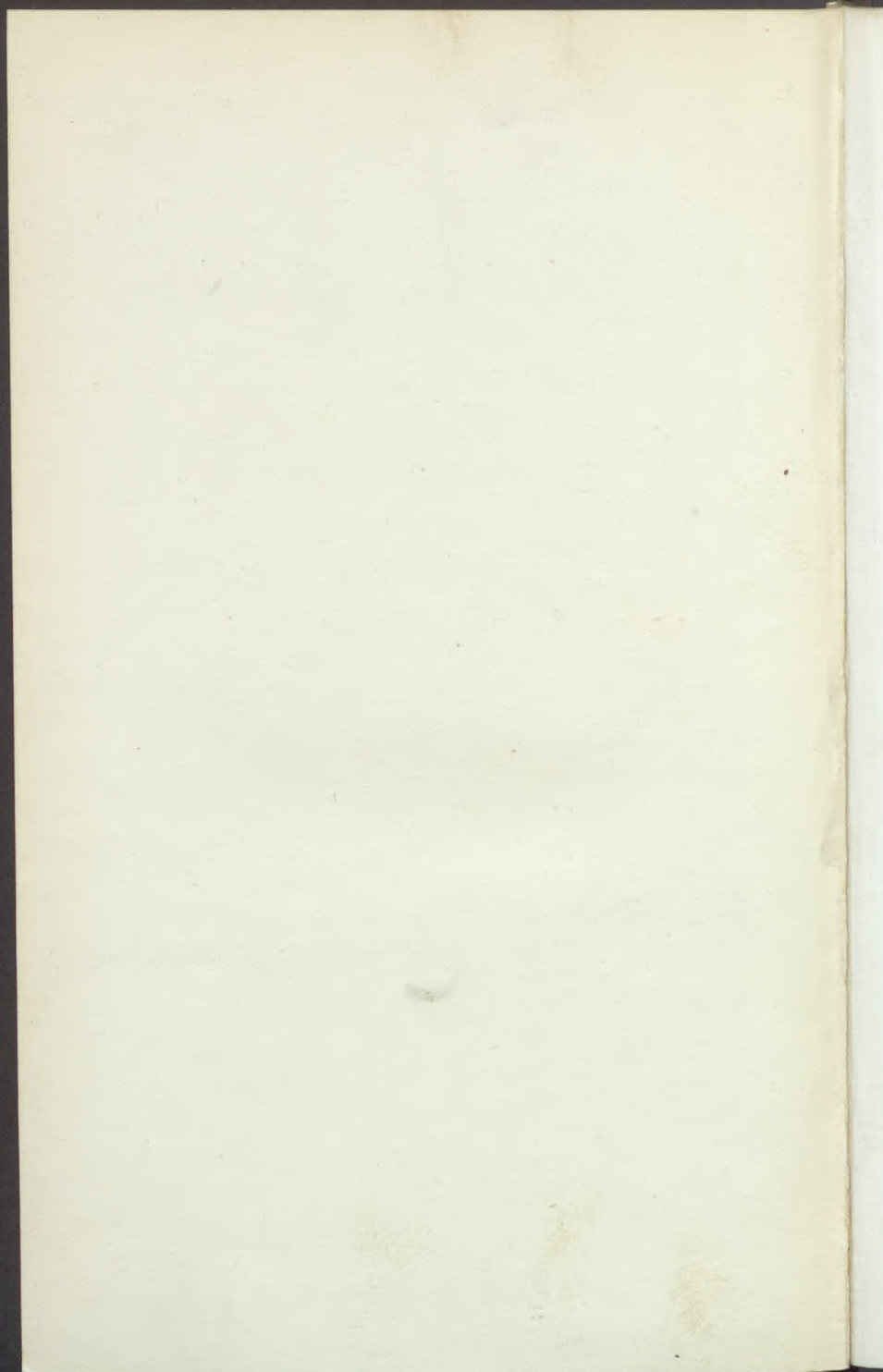
	Oldal
A császár pihen	3 -
Csoda	13 -
A nép erkölce	25 -
A bizonyíték	35 -
A hálátlan	45 -
A kastély gazdát cserél	55 -
Legenda a hűséges asszonyról	71 -
A salzburgi leány	91 -
Nessus vére	103 -
A würzburgi mágusok	113 -
Éva kisasszony	133 -
Misztikus történet	145 -
A magunk dolga	159 -
A gondolat	173 -

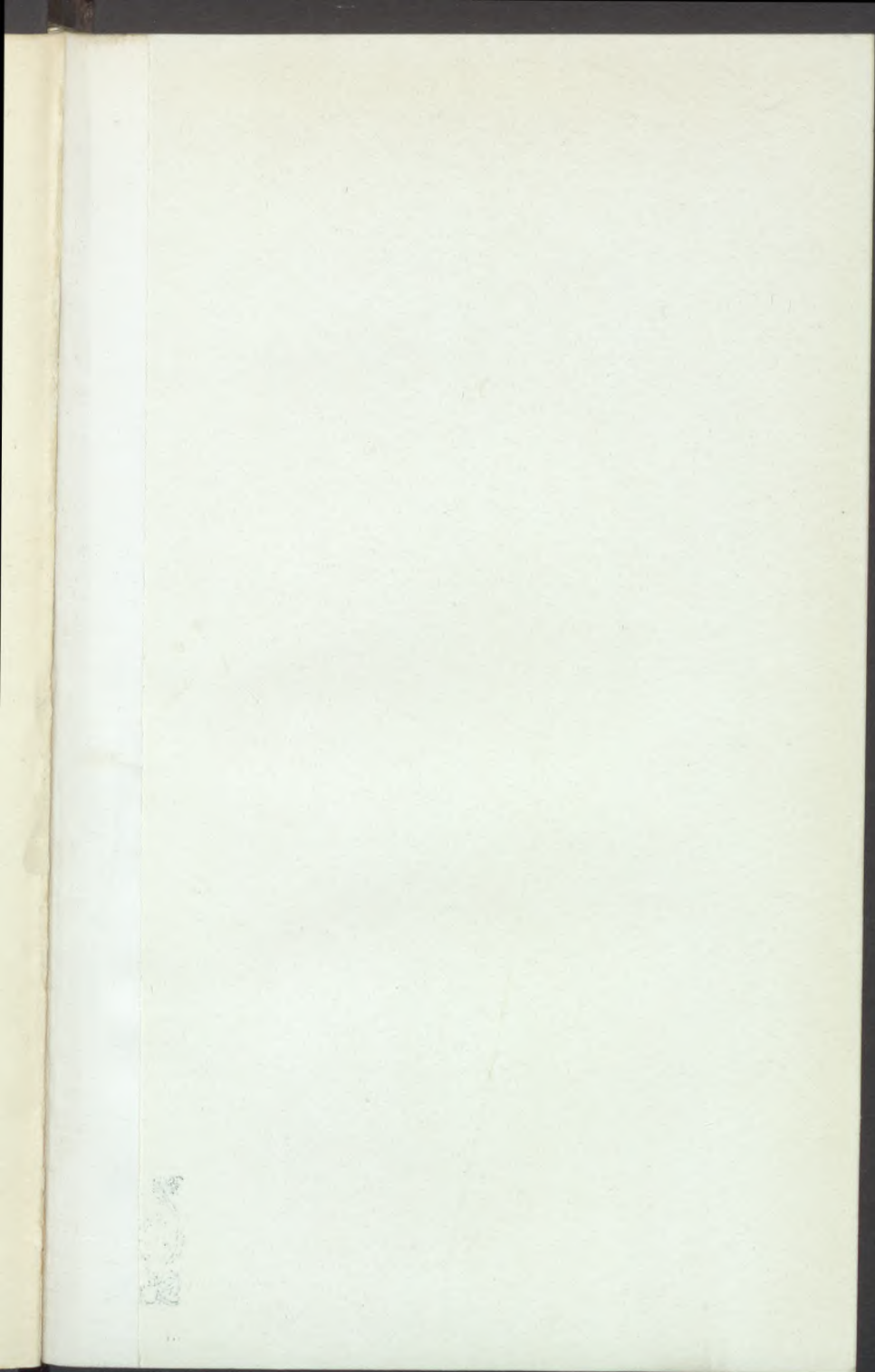

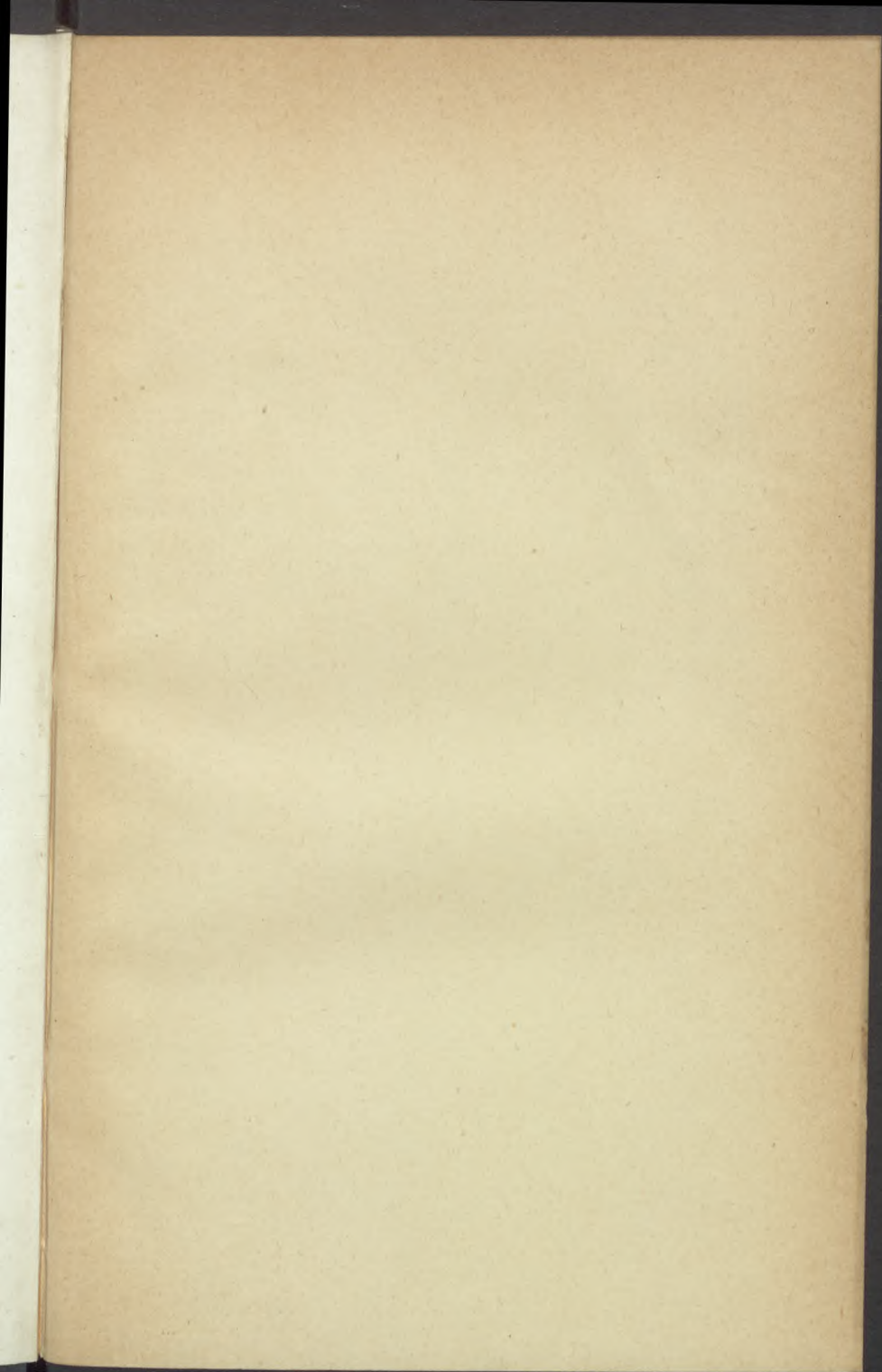

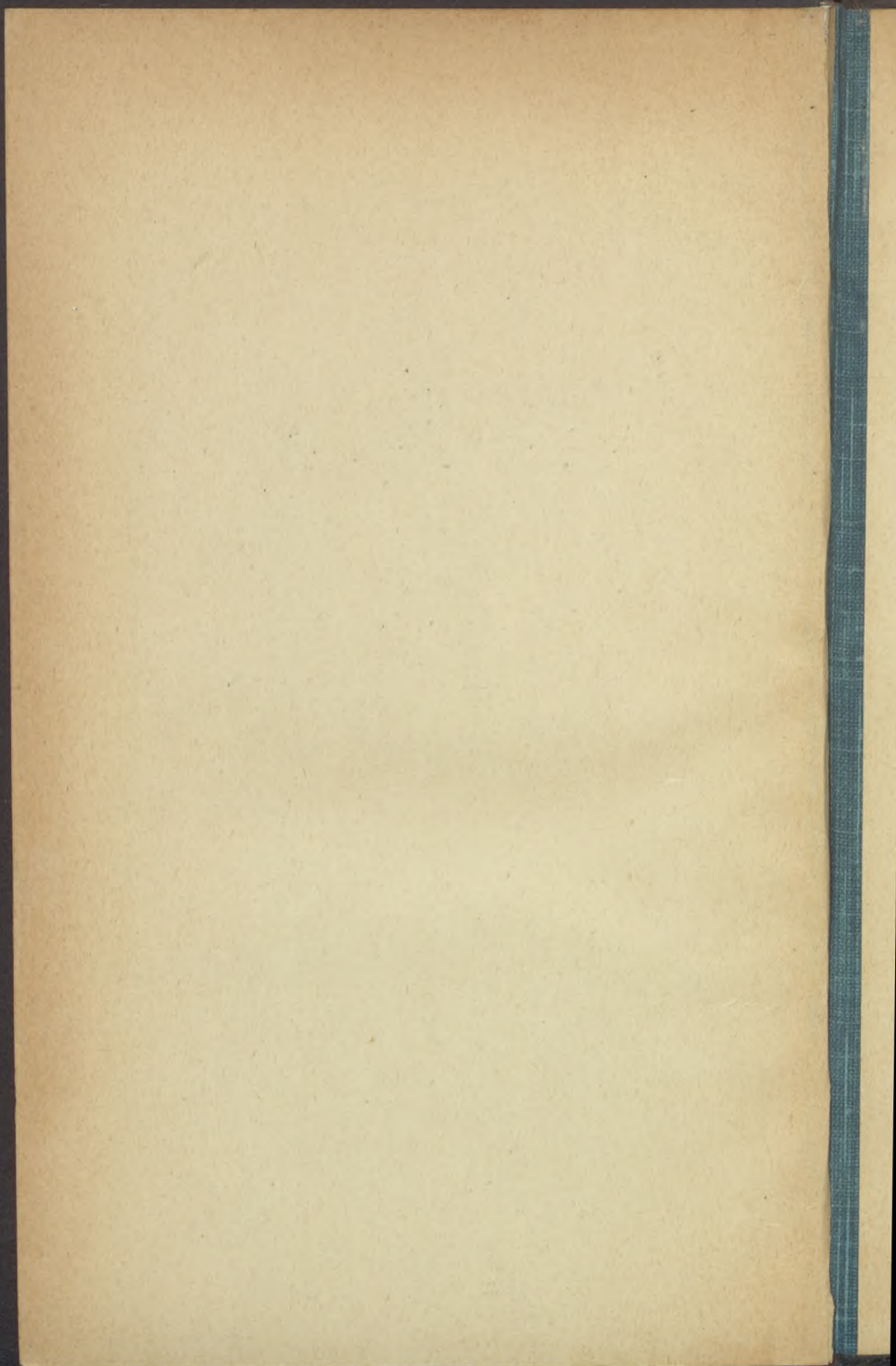

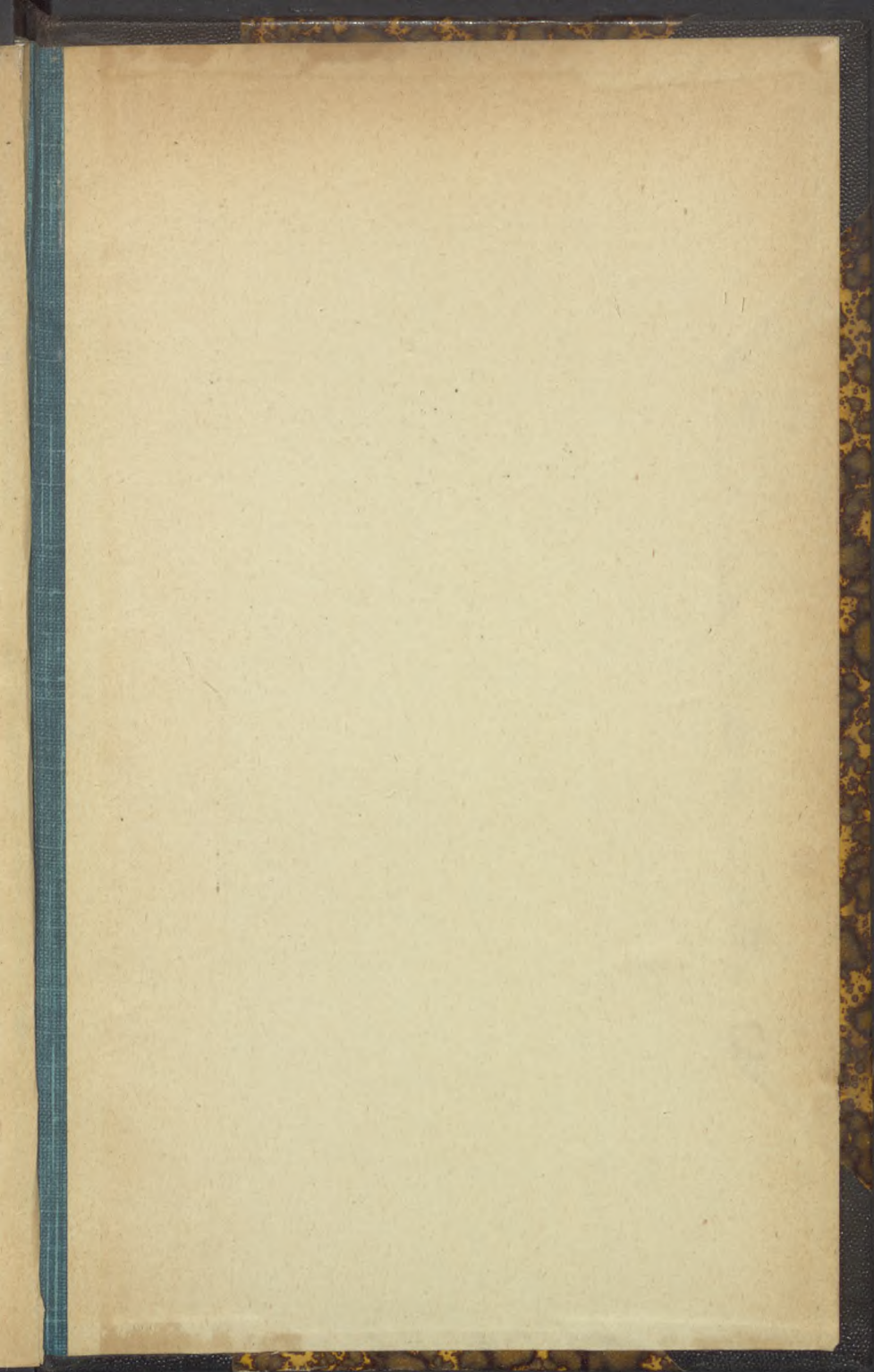

VÉR M.

Pasztellek

N. M.